

LITERATÚRA PRE STREDNÉ ŠKOLY

Pracovný zošit 1. diel

Meno:

Priezvisko:

Trieda:..... Školský rok:.....

OBSAH

ÚVOD DO LITERATÚRY

Umenie a kultúrne hodnoty	3
Funkcie literatúry	4
Zásady práce s umeleckým textom	5
Literárny systém	8

STAROVEKÁ LITERATÚRA

Historický kontext	13
Sumerská literatúra	14
Egyptská literatúra	15
Hebrejská literatúra	16
Starogermánska literatúra	17

ANTICKÁ GRÉCKA LITERATÚRA

Historický kontext	18
Epos	20
Krátke epické žánre	22
Tragédia	24
Komédia	27

ANTICKÁ RÍMSKA LITERATÚRA

Historický kontext	28
Mýtus/Báj	30
Epigram a Epitaf	31
Óda	32
Elégia	34
Lúbostná báseň	35
Staroveká literatúra – TEST	37

STREDOVEKÁ ORIENTÁLNA LITERATÚRA

Historický kontext	38
Reflexívna lyrika	40

STREDOVEKÁ EURÓPSKA LITERATÚRA

Historický kontext	41
Rytiersky epos	42
Kronika	44
Exemplum	45
Modlitba	46

STREDOVEKÁ LITERATÚRA NA NAŠOM ÚZEMÍ

Historický kontext	47
Legenda	48
Mestská kniha	50
List	51
Chválospev/Hymnus	52
Vagantská pieseň	54
Stredoveká literatúra – TEST	55

HUMANISTICKÁ A RENESANČNÁ LITERATÚRA V EURÓPE

Historický kontext	56
Alegorický epos	58
Novela	59
Román	61
Sonet	63
Villonská balada	65
Tragédia	66
Komédia	68

HUMANISTICKÁ A RENESANČNÁ LITERATÚRA NA NAŠOM ÚZEMÍ

Občiansko-politická skladba	69
Historická pieseň	70
Ľúbostná lyrika	72
Humanistická a renesančná literatúra – TEST	73

BAROKOVÁ EURÓPSKA LITERATÚRA

Historický kontext	74
Duchovný epos	76
Filozofický spis	78

BAROKOVÁ LITERATÚRA NA NAŠOM ÚZEMÍ

Cestopis	79
Národné obrany a chvály	80
Duchovná pieseň	81
Mravoučná báseň	82
Baroková literatúra – TEST	84

KLASICISTICKÁ EURÓPSKA LITERATÚRA

Historický kontext	85
Román	86
Tragédia	88
Komédia	89
Tragikomédia	91

KLASICIZMUS A OSVIETENSTVO V LITERATÚRE NA NAŠOM ÚZEMÍ

Historický kontext	92
Epos	93
Román	95
Encyklopédia	97
Komédia	99
Klasicistická literatúra – TEST	100

1.

DISKUTUJTE NA TÉMU GRAFFITI

A) Aký je rozdiel medzi sprejermi a graffitičkami?

Sprejeri sú chápaní ako vandali, graffitičci ako tí, čo tvoria umenie.

B) Sú graffiti legálne alebo nie?

Nie – je to poškodzovanie cudzej veci, zvyčajne priestupok.

C) Ako sa nazýva miesto, kde sú povolené graffiti?

legálna stena

D) Sú graffiti umenie?

Áno, graffiti sú druh umenia, je to umelecký štýl, ale ak sú na legálnom mieste – inak je to priestupok, vandalizmus. Medzi graffitiami a čmáraninami je tiež rozdiel.

2.

Vyjadrite svoj názor na otázky.

A) Čo je to umenie?

Umenie je prejav kreativity človeka, jeho chápania krásy, vyvoláva pocit krásy, radosti.

B) Čo je to kultúra?

Kultúra je výtvor určitej komunity, spája v sebe rôzne druhy umenia.

C) Čo patrí do umenia a kultúry?

Do umenia a kultúry patria všetky ľudské výtvory, v ktorých človek určitou formou prejavuje svoj vzťah k skutočnosti, prejavy svojej duše. Môže byť literárne, výtvarné a iné. Nemusí byť vždy všeobecne a páčiť sa väčšine. Skúmajú ho mnohé vedné disciplíny.

D) Potrebujeme umenie a kultúru?

Jednoznačne áno. Je to výsledok ľudskej činnosti, obohacuje človeka.

UKÁŽKA 1

Lucas Perný: Umenie a kultúra

Načo nám je umenie? Na túto tému by sa dalo napísať stovky rozsiahlych prác a ešte stále by to možno bolo málo. Základným predpokladom vzniku bola jednak tvorivosť, hra a schopnosť prijať abstrakciu. Samotná definícia umenia je snáď ešte zložitejšia než tisícky definícií kultúry. Kým pri kultúre sa môžeme držať niekoľkých atribútov – nadbiologickosť, protipól prírody, resp. kultúra ako akýkoľvek zásah človeka do prírody, kultúra ako súbor materiálnych a nemateriálnych hodnôt a artefaktov tvorivého ľudského ducha, teda niečo, čo človeka šľachtí k napredovaniu ľudského spoločenstva. Oveľa zložitejšie je zadať, čo už kultúra nie je. Avšak prejdime k téme umenia. Umenie je jednoznačne prejavom kultúry, to znamená, že kultúra je nad ním. Aký má byť jeho zmysel a načo nám má umenie slúžiť? A načo nám je umenie? Nemalo by predovšetkým slúžiť iba elitám, ale všetkým ľuďom. Ide o duchovnú hodnotu celého ľudstva. Som odporcom myšlienky umenia pre umenie, ktoré pripomína jeden like na jeden príspevok v uzavretej skupine na sociálnej sieti. Umenie musí pretvárať ľudí, reflektovať realitu, meniť ľudské myslenie k dobru, k tolerancii, spravodlivosti, rovnosti, bratstvu, pomáhať v zlých životných situáciách svojím katarzným momentom, prispievať k ochrane prírody, povznášať ľudského ducha a hlavne vytvárať radosť ľudskému rodu. Na to všetko však treba financie a ak má mať alebo má nadobudnúť táto spoločnosť nejaký zmysel (ktorý je v súčasnosti v obrovskej kríze), tak by si mali štáty v celom svete uvedomiť, že to, čo tvorí základ vzniku spoločnosti, je kultúra a umenie. Jednoznačne by sa mali prestať liať peniaze do nezmyselných vojen a mali by sa presunúť do sektoru umenia, filozofie, kultúry a duchovného šľachtenia ľudstva. V opačnom prípade nám hrozí zánik aj z toho hľadiska, že kultúra „kreuje“ aj vzťah k prírode – sebauvedomenie si človeka ako súčasť prírody.

(prevzaté a upravené z www.nacoumenie.sk)

3.

Označte správne tvrdenia.

- ☐ Samotná definícia umenia nie je o nič zložitejšia než tisícky definícií kultúry.
- ☒ Umenie je prejavom kultúry.
- ☐ Umenie by malo slúžiť predovšetkým elitám, nie všetkým ľuďom.
- ☒ Umenie musí pretvárať ľudí, reflektovať realitu, meniť ľudské myslenie k dobru, k tolerancii.

4.

Ktoré tvrdenie podľa ukážky 1 nie je pravdivé?

- ☐ Na tému významu umenia by sa dali napísať stovky rozsiahlych prác.
- ☒ V umení aj kultúre je dostatok peňazí, ktoré možno presunúť na šport.
- ☐ Umenie aj kultúra tvoria duchovnú hodnotu celého ľudstva.
- ☐ Kultúra a umenie tvoria základ vzniku spoločnosti.

Lennonova stena, Praha

5.

Vyjadrite niekoľkými vetami, aké miesto má vo vašom živote umenie a kultúra.

Odpoveď je individuálna – každý má predsa iný názor, ale umenie a kultúra má dnes toľko foriem, že každý si nájde svoje, napr. druh hudby, druh filmu, druh tanca... malby a graffiti okolo nás, architektúra... Je to niečo, čo sa človeku páči a obohacuje ho po duševnej stránke.

1. Literatúra patrí k najstarším druhom umenia na svete. Má svoje funkcie aj typy čitateľa. Odpovedzte na otázky a pomocou tajničky sa dozviete viac.

1. Jeden z druhov umenia, venuje sa aj piesňam
2. Literatúra má aj oddychovú funkciu, preto sa nazýva...
3. Typ čitateľa, ktorý si vyberá z diela postavy podľa svojej citovej potreby
4. Funkcia literatúry, ktorá učí odlišovať pekné od škaredého
5. Typ čitateľa, ktorý si všíma dielo ako celok s odstupom
6. Druh umenia, ktorý sa venuje stavbám
7. Typ čitateľa, ktorý stotožňuje literárne dielo so skutočnosťou
8. Náučná funkcia literatúry nám sprostredkúva...

1.	H	U	D	B	A								
2.		R	E	L	A	X	A	Č	N	Á			
3.	S	E	N	T	I	M	E	N	T	Á	L	N	Y
4.		E	S	T	E	T	I	C	K	Á			
5.		K	R	I	T	I	C	K	Ý				
6.	A	R	C	H	I	T	E	K	T	Ú	R	A	
7.		N	A	I	V	N	Ý						
8.	P	O	Z	N	A	T	K	Y					

2. Vysvetlite vyriešený pojem z tajničky.

Beletria je krásna literatúra, teda umelecká. To je užší význam literatúry – v širšom význame je literatúra všetko, čo je napísané.

3. V tajničke chýba ešte jedna funkcia literatúry. Viete, ktorá to je?

výchovná funkcia literatúry

4. Ktorý typ literatúry je opakom umeleckej literatúry?

braková, komerčná literatúra

UKÁŽKA 1

Antoine de Saint-Exupéry: Zem ľudí

Tentoraz, Jacques Bernis, skôr ako prídeš, rozpoviem, kto si. Ty, ktorého polohu už odvčera udávajú rádiové vysielace, ty, čo tu tráviš predpísaných dvadsať minút, pre ktorého otvorím konzervu, odzátkujem fľašu vína, ty, ktorý nám nebudeš rozprávať o láske, o smrti, ani o nijakom ozajstnom probléme, ale o smere vetra, o tom, ako vyzerá obloha, ako ti beží motor. Zasmeješ sa mechanikovmu vtipu, postažuješ si na horúčavu, budeš ako hociktorý z nás...

Poviem, akú cestu vykonávaš. Aký vzbudzuješ dojem a prečo sú tvoje kroky iné ako naše, keď kráčaš popri nás.

(preložil: I. Dudík)

A. de Saint-Exupéry

5. Určte funkciu literatúry, z ktorej je ukážka, a priradte k nej správny typ literatúry.

A) funkcia...estetická.....

B) typ: ☒ umelecká ☐ vecná

UKÁŽKA 2

Srdce

Srdce je dutý svalový orgán len o niečo väčší ako ľudská päť. Srdce je sval, ktorý neprestajne prečerpáva (pumpuje) krv ku všetkým bunkám vášho tela. Takto ich zásobuje pre život nevyhnutným kyslíkom a živinami. U zdravého dospelého človeka je srdce veľké ako zovretá päť a prepumpuje približne 5 litrov krvi do krvného obehu za jednu minútu.

(prevzaté z www.cardio.sk)

6. Určte funkciu literatúry, z ktorej je ukážka, a prirad' k nej správny typ literatúry.

A) funkcia...náučná.....

B) typ: ☐ umelecká ☒ vecná

1. Priradiť k pojmom správne vysvetlenia.

A) interpretácia textu	☐ D	Tvorca textu, ktorý vytvára text štylizáciou reality, sna či fantázie.
B) makrokompozícia textu	☐ E	Je sprostredkovateľom deja, na ktorom ako postava môže (personálny, priamy), ale aj nemusí mať účasť (vševediaci, oko kamery). V básni ho nazývame lyrický subjekt.
C) mikrokompozícia textu	☐ F	Môže byť hlavná a vedľajšia. Ďalej sa člení na charakterovú, idealizovanú, sociálnu a individualizovanú.
D) autor	☐ C	Členenie a odstupňovanie textu na vnútrotextové segmenty (motívy, problém, kompozičné princípy, pásmo rozprávača a postáv a podobne).
E) rozprávač	☐ B	Členenie textu na kapitoly a oddiely.
F) postava	☐ A	Výklad zmyslu literárneho diela na základe dojmu a s pomocou znalostí z poetiky.

2. Priradiť správne vysvetlenia pojmov. A2, B3, C1, D4

A) Charakterová postava	1. Postava predstavujúca jednu sociálnu vrstvu, bežného človeka, sluhu, šľachtica,...
B) Idealizovaná postava	2. Postava s typickou vlastnosťou, charakteristikou.
C) Sociálna postava	3. Postava zobrazovaná s najlepšimi vlastnosťami.
D) Individualizovaná postava	4. Postava, ktorá je jedinečná, nezastupuje určitý, predvídateľný typ.

Na základe úlohy 2 určte typ postavy v ukážkach 1 – 5.

UKÁŽKA 1

Molière: Lakomec

„Jaj, jaj, moje úbohé peniaze! Moji drahí priatelia! Ozbíjali ma o vás. A keď mi vás vzali, stratil som svoju oporu, svoju útechu, svoje potešenie. Všetkému je koniec. Už nemám čo hľadať na svete. Bez vás mi žiť nemožno!“

(preložil: V. Mihálik)

Typ literárnej postavy: charakterový typ literárnej postavy

UKÁŽKA 3

J. C. Hronský: Jozef Mak

„Ani nech sa ti nesníva, aby si si zúfal, ba ani sa nežaluj, ani nezloreč.“ „Trp, Jozef Mak. Človek-milión si, nuž vydržíš všetko, keďže nie je pravda, že najtvrdší je kameň, najmocnejšia je oceľ, ale pravda je, že najviac vydrží na svete obyčajný Jozef Mak.“

Typ literárnej postavy: sociálny typ literárnej postavy

3. V ukážkach 4 a 5 určte typ rozprávača.

UKÁŽKA 4

M. Kukučín: Do školy

„Tu sa zamyslela. K železnici nemá veľkej dôvery. Je to také nezvyčajné! Ešte sa neviezla na nej, ani jej nevidela, no čo popočúvala od ľudí, to páchne strigônstvom. Čerti vedia, či to ide dobrým. Možno porobenina. Kdeže by voz utekal bez koní.“

Typ rozprávača: vševediaci alebo personálny rozprávač

UKÁŽKA 2

J. Botto: Smrť Jánošíkova

„A ten ich kapitán, to je len veľký pán!
Perečko belavé, červený dolomán;
keď ide po hore, ako ranné zore,
keď ide po lese, celý svet sa trásie!“

(prevzaté z www.zlatyfond.sme.sk)

Typ literárnej postavy:

idealizovaný typ literárnej postavy

Na obrázku je socha J. Jánošíka, ktorá sa týči nad jeho rodnou dedinou. Viete, kde sa Jánošík narodil?

☒ v Terchovej ☐ v Očovej

UKÁŽKA 5

O. Frank: Denník Anny Frankovej

„Trieda vyprskla smiechom. Aj ja som sa musela smiať, hoci čo sa týka slohov o klebetniciach, bola moja fantázia vyčerpaná.“

(preložil: A. Bžoch)

Typ rozprávača: priamy rozprávač

4. Literárna komunikácia je proces, ktorý zahŕňa vznik a pôsobenie literárneho diela na príjemcu. V nasledujúcich príkladoch popíšte podľa obrázka priebeh literárnej komunikácie.

A) Ak je autorom Jules Verne, kto bude čitateľom jeho kníh?

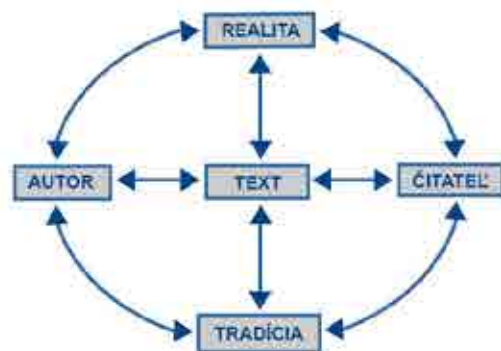
Jules Verne je známy autor sci-fi, takže jeho čitatelia majú radi tento žáner.

1. Čím je text tohto autora špecifický?

Je to vedecko-fantastická literatúra.

2. Ako možno charakterizovať vzťah autora k tradícii a realite?

Je proti tradícii, hovorí o nových objavoch a budúcnosti.

B) Ak máme text s názvom Pán prsteňov, kto bude jeho autorom?

J. R. R. TOLKIEN

5. Do interpretácie textu patrí aj kompozícia literárneho diela. Doplňte chýbajúce pojmy na správne miesto v schéme.

Pojmy:

monológ, vnútorný monológ, dialóg, pointa, motív, téma, hlavná myšlienka, chronologický, kompozičný a reťazový postup, nadpis, odsek, kapitola, strofa, verš, dejstvo, výstup, vševediaci a priamy rozprávač, úvod, zápleтка, vyvrcholenie, obrat, rozuzlenie, diel, spev

POSTUPY

- a) reťazový postup b) chronologický postup c) retrospektívny postup

VNÚTORNÁ KOMPOZÍCIA DIEĽA

- a) úvod b) zápleтка c) vyvrcholenie d) obrat e) rozuzlenie

VONKAJŠIA KOMPOZÍCIA

- v epike: a) nadpis b) odsek c) kapitola d) diel
v lyrike: e) strofa f) verš g) spev
v dráme: h) dejstvo i) výstup

ČLENENIE EPICKÉHO TEXTU

- a) pásmo rozprávača a) priamy rozprávač b) vševediaci rozprávač c) personálny rozprávač d) oko kamery
b) pásmo postáv a) monológ b) vnútorný monológ c) dialóg

HĽBKOVÉ ČLENENIE LITERÁRNEHO DIEĽA

dejový plán diela

významový plán diela

- a) téma b) hlavná myšlienka c) pointa d) motív

6. Označte, ktoré z uvedených pojmov patria do štruktúry literárneho diela.

	ÁNO	NIE
rozprávač	☒	☐
lyrický subjekt	☒	☐
literárna postava	☒	☐
motív	☒	☐

	ÁNO	NIE
miesto	☒	☐
čas	☒	☐
rámcovanie	☒	☐
kontrast	☒	☐

7. Prečítajte si ukážku 6 a odpovedzte na otázky.

UKÁŽKA 6

S. Chalupka: Mor ho!

Pod tým hradom Riman-cár zastal si táborom:
belia sa rady šiatrov ďalekým priestorom.
Pokraj tábora sedí cár na zlatom stolci;
okol neho cárska stráž, tuhí to paholci;
a pred cárom družina neveliká stojí:
sú to cudzí víťazi, každý v jasnej zbroji.
...A cár s okom sklopeným na bojišti stojí:
A čo? — Azda tých padlých Slovanov sa bojí?
Nie, lež bezdušné svojich hromady tam vidí
a zo svojho víťazstva radovať sa stydí.
....a čo i tam dušu dáš v tom boji divokom:
Mor ty len, a voľ nebyť, ako byť otrokom.

(prevzaté z www.zlatyfond.sme.sk)

Viete, o ktorom hrade hovorí ukážka?

☐ Bratislavský hrad ☒ hrad Devín

A) Určte v ukážke 6:

a) tému boj družiny s rímskym cárom a jeho vojskom

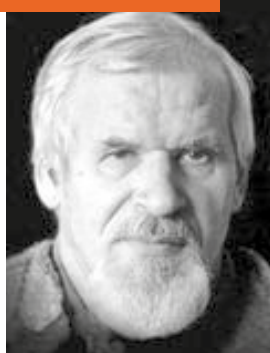
b) hlavnú myšlienku boj za slobodu

B) Čo patrí v ukážke 6 do vonkajšej kompozície?

nadpis, strofa, verše

8. Interpretujte báseň v ukážke 7 a označte, s ktorým tvrdením súhlasíte.

UKÁŽKA 7

Milan Rúfus

M. Rúfus: Tieň

Možno to ešte nevie nik,
no chodí za mnou tmavý psík.

To vám je vernosť ohromná,
ako sa nehne odo mňa,
kým slnko svieti,
celý rok.
Urobím krok
- on spraví krok.
Ja zohnem hlavu
- on ju zohne.

Ak sa ja pohnem,
tiež sa pohne.

Vykoná všetko to, čo ja. Nedožičí
si pokoja,
najvernejší psík na svete.
A vždy ho pri mne nájdete,
ako mi ticho päty čuchá.

Ale v jednom ma
neposlúcha.

Kameň mu hodím:
"Prines, Bobík!"

On hádže tiež!
Jaj, čo to robí?
A nepobehne, mátoha!
Iba mi kňučí pri nohách:
„Nerob si zo mňa dobrý deň! Ja
nie som psíček.
Ja som tieň!"

Čo vyjadruje autor
v ukážke 7?

- ☐ svoje tajomstvo – opisuje malého psíka Bobíka, ktorý mu je verným kamarátom
- ☐ opis svojho verného psíka, ktorý vôbec neposlúcha a nechce aportovať
- ☐ svoju lásku k najlepšiemu priateľovi človeka – k psíkovi, po ktorom sa nehádzu kamene
- ☒ svoj opis tieňa, ktorý mu pripomína verného psíka

9. V ukážkach 8 a 9 pomenujte a nájdite motív (udalosť, opis, postavu, prírodný jav), ktorým sa mení/posúva dej.

UKÁŽKA 8

J. G. Tajovský: Maco Mlieč

V jeseni počal Maco polihovať na poli aj doma.
Zima, dych mu počalo stavať, v nohe ho tiež štiepalo. Ale nikomu sa
neponosoval, len keď veľmi štiepalo, hladil si rukami nohu, alebo ju v
poli nad ohníkom prihrieval.
O Vianociach už nevládal ani okolo statku. Tak ho vše aj za pol hodiny
dusilo, že mu až slzy tiekli. A od slabosti musel sa oprieť, sadnúť, a len
fajku, fajku. Po Vianociach prichodí tuhá zima.
V telienci počalo Maca drgľovať, čo si aj vše slamy prihodil a vrieč a
handár na seba nanosil. Ráno museli ho budiť, vlastne dvíhať, do jedla
siliť, ale aj to len tak pobabril, lyžicou popichal.
„Už ja ďaleko nepotiahnem,“ vravel si sám sebe. „Ale hovädo je hovädo
a aj to si musí odpočinúť.“ Maca našli ráno studeného v telienci.

(prevzaté z www.zlatyfond.sme.sk)

Motív: Motívom je postupné chradnutie Maca Mlieča.

UKÁŽKA 9

D. Chrobák: Drak sa vracia

Všetci myslia na Šima Jariabka. Lenže Šima tu niet.
Hoci dávno mal už byť medzi nimi. Lebo ak treba niečo
vykonať, kto iný sa má na to podujať, ak nie Šimo?
– Ja si veru, prsty páliť nebudem.
– A ja, bohuprisám, tiež nie.
– Nech chlípä kašu, kto si ju navaril.
Nik to ešte nevyslovil, ale ani netreba nič vyslovovať. Všetci
vedia, že ak má niekto zasiahnuť, môže to byť len Šimo.
Ale Šima tu niet.

Motív: Motívom je dôvera dediny v Šimonove schopnosti.

Literárny systém dobre poznáte z 2. stupňa základnej školy. Spomeňte si na svoje vedomosti a vyriešte nasledujúce úlohy.

1. **Doplňte tvrdenie. Literatúra sa delí na podsystemy, a to:**

A) literatúra pre deti	Je určená pre detského čitateľa.
B) odborná/ náučná literatúra	Podáva poznatky z rôznych vedných odborov, obsahuje odborné pojmy.
C) populárno-vedecká literatúra	Popularizačným štýlom podáva čitateľovi poznatky.
D) umelecká literatúra	Okrem zábavnej a poučnej má aj estetickú funkciu. Formuje v nás ideál krásy, pôsobí katarzne.
E) dobrodružná literatúra	Sprostredkúva napätie, dobrodružstvo a nezvyčajné okolnosti.
F) vedecko-fantastická literatúra	Orientuje sa na svet vedy, techniky a svet budúcnosti.

2. Stručne vysvetlite doplnené pojmy v úlohe 1.

3. Zopakujte si svoje vedomosti z literatúry vylúštením tajničky.

1.	B	Á	S	E	Ň					
	2.	L	Y	R	I	K	A			
3.	L	E	G	E	N	D	A			
	4.	E	P	I	K	A				
		5.	D	R	Á	M	A			
		6.	V	E	R	Š				
		7.	S	T	R	O	F	A		
		8.	D	I	V	A	D	E	L	N
	9.	P	R	Ó	Z	A				
		10.	R	Ý	M					
	11.	M	Ý	T	U	S				
12.	R	Y	T	M	U	S				
		13.	R	E	Ž	I	S	É	R	
	14.	R	O	M	Á	N				
		15.	A	N	E	K	D	O	T	A
16.	R	O	Z	P	R	Á	V	K	A	
		17.	P	O	É	Z	I	A		
		18.	P	O	V	I	E	D	K	A

1. Veršovaný útvar
2. Literárny druh, ktorý vypovedá o postojoch a pocitoch
3. Žáner o živote svätca
4. Literárny druh, ktorý rozpráva príbeh
5. Literárny druh, ktorý nemá rozprávača
6. Jeden riadok básne
7. Skupina veršov
8. Formou textu je aj ... scenár
9. Neveršovaný text
10. Zvuková zhoda slabík na konci verša
11. Báj iným slovom
12. Striedanie prízvukných a neprízvukných slabík
13. Realizátor inscenácie
14. Epický žáner veľkého rozsahu
15. Krátka vtipná príhoda
16. Jeden z najstarších epických literárnych útvarov
17. Veršovaný text
18. Epický žáner malého rozsahu

5. **Nájdite a podčiarknite „kukučie vajce”.**

Literárne druhy sú:	Literárne žánre sú:	Literárna forma textu je:
lyrika	báseň	poézia
epika	balada	próza
dráma	lyrika ^x	neveršovaná poézia ^x
etika ^x	román	divadelná hra ^x

6. Prečítajte si nasledujúcu ukážku a určte literárny žáner textu.

UKÁŽKA 1

V. Roy: Zvony

Raz počul som v dialke zvony. Tak divne hlaholili. V ich hlase bol plač úžasom zdrveného človeka. Tie zvony plakali, ako som človeka plakať nepočul, a v tom plači bola predsa prenáramná miera čisto ľudského žiaľu nad dačím zašlým, na čo nikdy neposvieti slnce skutočnosti. Teraz, keď opustený sedím ďaleko od sveta, pod snehom krytými vrchmi, v úzkej doline, ktorou duje jarný vietor a teplý dážď šľahá do okien i do kameňov — čujem zase tie zvony.

(prevzaté z www.zlatyfond.sme.sk)

Odpoveď: báseň v próze

7. Uvažujte, či existuje synkretizmus druhov. Uveďte príklad autora a diela.

Áno, napr. Samo Chalupka –

lyrickoepická skladba Mor ho!

Samo Chalupka

8. Nájdite v osemsmerovke ďalšie uvedené literárne žánre.

M	O	D	L	I	T	B	A	B	Č	N
B	Ť	S	E	V	O	P	K	A	I	O
Á	E	I	D	E	Ó	O	T	L	N	V
J	P	I	T	D	I	O	V	A	O	E
K	O	E	A	K	Ľ	M	I	D	H	L
A	F	O	R	I	Z	M	U	S	A	O
B	R	A	I	D	É	G	A	R	T	E

Hľadajte literárne žánre.

komiks, povesť, balada, modlitba, bájka, epos, sonet, óda, novela, aforizmus, tragédia, komédia, činohra

Riešením je veta:

Ide ti to veľmi dobre.

(17 písmen)

9. SKUPINOVÁ PRÁCA

V úlohe 7 sú aj nové literárne žánre. S pomocou internetu nájdite ich vysvetlenie.

Novela – epický žáner stredného rozsahu. Podáva jednu udalosť zo života postavy. Jej základom je dramatický princíp (na rozdiel od poviedky, ktorej princíp je lyrický).

Epos – epický žáner, zvyčajne veršovaný, o výnimočnom hrdinovi a jeho výnimočnom čine.

Óda – oslavná báseň.

Sonet – znelka, štrnásťveršová báseň (dve strofy po štyri verše, ďalšie dve po tri verše). Myšlienková štruktúra – téza, antitéza, syntéza. Na konci má výraznú pointu.

UKÁŽKA 2

Ezop: Krab a jeho mať

Krab žil so svojou matkou na dne mora. Matka bola na svojho syna veľmi pyšná, no ustavične ho nabádala, aby bol lepší. Raz ráno si všimla, že jej malý krab beží po morskom dne bokom, tak ako všetky kraby. „Bola by som rada, keby si chodil rovno,“ povedala mu. „Vyzeralo by to krajšie.“ „Budem, mama, ak mi ukážeš ako,“ odvetil jej syn. Mamka krabka to skúsila, no zistila, že inak ako bokom chodiť nevie.

Poučenie: Nemali by sme kritizovať ľudí za to, za čo nemôžu.

(preložila: J. Hermanová)

Diego Velázquez: Ezop

10. Určte v ukážke 2:

- a) literárny druh epika
b) literárny žáner bájka
c) forma textu próza
d) typ rozprávača vŕšediaci

UKÁŽKA 3

H. CH. Andersen: Snehová kráľovná

Deti si na piecke zohriali mince a keď ich priložili na zamrznuté sklo, mohli sa na seba dívať z obloka do obloka okrúhlymi dierkami. Chlapčeka volali Kay a dievčatko Gerda. Raz večer Kay cez roztopenú dieročku zazrel, ako v kvetinovej debničke pristála veľká snehová vločka. Chvilku tam ležala a potom postupne rástla, až z nej bola krásna pani, odetá do bielučkého závoja zo snehových hviezdíček. Celá bola z ligotavého ľadu, a predsa živá!

(preložila: Ľ. Kepštová)

11. Určte v ukážke 3:

a) literárny druh	epika
b) literárny žáner	autorská rozprávka
c) forma textu	próza
d) typ rozprávača	vševediaci rozprávač

Viete, z ktorej severskej krajiny pochádzal svetoznámy rozprávkar Hans Ch. Andersen?

- ☐ Švédsko ☒ Dánsko ☐ Fínsko

UKÁŽKA 4

V. Roy: Ulietlo všetko v šerú diaľ

Žiaľ, utíchol už lásky ples,
len rozpomienok šepce les,
že okúsil som šťastia hod,
ľahučkej nôžky počul chod,
usmiatych líčiek zrel som peľ
a jemnej rúčky snežnú beľ...

(prevzaté z www.zlatyfond.sme.sk)

12. Určte v ukážke 4:

a) literárny druh	lyrika
b) literárny žáner	reflexívna báseň
c) forma textu	poézia
d) typ rozprávača	lyrický subjekt

- 13. V tajničke si zopakujete známe umelecké prostriedky a dozviete sa nové (pozri pomôcky za tajničkou). Vyriešením tajničky zistíte, že umelecké prostriedky sa delia na**

1.	E	P	I	T	E	T	O	N										
2.	Z	D	R	O	B	N	E	N	I	N	A							
			3.	Ó	D	A												
			4.	P	E	R	S	O	N	I	F	I	K	Á	C	I	A	
5.	M	E	T	O	N	Y	M	I	A									
			6.	A	N	A	F	O	R	A								
			7.	M	E	T	A	F	O	R	A							
			8.	P	R	I	R	O	V	N	A	N	I	E				
			9.	G	E	N	I	T	Í	V	N	A						
10.	B	Á	S	N	I	C	K	Ú	O	T	Á	Z	K	U				
			11.	O	X	Y	M	O	R	O	N							
							12.	S	Y	M	B	O	L					

- Básnický prívlastok
- Slovo so zjemneným významom
- Básnickým zvolaním Ó začína...
- Zosobnenie
- Logická alebo príčinná súvislosť vecí a javov
- Opakovanie rovnakého slova na začiatku veršov pod sebou
- Vonkajšia alebo vnútorná podobnosť vecí a javov
- Porovnávanie vecí, javov
- Metafora v genitíve je...
- Ak si autor položí otázku a sám si na ňu odpovie, položí si...
- Spojenie dvoch výrazov, ktoré sa významovo popierajú alebo vylučujú
- Znak s dvojitém významom

Pomôcky: oxymoron, óda, anafora, genitívna

- 14. Medzi umelecké prostriedky patria aj nasledujúce pojmy. Priradte k nim ich význam.** Ae, Bf, Ca, Dc Ed, Fb

A) alegória	a) hromadenie hlások s cieľom vyvolania zvuku, napr. šepotom šepce
B) kontrast	b) opakovanie slov za sebou v jednom verši
C) zvukomalba	c) hromadenie začiatkových hlások slov s estetickým zámerom
D) aliterácia	d) opakovanie rovnakých slov na konci veršov
E) epifora	e) inotaj, skrytý význam, napr. v hádankách
F) epizeuxa	f) protiklad, napr. Mlčal, a predsa povedal všetko

15. Roztriedte pojmy z úloh 12 a 13 na trópy a figúry, ak viete, že trópy vznikajú na základe prenášania významu (majú obrazné určenie) a figúry sú ozdobné, štylizované umelecké prostriedky založené na opakovaní.

TRÓPY	FIGÚRY
epiteton, personifikácia, alegória, metafora, metonymia, genitívna metafora, prirovnanie, (môže sa doplniť: zoomorfizácia, irónia)	anáfora, epifora, epizeuxa, aliterácia, symploké, paronomázia, refrén

16. Pomenujte nasledujúce umelecké prostriedky.

tabuľa spieva – personifikácia
 chuť smrti – genitívna metafora
 ihravá (duša) – epiteton
 mám doma Elán – metonymia
 letí sťa víchor – prirovnanie
 potok zaplakal – personifikácia
 kľukatý (život) – epiteton

dňa slnca koráb plá pod oblohou – metafora
 múdry ako sova – prirovnanie
 ☀ Sloboda, sloboda, slobodienka moja – epizeuxa
 A čo to za život? – básnická otázka
 ☀ nebeské peklo – oxymoron
 srdce sa rozosmialo – personifikácia
 okradnuté (srdce) – epiteton

UKÁŽKA 5

J. C. Hronský: Kováčova dcéra

Žil raz chudobný kováč, taký chudobný, akého viac na svete nebolo. I kladivo mal iba z dreva. A čože kováč s dreveným kladivom môže zarobiť? Ale aj keby bol veľa zarobil, málo by mu bolo ostávalo, lebo toľko mal detí, že ani porátať ich nevedel. Keď u neho tri pecne na kusky rozkrájali, ešte sa poslednému smidka nedostala.

17. Určte v ukážke 5:

a) literárny druh epika
 b) literárny žáner autorská rozprávka
 c) forma textu próza
 d) typ rozprávača vševediaci rozprávač

UKÁŽKA 6

Grécke báje: Potopa

Zeus poznal, akú nechutnú hostinu mu kráľ prichystal, a vzbíkol hnevom. Zoslal na palác zločinného kráľa Lykaona blesk a ohlušujúci hrom sa rozľahol po celom kráľovstve. Odvšadiaľ vyšľahli plamene a lačno hltali kráľov majetok. Lykaon sám vyrazil v smrteľných úzkostiach z horiaceho domu a utekal pred Diovým hnevom.

(preložil: E. Petiška)

18. Určte v ukážke 6:

a) literárny druh epika
 b) literárny žáner báj
 c) forma textu próza
 d) typ rozprávača vševediaci rozprávač
 e) podčiarknuté umelecké prostriedky metafora, zoomorfizácia

UKÁŽKA 7

E. Čepčeková: A ja som už veľká

Kuklo slnko do oblôčka,
 štekľilo mi lúčom očká:
 "Vstávaj, dievka strapatá,
deň je ako zo zlata!"

Voda, voda, vodička
 v umývadle ločká.
 Umyjem si ruky, tvár,
 aj ospalé očká.

19. A) Určte v ukážke 7:

a) literárny druh lyrika
 b) literárny žáner detská báseň s piesň. prvkami
 c) formu textu poézia
 d) počet strof dve
 e) počet veršov osem
 f) druh rýmu združený
 g) podčiarknuté umelecké prostriedky personifikácia, prirovnanie, epizeuxa

B) Je slovné spojenie ospalé očká epiteton? Zdôvodnite svoje tvrdenie.

☐ áno
☒ nie

Epiteton je typ metafor, musí v ňom ísť o obrazné, nie priame určenie javu.

UKÁŽKA 8

P. O. Hviezdoslav: Krvavé sonety

Ó, vráť sa skoro, mieru milený!
Zavítaj s ratoľstou olivovou
 a buď nám zdravím, veselím i chôvou,
 v snažení ostňom, kovom v rameni.

Zášť — faklu sváru — medzi plemený
 zduš! Nedaj stretať sa viac s mladou
 vdovou, sirôtka, s rodičmi, čo nad synovou
 oporou v hrobe kvília zlomení.

(prevzaté z www.zlatyfond.sme.sk)

20. A) Určte v ukážke 8:

- a) literárny druh lyrika
- b) literárny žáner reflexívna báseň
- c) forma textu poézia
- d) druh rýmu obkročný rým
- e) podčiarknuté umelecké prostriedky
 metafora (personifikácia), metafora–reifikácia/zvecňovanie

B) Ako sa nazýva „rozprávač“, hlavný hrdina v ukážke 8?

lyrický subjekt

C) Pomenujte, čo tvorí vonkajšiu kompozíciu ukážky 8.

nadpis, strofy, verše

UKÁŽKA 9

V. Roy: Brezy

Išiel som osamotenou dolinou a zrak mi utkvrel na štíhlych
 brezách, ktoré sa chveli vo vetre. A v tom chvení halúz bez
 listia videl som samého seba. I ony visia medzi nebom a
 zemou. Hej, visia, i ja visím. A chvejú sa. I ja sa chvejem
 dajakou podivnou duševnou triaškou.
 A idem lahodným krokom a hľadím na štíhle brezy. Idem, a
 neviem kam. Nievim, skadiaľ som prišiel a kam idem...
 Viem, že každý potok má svoj prameň, i to viem, že napokon
 po dlhej alebo krátkej ceste musí sa vliť do mora. Ale skade
 vyvrela moje „ja“ a do čoho sa vleje konečne — neviem.
Kebych vedel, že z neba, hľadel bych naň túžobne.
Kebych vedel, že zo zeme, vryl bych sa do nej ako červiak.
 Ale neviem a kolíšem sa medzi nebom a zemou bez pomoci
ako holé, ošarpané haluze suchých briez.
 Ó, chvejúce sa konáre bez listia! Vy smutne kníšu sa brezy!
 Prečo som vás len zočil, keď som kráčať osamotenou dolinou?

(prevzaté z www.zlatyfond.sme.sk)

21. Určte v ukážke 9:

- a) literárny druh lyrika
- b) literárny žáner báseň v próze
- c) forma textu próza
- d) typ rozprávača lyrický subjekt
- e) podčiarknuté umelecké prostriedky
 epiteton, epiteton, anafora, metafora – naturomorfna,
 prírovnanie, rečnícka otázka

UKÁŽKA 10

J. G. Tajovský: Statky zmätky

(Javisko: Izba u Ľavkov.)

1. výstup

Ľavko, Žofa, Ďurko.

ŽOFA (živá, jazyčná žena): Ja by som ti, syn môj, len takú
 radu, čo by i nejakú obnôšku mala, meno moje. Pri ženbe i
 rozumu sa načím poradiť, nielen čo oči vidia.

ĽAVKO (starý furták): A ved' ti je Evka už aspoň piata frajerka,
 ako si z vojny doma.

ŽOFA (tajnostne): A Bete, vydatej žene, pokoj. V cudzej
 kapuste chytiť ťa, meno moje.

ĎURKO (driečny ľahťikár): A ktože vám to už?

ŽOFA: Ani ťa nie je hodna vyžívať.

ĎURKO: Ved' som ja len tak zašiel k nej niektorý raz ako k
 susede a — už to viete.

ĽAVKO: Vieme. Práve preto: maj rozum.

(prevzaté z www.zlatyfond.sme.sk)

22. A) Určte v ukážke 10:

- a) literárny druh dráma
- b) literárny žáner činohra
- c) forma textu próza

B) Nájdite v ukážke 10 autorské (scénické) poznámky. Podčiarknite ich.

C) Vymenujte časti vnútornej kompozície diela. Je možné určiť vnútornú kompozíciu diela v ukážke?

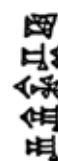
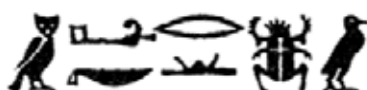
úvod (expozícia), zápleťka (kolízia), zauzlenie (kríza), vyvrcholenie
 (peripetia), rozuzlenie (katastrofa)
 Z takej krátkej ukážky to nie je možné určiť.

1. A) Spojte civilizácie starovekej literatúry s ich správnou časovou periodizáciou.

1) sumerská	A) 3. stor. pred Kr.	1B, 2A, 3C, 4D
2) rímska	B) 3500 pred Kr.	
3) grécka	C) 8. stor. pred Kr.	
4) hebrejská	D) 12. stor. pred Kr.	

B) Dopíšte typ písma ku grafickým ukážkam.
Ktoré národy/kultúry používali jednotlivé druhy písma?

TYP PÍSMO	NÁROD/KULTÚRA
klinové	Kréťania
lineárne písmo A	Egyptania
hieroglyfy	Sumeri
hebrejské	Židia
	Féničania

הַשְׁמוּנִים הַלְלוּ

Typ písma: lineárne
Národ/kultúra: Kréťania

hieroglyfické
Egyptania

klinové
Sumeri

hebrejské
Židia

C) Ako sa nazývali znaky, ktoré sú základom sumerského písma?

kliny

D) V ktorej starovekej ríši vzniklo sumerské písmo?

Mezopotámia

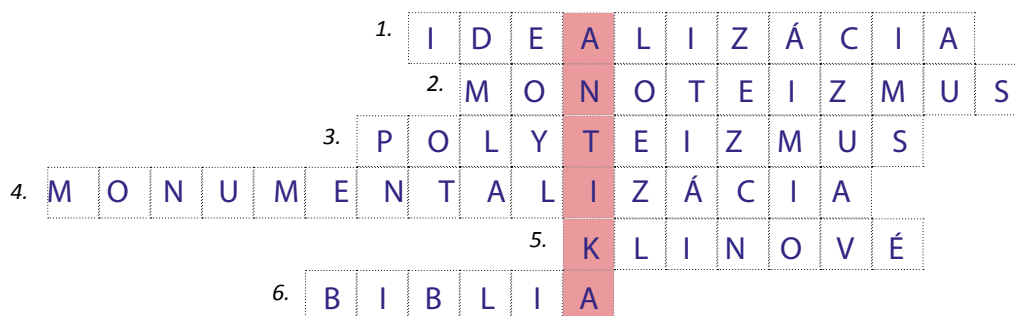
E) Ktoré dielo bolo napísané týmto typom písma na hlinených tabuliach?

Epos o Gilgamešovi

F) Ktorá staroveká civilizácia zanikla ako posledná?
Aká historická udalosť ukončila éru rozvoja tejto kultúry?

Rímska. Spôsobil ju zánik Západorímskej ríše v roku 476 po Kr.

2. Vylúštite tajničku.

- Ako nazývame znak literatúry, keď autor privlastňuje literárnej postave veľkolepé vlastnosti?
- Aké je označenie viery v jedného Boha, napríklad v hebrejskej literatúre?
- Aké je označenie viery v neobmedzený počet bohov, napríklad v gréckej literatúre?
- Ako nazývame znak literatúry, v ktorej autor vykresľuje bohatstvo, veľkosť a pýchu vecí alebo javov?
- Ako sa volá písmo, ktoré vynášli v sumerskej civilizácii?
- Ako sa volá najväčšie dielo hebrejskej literatúry?

Riešenie tajničky: antika

3. Ako členíme obdobie, ktoré je výsledkom tajničky?

grécka a rímska kultúra

4. Medzi ktorými riekami sa nachádzala ríša Sumerov?

- ☒ Eufkrat a Tigris
☐ Dunaj a Váh
☐ Rýn a Seina

5. Koľko apoštolov uvádza Nový zákon?

- ☐ 6
☐ 11
☒ 12

UKÁŽKA 1

Gilgameš

Epos o Gilgamešovi

Gilgameša postavy dokonalej stvorili
hrdinskí bohovia. Nebeský Šamaš
ho obdaroval krásou, boh Tešub mu
statočnosť dal.

Na takú podobu stvorili veľkí bohovia
Gilgameša:

Jedenásť lakťov vysokú postavu mal,
deväť piadí merala na šírku jeho hrud',
tri piade dlhý mal úd.

Z dvoch tretín boh a z jednej človek.
Podoba tela svedčí o jeho pôvode
božskom, lebo mu skrášľila postavu
jeho božská matka.

Krčmárka na to Gilgamešovi riekla:

„Kam bežíš, Gilgameš?
Život, ktorý hľadáš, nenájdeš!
Keď veľkí bohovia stvorili ľudstvo,
určili ľudstvu lós smrti,
život však do svojich rúk si vzali.
Gilgameš! Naplň si žalúdok,
vo dne i v noci sa raduj!
Každý deň oslavuj sviatok a hodu,
tancuj a vesel sa vo dne i v noci!”

(prerazprával: V. Zamarovský)

Výška postavy:
811, 25 cm

Šírka hrude:
206,1 cm

Dĺžka údu:
68, 7 cm

Nájdite si prepočet historických mier (piade, lakte) a zistite skutočné Gilgamešove miery.

1 lakeť = 73, 75 cm 1 piad' = 22, 9 cm

1. **Odvodte päť prídavných mien opisujúcich Gilgamešov vzhľad.**

1. vysoký 2. krásny
3. statočný 4. božský 5. dokonalý

2. **Poznáte literárny žáner mýtus? Priradte k jeho charakteristickým znakom konkrétne príklady z textu.**

Prítomnosť bohov v deji

Téma stvorenia sveta

Zásah bohov do života ľudí

Motív putovania/cesty hlavného hrdinu

Nebeský Šamaš; boh Tešub; Na takú podobu stvorili veľkí bohovia Gilgameša, jeho božská matka

Na takú podobu stvorili veľkí bohovia Gilgameša,
Z dvoch tretín boh a z jednej človek, Podoba tela svedčí o jeho pôvode božskom

keď veľkí bohovia stvorili ľudstvo, jeho božská matka

Kam bežíš, Gilgameš, život, ktorý hľadáš, nenájdeš

3. **Akú radu dala krčmárka Gilgamešovi? Opíšte vlastnými slovami spôsob života, aký by mal Gilgameš viesť? Viete, akým termínom sa označuje?**

Krčmárka Gilgamešovi poradila, aby si užíval život v hojnosti a šťastí až do smrti. Gilgameš mal viesť bohémny spôsob života.

4. **Dielo Epos o Gilgamešovi je literárnou pamiatkou:**

☐ egyptskej literatúry ☒ sumerskej literatúry ☐ indickej literatúry ☐ keltskej literatúry

5. **Z uvedených tvrdení označte tie, ktoré obsahujú charakteristické znaky mýtov a bájí.**

- ☐ Bájne sú výhradne lyrický literárny žáner.
- ☒ V mýtoch vystupujú postavy bohov, polobohov, nadprirodzených bytostí a hrdinov s nadľudskými vlastnosťami.
- ☒ Mýty mapujú aj vznik miest, erbov, prírodných úkazov, rodov, národných hrdinov a podobne.
- ☐ Mýtus rozpráva o živote a skutkoch svätcov.
- ☐ Mýty o vzniku sveta označujeme pojmom kozmogónia.
- ☐ Vystupujú v nich zvieracie postavy a na konci sa nachádza morálne ponaučenie.
- ☒ Súbor bájí určitého národa sa označuje ako bájoslovie (mytológia).

UKÁŽKA 1

Achnatonov chválospev na Slnko

„Žiariš krásne na horizonte neba, ó žijúce Slnko, ktoré si žilo na prapočiatku. Keď vychádzaš na východnom horizonte, naplňuješ celú zem svojou krásou. Keď sa ukladáš na západnom horizonte, zem je v temnote, akoby mŕtva. Temnota vládne a zem mlčí, pokiaľ to, čo ju stvorilo, odpočíva. Ty spojuješ muža so ženou. Ty si dojka detí v matkinom lone dávajúc im dych života. A keď vyjdú z lona na denné svetlo v momente zrodenia, otváraš ich ústa, aby hovorili a staráš sa o ich každodenný pokrm. Ako mnoho je toho, čo si stvorilo! Neexistujú tajomstvá pred jediným bohom, ktorému nie je iný rovný. Ty si stvorilo svet podľa svojej vôle, vo svojej samojedinosti s ľudom, dobytkom a so všetkým, čo lieta a má krídla. I všetky vzdialené zeme sú šťastné, že im dopriavaš život. Ty si stvorilo ročné obdobia, aby si životom obdarovalo všetky svoje výtvory. Ty si stvorilo vzdialené nebo, aby vychádzalo a dívalo sa na všetko, čo si stvorilo. Ty si jediné, ktoré vychádza vo svojej podobe živého Slnka.“

(preložila: P. Molnárová)

Slnčný boh Aton

1. Pracujte s textom. V ukážke vyhľadajte odpovede na otázky a zapíšte ich.

Ktorému božstvu je chválospev venovaný? slnčnému bohu Atonovi

Ktoré dve témy sú v ukážke prezentované? stvorenie sveta, stvorenie človeka

Akými vlastnosťami môžeme pomenovať opisované božstvo? žijúce Slnko; vševediace; samojediné; žiariace

Podporuje ukážka existenciu polyteistického náboženstva v Egypte? Zdôvodnite.

Nepodporuje polyteizmus, slnečné božstvo je označované ako jediné, ktorému nie je iný rovný.

2. Nájdite v texte príklad nasledujúcich básnických prostriedkov a vysvetlite ich.

A) personifikácia: keď sa ukladáš; temnota vládne; zem mlčí; mnoho je toho, čo si stvorilo

Vysvetlenie: Ľudské vlastnosti sú vzťahované na prírodné úkazy.

B) prirovnanie: keď sa ukladáš na západnom horizonte;

Vysvetlenie: Dochádza k usúvzťažneniu dvoch javov na základe podobnosti. V obraze zostáva porovnávací člen – akoby.

3. Žáner chválospev označujeme termínom:

☐ elégia ☐ apokryf ☒ hymnus, óda ☐ epiteton

4. KREATÍVNA ÚLOHA

Inšpirujte sa ukážkou a vytvorte vlastný oslavný text na vybraný prírodný jav, živel alebo neživý predmet z vášho okolia.

MOBIL – Všemohúci výdobytok modernej techniky, ty, ktorý vládneš nad našim každodenným životom. Si stále s nami, ó, priateľ, pomocník, spoločník. S tebou nie sme nikdy sami, poznáš každú odpoveď, na všetko máš riešenie. Ako veľa toho zvládneš! Internet, foťák, kalkulačka, navigácia aj rozsiahly playlist. S tebou sa nestratíme. S tebou sa nenudíme. Odpoveď na každú otázku je vzdialená len jediný klik. Messenger, Instagram... YouTube aj Snapchat – môj kontakt so svetom je v mojom vrecku. Si tu vždy pre mňa, si najlepším darom.

UKÁŽKA 1

Biblický mýtus o stvorení sveta

Na počiatku stvoril Boh nebo a zem. Zem však bola pustá a prázdna, tma bola nad priepasťou a Duch Boží sa vznášal nad vodami. Tu povedal Boh: „Buď svetlo!“ a bolo svetlo. Boh videl, že svetlo je dobré; i oddelil svetlo od tmy. A Boh nazval svetlo „dňom“ a tmu nazval „nocou“. A nastal večer a nastalo ráno, deň prvý. Potom Boh povedal: „Buď obloha uprostred vôd a staň sa delidlom medzi vodami a vodami!“ I urobil Boh oblohu a oddelil vody, ktoré boli pod oblohou, od vôd, ktoré boli nad oblohou. A stalo sa tak. A Boh nazval oblohu „neбом“. A nastal večer a nastalo ráno, deň druhý. Potom Boh povedal: „Vody, ktoré ste pod nebom, zhromažďte sa na jedno miesto a ukáž sa súš!“ A stalo sa tak. A Boh nazval súš „zemou“ a zhromaždiť vody nazval „morom“. A Boh videl, že je to dobré. Tu Boh povedal: „Zem, vyžeň trávu, rastliny s plodom semena a ovocné stromy, prinášajúce plody, v ktorých je ich semeno podľa svojho druhu na zemi!“ A stalo sa tak.

(prevzaté a upravené z www.mojabiblia.sk)

1. Odpovedzte na otázky.

- Ako sa volá kniha, z ktorej je ukážka? ☒ Genезis ☐ Exodus ☐ Talmud
- Kto je jej autorom? Traduje sa, že ju napísal Mojžiš / autorom je Boh.
- Aká je hlavná téma celej knihy? stvorenie sveta
- Kto je hlavnou postavou v ukážke? Boh
- Na ktoré dva základné celky členíme hlavné dielo? Starý a Nový zákon
- Na základe ukážky očísľujte postupnosť vzniku sveta.
☐ 1 deň a noc ☐ 3 voda, pevnina, flóra ☐ 2 nebo a zem
- O akom dlhom časovom úseku hovorí ukážka? tri dni

2. Priradte správne názvy k umeleckým dielam na obrázkoch. Kto je ich autorom?

A) Pieta

B) Stvorenie Adama

Stvorenie Adama

Michelangelo Buonarroti

Pieta

Michelangelo Buonarroti

3. V ktorej možnosti je uvedený jeden zo siedmich divov antického sveta, ktorý pochádza z egyptskej civilizácie?

- ☒ Cheopsova pyramída
☐ Babylonská veža
☐ Trójsky kôň

4. Ako sa nazýva staroveká hranatá a vysoká stavba, ktorá slúžila ako svätyňa?

Zikkurat

UKÁŽKA 2

Podobenstvo o zasiatom semene

Ježiš hovoril: „S Božím kráľovstvom je to tak, ako keď človek hodí semeno do zeme; či spí alebo vstáva, v noci či vo dne semeno klíči a rastie a on ani o tom nevie. Zem sama od seba prináša úrodu: najprv steblo, potom klas a napokon plné zrno v klase. A keď úroda dozreje, hneď priloží kosák, lebo nastala žatva.“

(prevzaté a upravené z www.mojabiblia.sk)

5. Odpovedzte na otázky.

- Ktorý umelecký prostriedok sa používa v tomto žánri najčastejšie? metaforické prirovnanie
- Zaradte podobenstvo do literárneho druhu. epika
- Voľne prerozprávajte myšlienku tohto podobenstva.

6. Spojte biblické postavy s časťou Biblie, v ktorej je o nich zmienka.

A) Mojžiš SZ B) Šalamún SZ C) Judáš NZ D) Ježiš z Nazareta NZ

STARÝ ZÁKON

NOVÝ ZÁKON

UKÁŽKA 1

boh Thor

Germánsky mýtus o stvorení sveta

Na počiatku nebolo nič. Nebol ani piesok, neboli ani ľadové vlny, nebolo ani nebo, ani zem a ani tráva nikde nerástla. Nekonečný priestor vyplňala obrovská bezodná hĺbka – Ginnungagap. V hluchej a nemej hĺbke žil iba neviditeľný, mocný duch: Fimbulir. Jeho sila usmerňovala sily temnoty, jeho vôľa stvorila na severnej strane hĺbočiny mrakmi zahmlenú tienistú krajinu hmly Nifelheim a na juhu, ďaleko od studených vetrov, domovinu ohňa Muspelheim. V tomto svete nezranený chodil iba pán ríše ohňa, kráľ ohnivých obrov Surtur.

* * *

Jedného dňa sa Odin, Wili a Vé vybrali na hranice Mitgardu. Cestou naďabili na pekný brest a na tvrdý kmeň jaseňa. Odin zastavil svojich spoločníkov a riekol im:

„Na Mitgarde chýbajú rozumné bytosti, v činoch ktorých by bohovia našli potešenie a ktorí by boli mocným Ázom povinní úctou. Stvorme z dreva muža a ženu.“

Nato Odin vdýchol dušu do dvoch neživých stromov, Wili ich obdaroval rozumnosťou a pohybom, Vé im dal city a schopnosť reči. Odin rozkázal prvému ľudskému páru:

„Choďte, podmaňte si Mitgard pre seba a pre svojich potomkov. Množte sa, zaľudnite zem, stavajte príbytky, domy a mestá, skroťte si zvieratá, jedzte ich mäso, žijte sa ovocím stromov aj úrodou polí.“

Ľudský pár poslušne splnil Odinov rozkaz, splodil početné potomstvo, z ktorého vznikli všetky germánske národy.

(preložil: J. Róman)

1. Aké mytologické témy sú v texte spracované? Konkretizujte ich na príklade.

Napr. stvorenie sveta a stvorenie ľudstva.

3. Porovnajte moment stvorenia človeka v germánskom epose s biblickým príbehom stvorenia prvých ľudí. Nájdite ich podobné a odlišné znaky.

Podobné: chýbajú bytosti, ktoré by obývali zem; vlastnosti dané človeku; funkcia ľudí na zemi

Odlišné: ľudia stворení z dreva, nie z hlíny; stvorení a obdarovaní tromi bohmi, nie jedným

4. Prečo bohovia stvorili ľudí? Porovnajte ukážku s inými mytológiami. Uveďte príklad.

Účelom bolo podmaniť si zem, zaľudniť ju a obrábať.

2. Označte, či sú vybrané tvrdenia pravdivé alebo nepravdivé. Svoje tvrdenia zdôvodnite na základe textu a opravte prípadné chyby.

TVRDENIE

ÁNO NIE

Človeka stvorili Odin, Heimdal a Vé.

☐☒

Drevo, z ktorého boli vytvorení prví ľudia, pochádza z dubu a javora.

☐☒

Úlohou ľudí bolo podmaniť si Mitgard, kde mali žiť, množiť sa a stavať si príbytky.

☒☐

Na počiatku sveta bola iba voda v temnote.

☐☒

Vládcom ríše ohňa bol Surtur.

☒☐

5.

ZAMYSLITE SA A DISKUTUJTE

Prečo boli báje a mýty pre ľudí dôležité? Čo im v živote poskytovali? Mohli by mýty vzniknúť aj dnes?

Mýty dávali odpoveď na javy a skutočnosti v prírode alebo živote ľudí, ktoré si ľudia sami nedokázali vysvetliť.

Poskytovali vysvetlenie, odpovede, ale aj nádej, že všetko sa deje z nejakého dôvodu, ktorý má zmysel. Mýty môžu vznikať a vznikajú aj dnes, často ako konšpiračné teórie.

1. Využite svoje dejepisné vedomosti a priradte k obdobiam gréckych dejín kľúčové udalosti daného obdobia.

A
Maratón, maratónsky beh
Termopyly
Peržania
Herodotos, Perikles

B
Filip II. Macedónsky
Alexander Veľký
helenistické štáty

C
Sparta
Atény
Solón
ostrakizmus

D
grécke báje
minojská civilizácia
mykénska civilizácia
Trójska vojna

D
C
A
B

I. Homérska doba (1200 – 800 pred Kr.)
II. Archaická doba (800 – 600 pred Kr.)
III. Klasické obdobie gréckych dejín (500 – 338 pred Kr.)
IV. Helenistické obdobie (4. stor. pred Kr. – 5./6. stor. po Kr.)

2. Napíšte názvy minimálne piatich gréckych báji, bohov alebo hrdinov, ktorých poznáte.

1. Poseidon 2. Zeus 3. Héra 4. Herkules 5. Achilles

3. Vyriešením tajničky nájdete odpoveď na otázku:

Ako nazývame súbor zvykov, tradícií a hodnôt, ktoré charakterizujú spoločnosť? ^{kultúra}

- Časť teórie literatúry, autorom pôvodnej knihy je Aristoteles
- Báj iným slovom
- Grécke označenie mesta
- Rečníctvo inak
- Starogrécky typ sochy mladého muža
- Starogrécky typ sochy mladej ženy
- Ochrankyňa umení a vied, dcéra Dia a Mnemosyné

P	O	E	T	I	K	A				
		M	Y	T	U	S				
			P	O	L	I	S			
			R	E	T	O	R	I	K	A
				K	U	R	O	S		
				K	O	R	E			
			M	U	Z	A				

4. Do starovekého sveta patrí aj sedem divov sveta, z ktorých sa zachovali len egyptské pyramídy. Napíšte, čo by ste navrhli za sedem divov súčasného sveta.

- Eiffelova veža
- Veľký čínsky múr
- Taj Mahal
- Kristus Spasiteľ v Brazílii
- Machu Picchu
- Koloseum
- Petra (skalnaté mesto v Jordánsku)

Známe pohrebisko faraónov sa nachádza v egyptskej Gíze

5. Vyriešte osemsmerovku.

a) Priradte k nasledujúcim slovám správny význam.

POJMY Z OSEMSMEROVKY	CHARAKTERISTIKA
bukolika	mesto známe svojou veštiarňou
Atény	pieseň s pastierskou tematikou
Sparta	grécky hudobný nástroj
Delfy	mesto známe vojenským spôsobom života
cap	jeden z literárnych druhov
dráma	dôležitá súčasť umenia
hudba	autor eposov Ilias a Odysea
Homér	zvíra, podľa ktorého vznikol názov tragédia
lýra	mesto známe svojou múdrosťou

Na obrázku sa nachádza ..delfská.. veštiareň. Je to významné kultové miesto:

- ☐ helenistického
☒ archaického
obdobia gréckych dejín.

B	U	K	O	L	I	K	A
S	H	D	E	L	F	Y	A
A	P	O	F	I	L	D	T
R	O	A	M	Z	O	R	É
Ý	F	I	R	É	A	Á	N
L	C	A	P	T	R	M	Y
H	U	D	B	A	A	A	!

b) Čo znamená vyriešený pojem?

FILOZOFIA – láska k múdrosti

c) Poznate slovné spojenie „capí spev“?

Vysvetlite ho.

Je to význam slova tragédia.

6. Priradte mená známych osobností k vednému odboru, ktorému sa venovali.

Myrón

Aristoteles

Pytagoras

Homér

Táles

Xenofón

Feidias

Sofokles

Tukydidés

Platón

Hippokrates

Diogenes

Herodotos

FILOZOFIA:

Aristoteles, Diogenes, Xenofón, Sofokles, Platón

VEDA:

Pytagoras, Hippokrates, Táles

SOCHÁRSTVO:

Myrón, Feidias

DEJEPISECTVO:

Tukydidés, Herodotos

LITERATÚRA:

Homér

7.

ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

Ideálom Grékov bola kalokagatia – harmónia telesnej a duševnej krásy človeka.

Vyjadrite svoj názor na vnímanie krásy dnešnou spoločnosťou.

V dnešnej spoločnosti vládne kult krásy a mladosti, reklamy sú plné dokonalých ľudí, ženy aj muži podstupujú skrášľovacie zákroky... Na sociálnych sieťach mnoho osobností žije z reklamy na výrobky propagujúce mladosť a krásu. K dobrému miestu sa takmer nedá dostať bez peňazí. Mnohí zбо-
hatlíci prišli k peniazom nečestne, nie vzdelaním. Vzdelanie je trochu v úzadí. Pribúda nekvalitných vysokých škôl. Spoločnosť volá po zmenách, ale tie
nenastávajú.

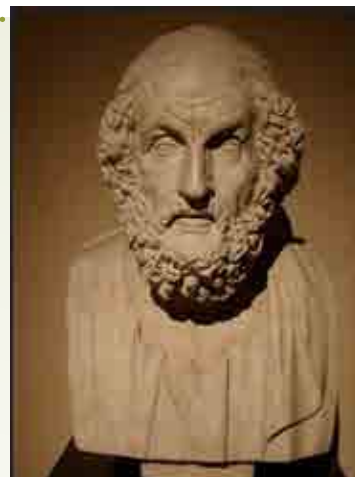
UKÁŽKA 1

Homér: Ilias

Tam, keď sa na neho rútil, mu Achilleus kopiju vrazil. Ostrie mu rovno a skrz-naskrz preniklo mäkuškou šijou, jaseň s kovaním z bronzu však predsa mu nepreťal hrtan, takže mu v niekoľkých slovách i odpoveď ešte dať mohol. Do prachu padol a božský Achilleus povedal pyšne: „Myslel si, Hektor, keď Patrokla druha si z výzbroje zvliekal, že si už istý, no so mnou si nerátal, vzdialeným z boja. Hlupák! No ďaleko od teba pri dutých koráboch čakal obranca lepší. Ten zostal v úzadí v osobe mojej. Ten ti doničil údy. A teba tu psiská a vtáci budú ohavne kmásať, kým onoho Achájci poctia.“ Malátny Hektor s prilbicou lesklou mu v odpoveď riekol: „Prosím ťa pre tvoju dušu, nohy a rodičov твоjich, nedaj ma pri lodiach achájskych roztrhať hltavým psiskám.“

(preložil: M. Okál)

Homér

1. Počas ktorej vojny sa odohráva príbeh Iliady?

Príbeh Iliady sa odohráva počas Trójskej vojny.

2. Prečo bojoval Achilles proti Hektorovi?

Pretože zabil jeho priateľa Patrokla.

3. Aký prívlastok sa spája v ukážke s menom Achilla? Zdôvodnite prečo.

Božský – jeho matka bola bohyňa, čo z neho robilo poloboha.

4. Ktorú časť tela mal Achilles smrteľnú? Zdôvodnite.

Päťu – keď bol malý, matka ho ponorila do rieky Styx, aby bol nesmrteľný, držala ho za päťu, ktorá zostala smrteľná.

5. Označením „onoho“ myslel Achilles:

☐ Hectora ☒ Patrokla ☐ Parida

UKÁŽKA 2

Homér: Odysea

Ak by sa ťa niekto niekedy pýtal, kto ťa pripravil o zrak, povedz mu, že to bol Odyseus, hrdinský Láertov syn, čo býva na drsnej Ithake! Len čo to Polyfémos začul, hrozne zakvílil – tak predsa sa splnilo Telémovo proroctvo, podľa ktorého ma Odyseus pozbaví zraku!... Odyseus! Pod' sem! Pod' a vráť sa! Chcem ti dať dar: mojím otcom je vládca mora Poseidón, požiadam ho, aby ma vyliečil a aby ti umožnil cestu domov... Len som sa zasmial. – Ani Poseidón, ani nikto na svete ti už viac oko nevráti, Polyfémos! Keď to obor začul, dvihol ruky k hviezdnatému nebu. Dlho sa modlil k Poseidónovi, aby mi nedovolil vrátiť sa domov, a ak mi aj osud určil návrat, nech je aspoň sprevádzaný strasťami a blúdením... Ako sa zdá, Poseidón jeho prosbám vyhovel... – povedal Odyseus a urobil vo svojom rozprávaní krátku odmlku.

(preložil: M. Okál)

Polyfémos bol jedooký obor:

☐ Kalypso
☐ Kirké
☒ Kyklóp

6. Kto bol Odyseus?

Iťacký kráľ, ktorý po trójskej vojne blúdil a nemohol sa dostať na rodnú Iťaku.

7. Kto zasahuje do osudov hrdinov?

Nájdite príklad v ukážke.

bohovia – Poseidón

8. Vyberte prívlastok, ktorý najlepšie charakterizuje Odysea.

☐ nedočkavý
☒ hrdinský
☐ panovačný
☐ pokorný

9. Aký dar chcel dať Polyfémos Odyseovi?

návrat domov

10. Určte hlavný motív eposu Odysea.

A) motív hnevu B) motív zámeny
 C) motív návratu domov x D) motív boja

11. V ktorej z ukážok je vševediaci rozprávač?

Vševediaci rozprávač je v ukážke 1.

13. Nájdite znaky eposu v ukážkach.

Svoje postrehy zapíšte.

Spracovanie historickej udalosti – trójska vojna,

postavy z mytológie – Achilles, Odyseus, bohovia, podrobné opisy...

12. Porovnajzte spôsob riešenia konfliktu Achilla a Odysea. Ktorý by ste si zvolili vy?

Achilles riešil konflikt zbraňou,

Odyseus Istou – individuálny výber

14. Doplňte chýbajúce slová v charakteristike eposu.

Epos je rozsiahla ...epická... skladba, ktorá spracúva veľké historické... udalosti, ktoré sú späté s kolektívom kmeňa, etnika alebo národa a jeho vodcami. Má hlavnú dejovú líniu a ...epizódne/vedľajšie... dejové línie. Väčšinou je zostavený vo veršovom systéme založenom na ...striedaní... dlhých a krátkych slabík – ide o časomerný... veršový systém.

15. Priradte frazeologizmy inšpirované gréckou mytológiou k významu, ktorý predstavujú. Riešenie: (A – 3, B – 4, C – 2, D – 1)

A) Achillova päta

B) danajský dar, trójsky kôň

C) jablko sváru (sporu); Paridovo jablko

D) nekonečná odysea

1. symbol dlhej a strastiplnej cesty

2. príčina, objekt nedorozumenia

3. slabá stránka, zraniteľné miesto

4. nástraha, prostriedok na oklamanie

16. Usporiadajte jednotlivé časti kompozície eposu tak, ako za sebou nasledujú.

A) Opis boja

B) Deux ex machina – zásah bohov

C) Propozícia – naznačenie deja

D) Peronácia – záver

Riešenie: C, A, B, D

18. Vylúštite tajničku a zistite, o aký typ kompozície ide, ak sa istá udalosť odohráva na začiatku aj na konci.

1.	H	O	M	É	R	S	K	E		
2.	S	P	E	V	Á	K				
			3.	M	Ý	T	U	S		
4.	A	N	T	I	C	K	Á			
			5.	O	L	Y	M	P	I	A
6.	O	L	I	V	O	V	N	Í	K	
			7.	B	Á	S	N	I	K	

17. V akom vzťahu sú dvojice hrdinov?

Penelopa – Odyseus

manželia

Achilles – Patroklos

priatelia

Hektor – Priamos

syn a otec

Paris – Helena

milenci

19. Označte pravdivé (P) a nepravdivé tvrdenia (N).

☐ P Frazeologizmus je ustálené slovné spojenie, ktoré má obrazný význam.

☐ N Epos je literárny útvar, ktorý patrí k malej epickej próze.

☐ P Slovo mýtus môžeme nahradiť slovom báj.

☐ N Ezop bol slávnym rímskym básnikom.

☐ P V diele Ilias je hlavným motívom hnev Achilla.

☐ P Postava Odysea vystupuje v oboch eposoch.

☐ N Trójska vojna sa začala únosom Penelopy.

1. Aký prívlastok má tzv. temné obdobie v gréckych dejinách, keď Gréci nepoužívali písmo a o spoločnosti sa dozvedáme len z Homérových diel?

2. Čo znamená v preklade grécke slovo rapsód?

3. Ako sa volá epický žáner, v ktorom sa odráža názor človeka na svet a ktorý je prameňom pre epos?

4. Staroveká grécka a rímska literatúra sa označuje aj ako..... literatúra.

5. V ktorom gréckom meste sa konali každé štyri roky najznámejšie hry, ktorých tradícia pretrváva dodnes?

6. Ktorý strom symbolizuje silu, víťazstvo a múdrosť? Z jeho vetvičiek sa robili koruny pre víťazov hier.

7. Homérovo meno sa stalo synonymom slova.....

Riešenie:

RÁMCOVÁ

UKÁŽKA 1

Ezop: Pes a kúsok mäsa

Pes našiel veľký kus mäsa a niesol ho v zuboch, že si ho niekde v pokoji zje. Prišiel k potoku, ponad ktorý viedla lávka, a pustil sa po nej na druhú stranu. Uprostred zastal a pozrel sa dolu. Z vodnej hladiny naň hľadel jeho vlastný odraz. Pes si neuvedomil, že vidí seba. Myslel si, že pozerá na iného psa s kusiskom mäsa v pysku. „Jeho mäso je väčšie ako moje,“ pomyslel si závidlivo. „Vytrhnem mu ho a ujdem.“ A tak otvoril papuľu a pustil svoje mäso. Mäso čľuplo do potoka a kleslo ku dnu – a psovi neostalo nič.

Ponaučenie. Uspokoj sa s tým, čo máš.

(preložila: J. Hermanová)

1. Pomenujte umelecký prostriedok, pri ktorom sa prenášajú ľudské vlastnosti na neživé predmety alebo zvieratá.

personifikácia

2. Vyberte ľudskú vlastnosť, ktorej nositeľom je pes v ukážke.

- ☐ lakomstvo
☐ hnev
☒ závišť
☐ falošnosť

3. Ktoré ľudové príslovie vystihuje ponaučenie plynúce z ukážky?

- ☐ Pes – najlepší priateľ človeka.
☒ Lepší vrabec v hrsti ako holub na streche.
☐ Akoby mu z oka vypadol.
☐ Dovtedy sa chodí s krčahom po vodu, kým sa nerozbije.

4. A) Zoradte chronologicky kompozičné časti v prvom stĺpci
 B) Priradte k nim udalosti z príbehu v druhom stĺpci

OBRAT

A) pes za zahladel na svoj odraz vo vode

VYVRCHOLENIE

B) pes zatúžil získať väčšie mäso

ROZUZLENIE

C) pes pustil svoje mäso

ÚVOD

D) psovi nič nezostalo

ZÁPLETKA

E) pes našiel kus mäsa

1. úvod – E, 2. zápletká – A, 3. vyvrcholenie – B, 4. obrat – C, 5. rozuzlenie – D

5. Uvedte, ktorá z nasledujúcich ukážok je AFORIZMUS a ktorá ANEKDOTA.

„Preto máme dve uši a jedny ústa, aby sme viacej počúvali a menej hovorili.“

(Zenon z Kitia)

„Najlepším liekom na hnev je čas.“
 (Seneca)

B) Ukážka č. 2 je aforizmus

A) Ukážka č. 1 je aforizmus

„Včelár z Kymé predával med. Ktosi k nemu pristúpil, ochutnal med a pochválil ho. Včelár na to: „Ani by som ho nepredával, keby mi do neho nespadať myš.“

(neznámy autor)

C) Ukážka č. 3 je anekdota

6. Správne priradte k žánrom ich charakteristické znaky.

- A) Anekdota I, III
 B) Bájka II, IV

- I. zachytáva skutočnú udalosť
 II. vyplýva z nej ponaučenie
 III. postavou je zvyčajne známa osobnosť
 IV. alegoricky zobrazuje zlé ľudské vlastnosti

Sibylina jaskyňa v meste Kymé

UKÁŽKA 2

Ezopov životopis

Ezop (starogr. Aisópos) je považovaný za zakladateľa starovekej gréckej bájkky a patrí dodnes k najznámejším bájkarom. Pôsobil v Grécku asi v 6. stor. pred Kr. Pochádzal údajne z Malej Ázie, žil v Aténach a na ostrove Samos.

O jeho živote toho nie je veľa známe. Narodil sa pravdepodobne okolo roku 620 pred Kr. ako otrok (pôvodom z Trácie alebo Frýgie). Precestoval Grécko, Babylóniu a Egypt. Niektoré zdroje uvádzajú, že bol po celý život veľmi chorý, iné, že bol mrzák. Bol vzdelaný ako pisár.

Traduje sa, že bol krivo obžalovaný zo svätokrádeže a v roku 564 pred Kr. bol v Delfách odsúdený na smrť. Údajne bol zhodený zo skaly do priepasti.

Svoje bájkky prednášal ústne. Išlo o krátke prozaické príbehy so stručným dejom, v ktorých vystupovali najmä zvieratá a rastliny preberajúce na seba ľudské vlastnosti. Nezriedka sa v nich objavujú i ľudia alebo postavy gréckych bohov. Každá bajka obsahuje na konci didaktické ponaučenie. Ezopova tvorba sa stala postupom času známa po celom svete. Nadväzujú na neho neskorší bájkari ako napr. Jean de La Fontaine alebo Ivan Andrejevič Krylov.

(prevzaté a upravené z www.wikipedia.sk)

Obálka knihy A. Bronena

7. Ktoré z nasledujúcich tvrdení o Ezopovi vyplýva z textu?

- ☐ jeho predchodcami boli La Fontaine a Krylov
- ☐ v priebehu svojho života napísal niekoľko kníh
- ☒ príčinou jeho smrti nebola choroba
- ☐ v jeho bájkach nikdy nevystupovali postavy ľudí

9. Do akého jazykového štýlu môžeme zaradiť ukážku Ezopov životopis?

- ☐ umeleckého
- ☐ publicistického
- ☒ náučného
- ☐ hovorového

8. Pracujte s ukážkou a napíšte názvy troch svetadielov, na ktorých sa za svojho života pohyboval Ezop.

Európa, Ázia, Afrika

10. Ku každému z nasledujúcich slovtvorných postupov vypíšte z textu aspoň jedno slovo, ktoré vzniklo:

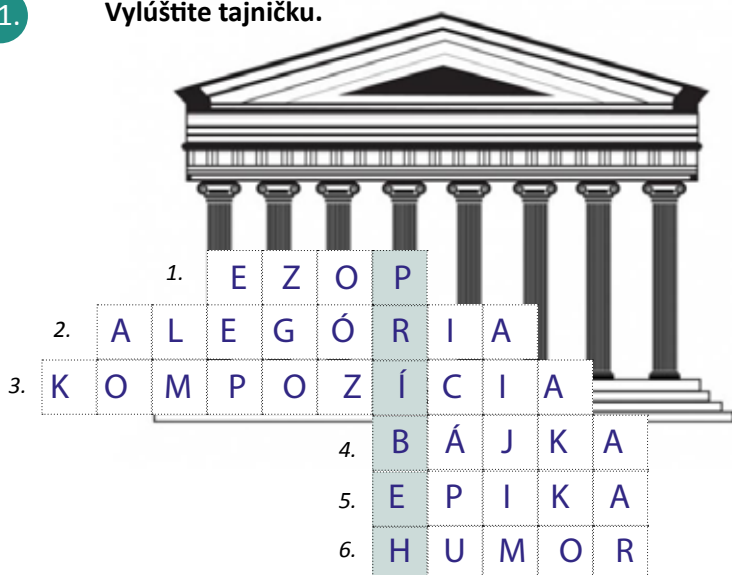
1) odvodzovaním: najznámejším, obžalovaný, ponaučenie

2) skladaním: starovekej, pravdepodobne, svätokrádeže

3) skracovaním: stor., napr.

4) skladaním a skracovaním: starogr.

11. Vylúštite tajničku.

1. Kto bol najznámejším antickým autorom bájak?

2. Uvedte pomenovanie pre inotaj, čiže skrytý význam textu.

3. Akým pojmom nazývame zloženie a usporiadanie jednotlivých častí textu?

4. V ktorom žánri krátkej epiky sú zvyčajne hlavnými postavami zvieratá alebo veci?

5. Ktorý literárny druh má dej a rozprávača?

6. Ako nazývame jav, ktorý v nás vyvoláva pocit smiešnosti a pobavenia?

Riešením je chýbajúce slovo v tejto vete: „Každý príbeh má svoj koniec.“

UKÁŽKA 1

Sofokles: Antigona

ISMÉNA: Ak je tak, ako vravíš, čo tu ešte môžem zachrániť, ja úbohá?

Čo môžem spraviť?

(..2.....)

ANTIGONA: Presne to, čo ja! Buď mojou pomocníčkou!

ISMÉNA: Pri čom? Aký smelý plán sa zrodil v tvojej hlave?

ANTIGONA: Pochováme brata.

(..4.....)

ISMÉNA: Chceš ho pochovať aj napriek hrozbe?

ANTIGONA: Pre svojho a ak sa nemýlim i tvojho brata som to rozhodnutá spraviť, aj keď budeš proti – aspoň o mne nebudú môcť hovoriť, že som ho zradila!

ISMÉNA: A ozaj vôbec nemyslíš, ty smelá, na Kreónov zákaz?

(..1.....)

ANTIGONA: Kreón nemá právo brať mi, čo je moje!

(..3.....)

(preložil: Ľ. Feldek)

F. Leighton: Antigona

1.

A) Na voľné riadky v ukážke vhodne dopíšte uvedené scénické poznámky.

1. Pýta sa so strachom a pochybovačne.
2. Naliehavo sa pýta.
3. Odhodlane bijúc sa do prs.
4. Dramatická pauza na doznenie definitívnosti.

D) V akom rodinnom vzťahu je k hlavnej hrdinke postava Ismény?

- ☒ sestra
☐ stará mama
☐ sesternica

B) Koľko replík je prednesených v rámci ukážky 1?

osem

C) Koľko súrodencov má hlavná hrdinka?

- ☐ 2 ☒ 3 ☐ 5

ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

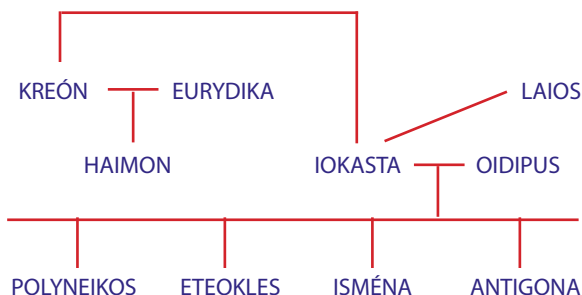
F) Prečo si Antigona stála za pochovaním svojho brata, aj keby mala porušiť kráľove zákony?

V antike sa zaoberali nielen dušou človeka, ale aj... telom. Jej brat bol pohodený zvieratám, jeho fyzická schránka sa však z morálnych dôvodov mala pochovať dôstojne.

2.

Načrtnite rodokmeň Antigony, v ktorom použijete tieto postavy:

Eurydika, Kreón, Haimon, Polyneikos, Eteokles, Isména, Antigona, Iokasta, Laios, Oidipus

3.

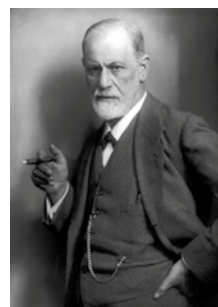
Oidipus zavraždil svojho otca, lebo tak si to priala veštba, a oženil sa so svojou matkou. Ako prenesene nazývame správanie, keď syn neprimerane lipne na matke a odmieta otca?

Oidipovský komplex

Tento termín sa používa aj v psychoanalýze.

Zakladateľom psychoanalýzy je rakúsky psychiater:

- ☐ Alfred Adler ☒ Sigmund Freud
☐ Karl Jung ☐ Alois Alzheimer

4.

Aj v hre Antigona hrala pre kráľa Kreóna dôležitú úlohu veštba. Akým pojmom nazývame osudovú neodvratnosť a tiež bohyňu osudu?

- ☒ Ananké ☐ Mantra
☐ Katarzia ☐ Nirvána

UKÁŽKA 2

Sofokles: *Antigona*

TEIRESIAS:

Vypočuj si ma a všetko budeš vedieť. Keď som zasadol dnes v starom sídle veštcov, kde sa zhromažďuje všetko vtáctvo, začul som vo vtáčích hlasoch čosi nezvyčajné; divoký a zlostný škrekot. Pochopil som, že sa bijú – ved' som dobre počul údery ich krídel. Zľakol som sa, rýchle som chcel na oltárnom obetisku spáliť obeť, ale obeť nevzbĺkla a z mäsa tiekol do popola iba rozpustený loj. Ten škvŕčal, dymil a len žlč sa rozprskla na všetky strany, kyty ležali však na ohnisku holé, iba trochu oškvŕknuté. A môj chlapec vravel, že sa obeť nedarí a všetky znamenia sú zlovestné. Ten chlapec je mi totiž vodcom, ako ja som vodcom iných. Ty si to, kto vrhá našu obec do nepriazne! Lebo na oltáre a na sväté kozuby nám psy a vtáky trúsia mäso, ktoré driapu z tela nešťastného Oidipovho syna! Preto bohovia už nechcú od nás prijímať dym obetí a prosby, preto nepočujem dobrú správu z hlasu vtákov – ved' ich sýti krv a mäso zabitého muža. Rozváž si to, synu! Všetci ľudia sú si rovní v tom, že robia chyby, preto nenazývam nerozvážnym muža, ktorý pochybil a padol do nešťastia, ak má vôľu ustúpiť a chybu napraviť. No tvrdohlavosť je znak bláznovstva! Nuž ustúp tomu mŕtvemu a dožič jeho telu pokoja. Čo je to za hrdinstvo po druhý raz zabiť mŕtvolu?

(preložil: Ľ. Feldek)

5. Ktorá z postáv drámy je v ukážke označená ako mŕtva?

☒ Polyneikos
☐ Oidipus
☐ Haimon

6. Komu sa Teiresias prihovára?

☐ Haimonovi
☐ Polyneikovi
☒ Kreónovi

7. Na základe podčiarknutej časti repliky určte, akým spôsobom mohol Teiresias prijímať veštby.

Teiresias veštil zo štebotu vtákov,
zo správania vtákov.

8. Ktorá zlá vlastnosť človeka je v ukážke Teiresiasom odsúdená?

tvrdohlavosť

9. Vypíšte z textu nasledovné umelecké jazykové prostriedky.

1. metaforický prívlastok sväté kozuby
 2. metafora vrhať obec do nepriazne; padnúť do nešťastia
 3. metonymia zhromažďuje sa všetko vtáctvo
 Je to metonymia – synekdocha (totum pro parte)

10. Polemizujte o význame poslednej rečníckej otázky. Je v tomto prípade rešpektovaná dôstojnosť človeka?

Polyneikos bol už mŕtvy fyzicky, jeho duša by nenašla pokoj, lebo jeho telo by bolo zneuctené, nepochované, bez antických zvyklostí.

UKÁŽKA 3

HAIMÓN:
 Mienka tébskych občanov je iná.
 KREÓN:
 Občania by chceli rozhodovať o tom, čo mám robiť?

HAIMÓN:
 Podľa slov si ty ten nezrelý.
 KREÓN:
 Mám vládnuť v mene iných a nie vo vlastnom?
 HAIMÓN:
 Ak štát si niekto prisvojí, je po štáte.

KREÓN:
 Čo nepatrí štát tomu, kto v ňom vládne?
 HAIMÓN:
 Musel by si vládnuť pustej zemi!

(preložil: Ľ. Feldek)

11. Pokúste sa naformulovať hlavnú myšlienku ukážky. Myslíte si, že je aktuálna dodnes?

individuálna odpoveď

12. A) Správne spojte synonymá, ktoré označujú kompozičné časti drámy.

B) Zorad'ite časti vnútornej kompozície od prvej po poslednú časť.

2	KOLÍZIA	ZÁPLETKA
3	KRÍZA	VYVRCHOLENIE
5	KATASTROFA	ÚVOD
4	PERIPETIA	ROZUZLENIE
1	EXPOZÍCIA	OBRAT

UKÁŽKA 4

Euripides: Médea

Z DEJA:

Hra sa odohráva v Korinte a začína sa Medeínym hnevom voči Iasonovi za to, že si dohodol sobáš s Glaukou, dcérou Kreóna (korinského kráľa). Pestúnka sa obáva toho, čo je Medea schopná urobiť sebe či svojim deťom. Kreón oznamuje svoj plán vyslať Medeiu do vyhnanstva. Medea prosí o jednoduchý odklad, na čo Kreón napokon pristane. Iason dúfa však, že časom sa mu podarí spojiť obe rodiny...

MÉDEIA:

Napokon – čo mi núka život? Nemám vlast', som bez domova, bez útechy v nešťastí. Bola som hlúpa, keď som ušla z Kolchidy a keď ma spochabil ten roztáraný Grék, ktorému sa dnes pomstím s božou pomocou.

Už nikdy neuvidí živých synčekov, čo splodil so mnou, nikdy ďalšie potomstvo mu nedá žena, čo ma chcela zahanbiť, veď sama mojím jedom zhynie hanebne. Nech nik ma nenazýva slabou, lenivou a plachou – patrím k celkom inej várke žien:

neznášam nepriateľov, ľúbim priateľov. Len takí ľudia slávne dobývajú svet.

NÁČELNÍČKA ZBORU:

Nám objasnila svoj pevný úmysel, no varujem ťa – ustúp! Chcem ti pomáhať a súčasne aj chrániť ľudské zákony.

MÉDEIA:

Nie, neustúpim. Chápeš, že sa obávaš, teba však netrýznila bolesť ako mňa.

NÁČELNÍČKA ZBORU:

Tak ty chceš vlastným deťom siahnúť na život?

MÉDEIA:

Len tak najkrutejšie zraním manžela.

NÁČELNÍČKA ZBORU:

A seba nie? To bude vrchol tvojich bied!

MÉDEIA:

Nech je. A načo to tu ďalej rozvádzať?

Pestúnke:

Ty pobežni a prived' lásona sem.

Frederick Sandys:
Médea

13. Určte v ukážke 1:
literárny druh dráma
literárny žáner tragédia
forma textu divadelná hra v próze

14. Nachádza sa v ukážke autorská poznámka?
Ak áno, vypíšte ju.
Áno, gesto, ktoré vyzýva obrátiť sa k pestúnke: "Pestúnke".

15. Napíšte, čo tvorí vonkajšiu kompozíciu ukážky.
repliky postáv a scénické poznámky

16. Argumentujte, akú funkciu plní v ukážke náčelníčka zboru.
Má funkciu rozprávačky – vysvetľuje a objasňuje dej, jeho okolnosti, konkrétne Médeino rozhodovanie sa.

KREATÍVNA ÚLOHA

17. Vytvorte vlastný záver tohto diela.
individuálna odpoveď
18. Priradte udalosti z diela k jednotlivým častiam kompozície, ktorá je vlastná tragédii.
Úvod Iasonova nevera
Zápleтка Médea sa rozhodne vykonať pomstu
Vyvrcholenie otrávené šaty
Obrat vražda synov
Rozuzlenie Médea odchádza pochovať synov
19. Charakterizujte postavu Médey.
pomstychtivá, krutá, tvrdohlavá, pomsta víťazí nad materinskou láskou, silná dominantná povaha, neústupčivá
20. Uvažujte, akým spôsobom sa Médea pomstila svojmu manželovi? Ktorá určenie Médey – manželka, žena, matka – prevládala v jej charaktere?
Silná ženská postava – úloha matky je netradične v úzadí, mstí sa kruto ako žena, až do krajnosti, ohrdnutá láskou.

(preložil: V. Mihálik)

UKÁŽKA 1

Aristofanes: Žaby

Z DEJA:

Boh Dionýzos sa vyberie do podsvetia za dramatikom Euripidom zachrániť upadajúcu drámu. Všade počut' kvákať žaby. Dionýzos nájde Euripida hádať sa s Aischylom. Napokon vyhráva Aischylos a za svojho nástupcu určí Sofokla.

DIONÝZOS: (rozhnevane púšťa vetry).

Brekekekex kva kva.

To teraz od vás preberám.

NÁČELNÍK ZBORU ŽIAB:

To bude pre nás strašne zlé!

DIONÝZOS:

Pre mňa ešte strašnejšie, ak zdochnem pri veslovaní.

ŽABY:

Brekekekex kva kva.

DIONÝZOS:

Len brekocte, mne je to jedno.

NÁČELNÍK ZBORU ŽIAB:

Teda budeme just kričať

z celej sily, koľko naše

hrdlá cez deň vystačia.

DIONÝZOS: (ešte silnejšie púšťa vetry)

Brekekekex kva kva.

V tomto nepremôžete ma.

(preložil: M. Okál)

1.

Určte v ukážke:

literárny druh

epika

literárny žáner

komédia

forma textu

divadelná hra v próze

2.

Podčiarknite v ukážke 2 scénickú poznámku.

rozhnevane púšťa vetry

3.

Pomenujte, aký typ humoru autor využíva v situácii, keď:**a) Dionýzos vytvára slovné vtipy o „vetroch“.**

slovný humor

b) sa Dionýzos prezlečený za Herkula zľakne Herkula.

situačný humor

4.

Analyzujte názov diela.

Žaby kvákajú počas duelu dramatikov, ale je to aj

symbolika – kvákanie Euripida oproti božskému hlasu

Aischyla.

5.

Aristofanes často kritizoval Euripida ako príliš moderného človeka – nepáčilo sa mu, že Euripidove postavy konajú samy za seba, porušujú staré tradície. Vyjadrite svoj názor, či sa táto výčitka vzťahuje aj na Euripidovo dielo Médea.

Áno, Médea nekonala ako matka, ale ohrdnutá žena, čo sa Aristofanovi zrejme nepáčilo.

6.

Doplňte odpovede a v každej odpovedi zakrúžkujte písmeno, ktoré je uvedené v zátvorke. Pospájaním zakrúžkovaných písmen sa dozviete, ako sa nazýva jednotka miesta, času a deja v antickej dráme.

1. Katarzia je očista duše. (5.)

2. Prehovor jednej postavy v dialógu sa nazýva replika (1.)

3. Prehovor jednej postavy sa nazýva monológ (4.)

4. Chór je skupinka osôb sprostredkujúcich dej (3.)

5. Lyrická postava v prvej osobe sa nazýva lyrický subjekt (11.)

6. Literárny druh, ktorý je založený na príbehu, má dej, sa nazýva epika (1.)

7. Rozhovor dvoch a viacerých osôb je dialóg (1.)

8. Výsmech s posunutým významom je irónia (4.)

9. Vtipnosť sa iným slovom povie... humor (4.)

10. Ostrý, útočný výsmech sa nazýva satira (3.)

11. Literárny druh, ktorý má dej, ale nemá rozprávača, je dráma (5.)

Riešenie: antická trojjednota

Antické divadlo v Aténach

UKÁŽKA 1

Legenda o založení Ríma

Obliehanie Tróje trvalo desať rokov. Z horiacej Tróje sa zachránil Aeneas, vodca vojska kráľa Anchisa z neďalekého Dardanského. Z Tróje na chrbte odniesol aj svojho starého otca. Vyplával na more, kde bojoval s príšerami podobne ako Odyseus, a bojoval aj so všadeprítomnými Grékmi, až sa stretol s ľuďmi na Sicílii, ktorí ho dopravili do Kartága. Tu žil chvíľu bez starostí, keď sa rozhodol založiť si vlastné mesto. Prišiel do Itálie na úrodnú rovinu s nepriateľskými ľuďmi a založil mesto Alba Longa (v južnej Itálii pri dnešnom Neapole). O veľa rokov neskôr sa narodili v tomto meste Romulus a Remus, synovia zosadeného kráľa, ktorých prívrženci nového nespravodlivého kráľa odvliekli k Tiberu, aby ich tam utopili. Chlapcom životy zachránila vlčica. Romulus a Remus sa hrali s vlkami. Po dlhom čase ich našiel pastier, ktorý ich naučil ľudskú reč. Mládenci sa vrátili do Alba Longy, kde zosadili zlého kráľa a dosadili na trón svojho otca. Potom sa vybrali k miestu, kde mali byť utopení, a založili mesto Rím. Pohádali sa, kto bude panovníkom. Keď Romulus oral pôdu okolo mesta (budúce hradby), Remus ich posmešne preskočil a Romulus ho preklal oštepom. Mesto sa dodnes volá po Romulovi ROMA, v slovenčine RÍM. Stalo sa to tri roky po piatej olympiáde, teda 21. apríla 753 pred Kr.

1. Označte možnosť, ktorá z ukážky 1 **nevyplýva**.

- ☐ Aeneas, vodca vojska kráľa, odniesol z Tróje na chrbte aj svojho starého otca.
- ☒ Zo Sicílie sa Aeneas pobral ďalej do Kartága, kde založil vlastné mesto.
- ☐ Romulus a Remus sa narodili v meste Alba Longa.
- ☐ Keď Romulus oral pôdu okolo mesta, Remus posmešne preskočil hradby.

2. Koľko miest sa spomína v ukážke 1?

- ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☒ 5

Socha rímskej vlčice, Rím

3. V ktorom roku sa odohrala piata olympiáda podľa ukážky 1?

- ☐ 735 pred Kr. ☐ 756 pred Kr.
- ☒ 750 pred Kr. ☐ 758 pred Kr.

4. Ktoré tvrdenie nevysvetľuje význam slova legenda?

- ☐ dotvorené rozprávanie o historickej alebo inak známej osobnosti, lokalite, udalosti
- ☐ literárny žáner rozprávajúci o živote svätých
- ☐ vysvetľujúci text (k obrázkom, schémam a pod.)
- ☒ vymyslená bájka, iným slovom mýtus, najčastejšie grécky

5. Určte v ukážke 1:

- A) literárny druh epika
- B) literárna forma próza
- C) literárny žáner báj
- D) typ rozprávača vševediaci

6. Aký typ postavy prezentuje hlavný hrdina Aeneas z ukážky 1?

idealizovaný typ postavy

7. Využite vedomosti z dejepisu a priradte k obdobiam správne pojmy.

Rímske kráľovstvo (753 – 510 pred Kr.)

Etruskovia, Sedem kráľov

Rímska republika (510 – 27 pred Kr.)

zákony dvanástich tabúl, bratia Gracchovci, tribúni ľudu, Spartakus

Rímske cisárstvo (27 pred Kr.)

triumvirát, Vezuv, Limes Romanus, pretoriáni, Marcus Aurelius

POJMY:

ZÁKONY DVANÁSTICH TABÚĽ	ETRUSKOVIA
TRIUMVIRÁT	BRATIA GRACCHOVCI
SEDEM KRÁĽOV	SPARTAKUS
VEZUV	LIMES ROMANUS
PÚNSKE VOJNY	PRETORIÁNI
TRIBÚNI ĽUDU	MARCUS AURELIUS

8. Preverte si svoje vedomosti vyriešením tajničky.

1. Spartakus bol otrok, z ktorého sa stal...
2. Chudobní v Ríme sa nazývali...
3. Spojenectvo troch
4. Vládca s neobmedzenou mocou
5. Človek bez pôdy
6. Krásna kráľovná Egypta
7. Obyčajové právo bolo spísané ako zákony dvanástich ...
8. Bohatí v Ríme
9. Ochrancovia Konzulov
10. Vojvodca, ktorý prešiel cez Alpy

Vysvetlite pojem, ktorý je riešením tajničky.

Vláda ľudu, nevládne jeden diktátor/kráľ/cisár, ale väčšina ľudí.

9. A) Čo znamená slovné spojenie Pyrrhovo víťazstvo? B) Vedeli by ste ho použiť v dnešnej dobe?

Je to víťazstvo za cenu veľkých strát.

Použitie je individuálne.

10. Rimania sa dostali aj na územie dnešného Slovenska.

A) Viete, kde boli Rimania konkrétne?

Trenčín, Iža pri Komárne, Rusovce

B) Kde sa nachádza známy rímsky nápis?

Na trenčianskej skale

11. Formou Vennovho diagramu porovnajte život mestských ľudí v dnešnej dobe a v rímskej dobe cez architektúru, spôsob trávenia voľného času, vzdelanosť, umenie.

12. Priradte k slovám a slovným spojeniam ich významy.

1. provincie A) vojaci ochraňujúci cisára
2. Limes Romanus B) podrobené územia
3. amfiteáter C) listina zrovnoprávňujúca kresťanov s inými náboženstvami
4. akvadukty D) typický rímsky odev
5. pretoriáni E) systémy vodovodov
6. Milánsky edikt F) rímske hranice
7. tóga G) divadlo v prírode

1B, 2F, 3G, 4E, 5A, 6C, 7D

13.

ZAMYSLITE SA A DISKUTUJTE

Rímski cisári podporovali obľúbené zábavy Rimanov ako kúpele, športoviská, gladiátorské zápasy, divadlá – tzv. systém „chlieb a hry“.

A) Vysvetlite, čo znamená toto slovné spojenie.

Ľuďom je potrebné dať zábavu a pohostiť ich, aby sa nebúrili a boli spokojní s panovníkom.

B) Je slovné spojenie „chlieb a hry“ aktuálne aj dnes? Svoj názor zdôvodnite.

Vláda politikov využíva stále tento systém, aj niektoré firmy a spoločnosti. V politike sa nazýva aj populizmus.

UKÁŽKA 1

Publius Ovídius Naso: Metamorfózy

„Postojte, nymfa, nie ako nepriateľ kráčam
 ti v stopách, postojte, prosím ťa, nymfa!
 Tak uteká pred vlkom ovca, pred levom laň
 a holub sa pred orlom na krídla vznesie,
 všetci pred svojím vrahom: mňa láska za
 tebou ženie. Beda, ja nešťastník! Nepadni
 na tvár, nevinné nohy nechže ti nezraní
 trnie, nech nie som ti príčinou bófu. Uváž
 len, komu sa páčiš! Ja nie som dajaký
 rubač, neokrôchaný sedliak alebo pastier,
 čo tuná stráži kravy a ovce. Som pánom
 delfského kraja, Teneda, Klara, mne slúži
 patarský kráľovský palác. Jupiter mojím
 je otcom, ja veštami najavo dávam, čo
 bolo, bude i je, ja k piesni zladžujem struny.
 Moja strela je presná, no presnejšia ešte
 než moja je tá, čo zranila moje srdce
 netknúť láskou. Ja som objavil lieky a svet
 ma v chorobe darcom pomoci zve, mne
 podlieha zeliniek liečivá sila. Beda, že láska
 sa nijakou zelinkou vyliečiť nedá! Nevie mi
 pomôcť umenie moje, čo pomáha všetkým.“

(preložil: V. Mihálik)

UKÁŽKA 2

Grécky epos

„Postoj, krásna Dafné! Nebež predom mnou
 ako ovca pred vlkom. Nechcem ti ublížiť, len
 láska ma ženia za tebou. Daj pozor, padneš,
 poraniš si útle členky a trnie zraní tvoju
 snehobielu pokožku. Neutekaj predom mnou!
 Pozri sa na mňa! Nie som strážca stáda s
 divým srdcom, mojím otcom je Zeus a ostrov
 Délos ma volá svojím pánom. Som bohom
 spevu, poznám tajomstvo liečivých bylín,
 viem nadvihnúť závoj budúcnosti! Len proti
 svojej páľčivej ľúbosti nenachodím liek.“
 Ale ani božské slovo nezastavilo Dafné. A
 zďaleka vyzerala ešte žiaducejšia. Apolón sťa
 chrt trielil za unikajúcou.

(preložil: J. Róman)

1. Prečítajte si ukážky rovnakého mýtu a porovnajte ich. Určte spoločné a odlišné znaky.

SPOLOČNÉ	ODLIŠNÉ
motív, rovnaké prirovnania	grécka/rímska mytológia; Naso je opisnejší a umeleckejší.
	Druhá ukážka je jednoduchšia, prozaická, je pozorovateľný rozdiel medzi priamou rečou a rozprávačom.

2. Vypíšte postavy vystupujúce v mýte. Podľa textu vytvorte ich stručnú charakteristiku.

boh Apolón, nymfa Dafné

3. V texte nájdite, ktorým doménam vládol boh Apolón. Aké boli jeho božské schopnosti?

Hudba, liečiteľ, veštické schopnosti.

4. Aký slohový postup je použitý v ukážke 1?

rozprávací, opisný aj informačný

- 5.

KREATÍVNA ÚLOHA

Pretransformujte informácie v ukážkach 1 a 2 do podoby zoznamovacieho inzerátu. K antickým prvkom sa pokúste nájsť modernú alternatívu. Napr. pozná tajomstvo bylín – je liečiteľ, lekár.

Som vedec pracujúci vo farmakologickom priemysle, pochádzam z vplyvnej rodiny. Moja práca je náročná, ale vo voľnom čase rád cestujem po Grécku, kde vlastním niekoľko nehnuteľností. Rád myslím dopredu, hovorí sa o mne, že som predvídavý a ambiciózny.

6. Nájdite rímsky ekvivalent ku gréckym bohom a priradte jednotlivé božstvá k oblastiam života, nad ktorými mali moc.

ZEUS	MARS	MÚDROST'	Zeus – Jupiter – blesky
POSEIDÓN	MINERVA	VOJNA	Poseidon – Neptún – vodstvo
ÁRES	JUPITER	PODSVETIE	Áres – Mars – vojna
ATÉNA	NEPTÚN	VODSTVO	Pallas Aténa – Minerva – múdrosť
HERMES	PLUTO	LOV	Hermes – Merkúr – posol bohov
ARTEMIS	DIANA	BLESKY	Artemis – Diana – lov
HÉRA	MERKÚR	RODINA	Héra – Juno – rodina
HÁDES	JUNO	POSOL BOHOV	Hádes – Pluto – podsvetie

7. Zamyslite sa, prečo sú grécka a rímska mytológia natoľko podobné? Využite svoje znalosti z dejepisu.

Pretože rímska kultúra a mytológia je mladšia a primárne vychádza z gréckej civilizácie, ktorú si Rimania podrobili a prevzali z nej množstvo prvkov.

L. Bernini: Apolón a Dafné

UKÁŽKA 1

Martialis: Epigram

„Budem žiť“ to, ver mi, by múdry nepovedal nikdy:
zajtra neskoro je žiť, snaž sa preto žiť dnes!”

UKÁŽKA 2

Kríž sme cítili, kríž sme niesli,
pod krížom sme pokoj našli.

1. Rozhodnite sa, či sú jednotlivé výroky o epigramoch a epitaľoch pravdivé alebo nie.

Uvedené citáty sú písané viazanou rečou.

Obe ukážky sa šírili ústnym podaním.

Obe ukážky sú písomnou pamiatkou.

Témou oboch ukážok je užívanie si života.

Obe ukážky dávajú priestor na filozofovanie.

Ukážky mohli byť vytesané do kameňa.

ÁNO NIE

☐ ☒

☐ ☒

☒ ☐

☐ ☒

☒ ☐

☒ ☐

3. Definujte epigram.

Epigram je lyrický žáner, ktorý stručne
a duchapľne vystihuje určitú životnú
pravdu.

4.

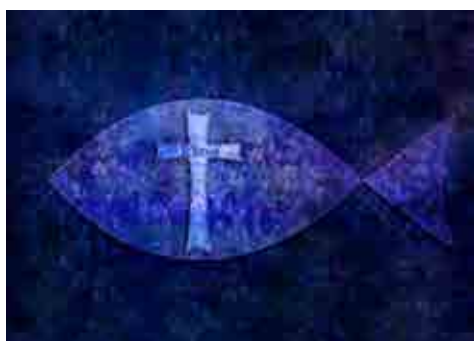
ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

V akých situáciách použijete frazeologizmus
„niesť si svoj kríž“?

Podobenstvo s umučeníím Krista. ísť na istú smrť – použiteľné v bežnom
živote ako ísť niekam, čoho sa bojím, čo nezvládnem; byť zaťažený
nejakým problémom

5. Akým žánrom je ukážka 2?
epitaľ

6. Akým básnickým prostriedkom je
„kríž“ v ukážke 2?
symbol

„ICHTIS“ (gr. ryba)

zložený z písmen gréckych slov Ιησούς
Χριστός Θεού Υιός Σωτήρ (Iesous
Christos Theou Yios Soter – Ježiš
Kristus, Syn Boží, Spasiteľ)

7. Zobrazenie ryby symbolizovalo Krista. Poznate aj iné kresťanské symboly? Vymenujte ich.

1. kotva 2. srdce 3. kríž

8. Ako rozumiete druhému veršu ukážky 2?

Na mnohých náhrobkoch je kríž ako symbol kresťanstva – človek už našiel
pokoj, duša sa dostala do neba.

9.

KREATÍVNA ÚLOHA

Vytvorte dva citáty, ktoré budú vystihovať vašu osobnosť a váš
postoj k životu. Jeden citát napíšte rýmovaný, druhý nerýmovaný.

Rýmovaný: Keď sa mi chce spať, musím čas si venovať

Nerýmovaný: Keď máš niečo urobiť dnes, nerob to, možno to už nebude zajtra
potrebné.

UKÁŽKA 1

Horátius: Amfora svätá

Amfora svätá, zrodená ako ja
za konzulátu Manlia, pre slávne
dni určená, nech tvoje vzácne
masické prináša bôľ či škriepky

alebo bujné žarty či chmúrny žiaľ
šialenej lásky alebo ľahký sen,
z police zostúp: lahodnejšie
víno si Corvinus káže naliať.

Hoc múdrosťou sa opíja najradšej,
neodvráti sa s odporom od teba:
aj Catónova chladná cnosť vraj
často sa zahriala čašou vína.

Ty nežnou silou otváraš zámky tých
najtvrdších sŕdc, ty starosti rozvážnych
i tajné plány odhaľuješ.
Bakchovým mocom, čo iskrí vtipom.

Ty vlievaš nádej do mysle sklúčenej,
ty odvahou i bedára naplňuješ:
pár tvojich čiaš, a nezľakne sa
koruny tyрана ani zbrane.

Pri svite lampy, krčah, kiez Bakchova
i Venušina milosť a Grácií
kruh nerozlučný predlžia ti
život, kým nezhasí Foibos hviezdy.

(preložil: I. Šafár)

Amfora

1. Čo je amfora?

- ☐ kvetináč
☒ nádoba na víno, olej
☐ misa
☐ váza

2. Pomenujte použité básnické prostriedky.

„Ty vlievaš nádej do mysle sklúčenej,
ty odvahou i bedára naplňuješ.“

- ☐ epiteton a metafora
☐ prirovnanie a epiteton
☒ gradácia a metafora

3. Ako nazývame opakovanie slov na začiatku veršov? Pozrite sa na verše v úlohe č. 2.

anafora

4. Napíšte kladné a záporné stránky popíjania vína, ako ich vníma autor.

- + ...otvára srdcia, lieči žiaľ, vlieva nádej, ...
- ...prináša škriepky, žiaľ, odhaľuje tajné plány, ...

6. Akým druhom lyriky sú ódy podľa prístupu autora k téme?

- ☒ reflexívna ☐ prírodná ☐ ľúbostná

8. Doplňte meno starogréckeho a starorímskeho boha vína.

Dionýzos, Bakchus

10. Označte synonymum opisnej lyriky.

- ☐ reflexívna lyrika
☒ deskriptívna lyrika
☐ expresívna lyrika

5. Vypíšte z ukážky podstatné mená, ktoré označujú predmety súvisiace s vínom.

čaša, krčah, police, mok, ...

7. Napíšte synonymá k slovám:

bôľ
škriepky
žarty
žiaľ
cnosť
starosti
nádej

9. Aká je súvislosť medzi lýrou a lyrikou?

- ☐ lyrika je literárny druh, lýra literárny žáner
☐ žiadny, ide o zvukovo podobne znejúce slová, ale s odlišným významom.
☒ sprevádzanie prednesu hrou na hudobnom nástroji – lýre

11. Priradte k latinským výrazom slovenské ekvivalenty. Pokiaľ je to potrebné, dajte ich do správneho tvaru.

Quintus Horatius Fraccus (Horácius) – predstaviteľ zlatého veku rímskej poézie v období vlády cisára Augusta. Za podstatu dokonalej básnickej tvorby považoval 1. „ratio“B..... Známa je jeho rada 2. „Carpe diem.“C..... a hľadanie 3. aurea mediocritasA..... v živote i v tvorbe.

A) zlatá stredná cesta , B) rozumné myslenie
C) využi deň, ži naplno

(preložil: I. Šafár)

*Pod vedením tvojím aj trójsky kráľ sa
vyhol pyšným Atreovcom a strážam
tesálskym i táborom nepriateľským,
zlato keď niesol.*

-
- A marble statue of a female figure, likely a personification of Justice or Liberty. She wears a Phrygian cap (liberty cap) and holds a tablet in her left hand. The statue is shown from the waist up, standing on a base.

Socha boha Merkúra

- Riešenie:** nesujetovosť

UKÁŽKA 1

Publius Ovídius Naso: Umenie milovať

Najprv otec, potom cisár a napokon i páni profesori mali s Ovídiom plno starostí. Chceli ho mať takého, akým nebol a nemohol byť. Z každého priečinku, do ktorého by ho boli radi vopchali, niečo vyčnievalo. Ale komu by zišlo na um, že ak nemožno zmeniť Ovídia, treba meniť priečinky? Ovídius je typickým dieťaťom svojej doby. Je hravý, vtipný a múdry, je vnútorne pravdivý, nič nemusí predstierať. V jeho poňatí sú kategórie pravdy, cnosti a lásky neoddeliteľné od človeka, sú také, aký je konkrétny človek. Neidealizuje, neprikrášľuje, netvorí statické schémy, je v pravom zmysle slova realistou. V tom je aj tajomstvo stálej trvácnosti a pôvabu jeho diela. Roku 8 po Kr. ho cisár Augustus vypovedal z Ríma do starej gréckej osady Tomis na pobreží Čierneho mora, neďaleko dnešnej Konštanca. Zvyšok života prežíva básnik vo vyhnanstve, ďaleko od vlasti, rodiny a priateľov a jeho nádej na návrat sa postupne rozplýva, až zanikne v úplnej rezignácii.

(preložil: V. Mihálik)

Aký básnický prostriedok je použitý v prvej vete ukážky?

- ☒ gradácia
☐ metafora
☐ epiteton

Nájdite prívlastky, ktorými autor charakterizuje Ovídia.

hravý, vtipný, múdry, pravdivý

Vysvetlite uvedenú pasáž z ukážky 1.

“...ale komu by zišlo na um, že ak nemožno zmeniť Ovídia, treba zmeniť priečinky?”

Ovídia nemožno zaškatulkovať, pretože je iný, je osobnosťou sám osebe. Vie, čo chce, a ide za tým.

2.

A) Označte literárny smer, ktorý sa nepriamo spomína v texte.

- ☐ klasicizmus
☐ romantizmus
☒ realizmus

B) Určte jeho hlavné znaky podľa ukážky.

Realizmus – neidealizuje, neprikrášľuje, je konkrétny.

5.

Ktoré cudzie slovo je synonymom slova vyhnanstvo?

- ☒ exil
☐ metamorfóza
☐ pamflet

Ovídius

UKÁŽKA 2

Publius Ovídius Naso: Verše z vyhnanstva

Chod', kniha moja, a pozdrav v mojom mene tie milované miesta,
 aspoň sa dotknem ich stopou, ktorou sa dotknúť ich smiem.
 Ak dosiaľ myslí niekto na mňa, hoc' u ľudí to zriedka býva,
 či sa mi darí, čo robím, ak sa bude niekto pýtať,
 povedz, že doposiaľ žijem, popri však, že cítim sa šťastný,
 ale i to, že žijem, od boha je pre mňa dar!
 Potom však zmĺkni už a nehovor, čo hovoriť netreba,
 kto chce dozvedieť sa viac, nech radšej číta teba!
 Hneď spomenie si čitateľ tou zmienkou na vinu moju,
 hlas ľudu potom nazve ma vinníkom.
 Vyvaruj sa hájiť ma však, aj keď trápiť ťa budú zlé slová!
 Nedobrá vec sa ešte zhorší, ak je obhajovaná.
 Určite nájdeš niekoho, kto povzdychne si, že som stratený,
 kto s vlhkou tvárou bude, kniha, tie tvoje básne čítať,
 v tichosti potom, aby to škodca nepočul, prednesie prianie,
 aby sa udobril cisár, aby uľahčil mi trest.

(preložila: J. Hüblerová)

9.

Slovo „stopa/stopou“ v druhom verši má viac významov, vysvetlite ich. Ako nazývame takéto slová?

viacvýznamové slová

6.

Prečo autor posielal svoju knihu do „sveta“? Rozhodnite, ktoré tvrdenia sú pravdivé, a označte ich.

- ☐ navštevuje nové miesta a chce ich priblížiť aj ostatným
☒ pripomína sa ľuďom, aby na neho nezabudli
☒ smúti, pretože je odsúdený byť v cudzom svete

7.

Nájdite synonymá slova žiaľ.

smútok, ľútosť, sklamanie, poľutovanie

8.

Nájdite v texte príklad na personifikáciu.

Chod', kniha moja, a pozdrav v mojom mene tie milované miesta

10.

Podčiarknite slovo, ktoré sa významom líši od ostatných, výber zdôvodnite.

- chválospev, elégia, óda, hymnus
- žalospev, lament, elégia, epika
- exulant, emigrant, utečenec, imigrant

UKÁŽKA 1

Publius Ovídius Naso: Umenie milovať

Najmä nežnosťou môžeš sa usídiť v ženinom srdci,
 drsnosťou vyvoláš iba zúrivy zápas a hnev.
 Jastraba nenávidíme len preto, že stále je v boji
 – podobne zabíja krotké domáce zvieratá vlk;
 no lastovičku človek vždy ochráni, lebo je mierna,
 a holubovi stavia holubník, aby sa skryl.
 Čušte, vy jazyky ostré, a zmĺknite, škaredé škriepky!
 Nech jemná láska sa živí výlučne zo sladkých viet.

Zaliečaj sa jej slovom, čo bude počúvať vďačne,
 aby sa tešila prv, ako sa vyberieš k nej.

Pre chudobných ja spievam, veď sám som chudobný ľúbil,
 dary som nemohol dávať, dával som poklady slov.
 Kto nemá peňazí, musí sa v láske obratne krútiť.

Ale vy, ak ste múdri, z chýb svojho majstra sa učte
 a vyvarujte sa škôd, čo som si navaril sám.
 S Partmi sa do boja daj, no s milenkou nežne ži v mieri,
 len láskavo s ňou žartuj, mocne a sladko ju ľúb.

A akže ona to všetko ti nesplatí rovnakou láskou,
 neurážaj sa, vydrž! Srdce jej obmäkčí čas.
 Trpezlivosťou skrotíš aj tigre a numidské levy,
 bujaka prinútiš vláčiť po poliach roľníkov pluh.

(preložil: V. Mihálik)

1. Sformulujte vlastnými slovami hlavný motív básne. S akým účelom Ovídius vytvoril zbierku Umenie milovať?

S účelom radiť v oblastiach lásky.

3. Vypíšte z textu a správne interpretujte.

A) metonymiu:

Čušte, vy jazyky ostré

B) personifikáciu/zoomorfizáciu:

Nech jemná láska sa živí výlučne zo sladkých viet.

C) ponaučenie:

Ale vy, ak ste múdri, z chýb svojho majstra sa učte.

5. ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

Považujete Ovídiove rady za pravdivé a užitočné? Platia aj v súčasnosti? Pridajte do zoznamu vlastné odporúčania.

spoznaj jej/jeho priateľov; vždy si nájdi pre druhého čas; objav spoločné záujmy

7. Prečítajte si ukážku a určte, či je tvrdenie pravdivé alebo nepravdivé.

Báseň je venovaná bohatým kupcom hľadajúcim lásku.

ÁNO NIE

☐ ☒

Autor v básni používa príklady odkazujúce na zvieraciu ríšu.

☒ ☐

Láska ženy sa dá získať aj bez bohatých darov a peňazí.

☒ ☐

Báseň je písaná s pravidelnou rýmovou schémou

☐ ☒

Ovídius odporúča byť trpezlivým, nežným, chváliť ženu a nevyhľadávať s ňou hádky.

☒ ☐

2. Znovu si prečítajte ukážku. Vymyslite pre ňu vlastný výstižný názov.

Napr. Cesta za láskou

4. Prečítajte si niektoré Ovídiove odporúčania. Pomenujte vlastnosť, ktorú opisuje.

A) Rukoväť slnečníka jej zavčas zachytiť a pones, všade jej uvoľňuj miesto, kdekoľvek stiesni ju dav.
galantnosť

B) Ak sa zasmee, smej sa a pri jej plači roň slzy, ona nech nevdojak určí, akú máš vystrúhať tvár.
prispôsobivosť, empatia

C) K telesným prednostiam pridaj všetko, čím vyniká duch.
múdrosť

D) Šťastie a lásku nájde, iba kto nepozná strach.
odvaha

E) Užitočné sú slzy, plač pohne aj kamenným srdcom.
citlivosť

6. OVÍDIUS RADÍ:

Vypíšte vlastnosti, ktoré by mal mať muž, aby získal lásku ženy.

nežný, jemný, lichotiaci,

láskavý, vtipný, trpezlivý,
neurážlivý

Publius Ovidius Naso: Umenie milovať

Pritom buď čistotný: opál sa na slnku Martovho poľa,
tógu maj upravenú, vypratú, bez mrzkých škvŕn.
V ústach nech ti netrčí jazyk a nevycer deravé zuby,
vo veľkej topánke nech ti nepláva noha sem-ta,
poriadne sa daj ostrihať a nenos prílišnú hrivu
a prácu s vlasmi a bradou odovzdaj do schopných rúk.
Nenos pridlhé nechty a nemaj za nimi špinu,
nech ani z nosnej dierky nahor ti nelezie chlpl!
Nech ti nepáchne z úst odporným dychom a potom
ako smradľavý cap nikomu nedráždi čuch.

(preložil: V. Mihálik)

8. Porovnajete dve ukážky z Ovídiovoho diela Umenie milovať. Čo majú spoločné a aký je medzi nimi rozdiel?

SPOLUČNÉ	ODLIŠNÉ
Obe ukážky poskytujú rady, nemajú pravidelnú rýmovú schému, spoločný motív lásky	Prvá ukážka je stroficky členitá, druhá nie. Prvá ukážka poskytuje rady v oblasti citov a správania sa k žene, ktorú chceme získať, kým druhá ukážka poskytuje rady k fyzickému vzhľadu muža

9. Určte slohový postup použitý v ukážke 2.
informačný

10. Vyberte z textu ukážky 1 príklad odkazujúci na opozitné ľudské vlastnosti vyjadrené cez zvieraciu symboliku.
jastrab/vlk – lastovička/holub

11. K prísloviám doplňte text z ukážky 2, ktorý vyjadruje rovnakú myšlienku.

a) Trpezlivosť ruže prináša.

Trpezlivosťou skrotíš aj tigre a numidské levy,
bujaka prinútiš vládť po poliach roľníkov pluh

b) Múdri sa učí na cudzích chybách.

Ale vy, ak ste múdri, z chýb svojho majstra sa učte
a vyvarujte sa škôd, čo som si navaril sám.

c) Dobré slovo je lepšie od peňazí.

Pre chudobných ja spievam, veď sám som chudobný ľúbil,
dary som nemohol dávať, dával som poklady slov.

d) Kto vydrží, ten vyhrá.

Srdce jej obmäkčí čas.

Ovidius

12.

KREATÍVNA ÚLOHA

Vyberte si tému a podľa vzoru Ovídia vytvorte krátke odporúčanie pre čitateľa. Využite pritom prirovnanie, personifikáciu, zvieraciu symboliku, ponaučenie alebo metonymiu.

Maturita

Zelený stôl sta obor sa pred tebou týči,
na čelo vystúpil pot, keď nervózna ruka po osudnej
otázke siaha. Všetkí neboj sa a hlas maj pevný, hlavné
je nemlčať ako ryba. Hovor vždy k veci a priamo,
odvážne pridaj, ak čosi navyše vieš. Maratón štúdia sa
ku koncu blíži, na dohľad leží vytúžený cieľ.

13.

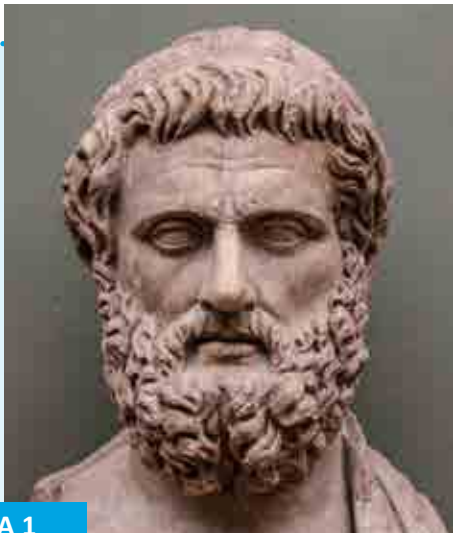
Vyberte možnosť, v ktorej sú uvedené iba diela od Ovídia.

- ☐ Eneas, Metamorfózy, Nenávidím a milujem
☐ Listy heroin, Pripútaný Prometheus
☐ Umenie milovať, Eneas, Antigona, Ilias a Odysea
☒ Umenie milovať, Metamorfózy, Listy heroin

14.

Priradte k uvedeným zvieratám ľudskú vlastnosť, ktorú prezentujú. Pomôžte si zvieracími prirovnaniami.

medveď	ľarbavosť
líška	prefikanosť, falošnosť
voš	lenivosť
ryba	mlčanlivosť
baran	tvrdohlavosť
had	úlisnosť, slizkosť, zradnosť
sova	múdroosť
zajac	zbabelosť
somár	hlúposť
včela	usilovnosť

UKÁŽKA 1

Sofokles: Antígona

KREÓN: Môžeš ísť. Už nie si v podozrení.
(Strážca odíde.)

A ty hovor, bez vykrúcania stručne:
Vedela si o zákaze?

ANTIGONA: Akožeby nie,
veď si zákaz vydal verejne!

KREÓN: A napriek tomu si sa odvážila?

ANTIGONA: Áno, lebo to bol zákaz,
ktorý nepochádzal
od Dia a ani Diké, spoločníčka
bohov v podsvetí nám nenariadila
nič podobné. Nuž usudzovala som, že
tvoj zákaz, vôľa smrteľníka, nemá takú
silu, aby rušil nepísané
a neochvejné božie zákony. Tie predsa
nie sú dnešné ani včerašie, tie platia
od dôb, kam nám pamäť nesiahá, a
platia večne. Netúžila som byť postihnutá
trestom za ich porušenie, nezastrašili
ma ani tvoje hrozby. Že ma čaká
smrť? To viem aj bez teba. Smrť čaká
všetkých. A že zomriem predčasne?
Tým iba získam.

Pretože ak niekto žije v stálom
utrpení ako ja, smrť sa mu stáva
vykúpením. Vôbec neplačiem nad svojim
osudom. Ak by som pripustila, aby
zabitý syn mojej matky ležal nepochovaný,
to by ma bolelo – nič iné.

Ale keď sa tebe zdá, že som si počínala
pochabo, vedz, že ma z pochabosti
obviňuje pochabel.

NÁČELNÍK ZBORU: To dievča asi
podedilo hrdosť po otcovi.
Nevie ustupovať zlu!

(preložil: L. Feldek)

1. Ako sa nazýva literárne obdobie, do ktorého patrí ukážka 1?
starovek
2. Ktorý zo znakov antickej literatúry nevyplýva z ukážky 1?
☐ mnohobožstvo
☐ osudovosť
☐ podriadenosť ľudí bohom
☒ premena človeka na boha
3. V ktorej z možností sa nachádza tvrdenie platné pre ukážku 1?
☐ Antígona kráľovi Kreónovi popiera, že vedela o jeho prísnom zákaze.
☒ Antígona tvrdí, že nariadenie kráľa Kreóna nie je také dôležité ako nariadenie Dia.
☐ Antígona chápe svoju smrť ako nevýhodu, pretože je neprávom obvinená.
☐ Antígona musela pochovať brata, inak by to trápilo jej matku.
4. Koľko rečníckych otázok sa nachádza v ukážke 1?
☒ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5
5. Z prvej scénickej poznámky v ukážke vypíšte posledné slovo.
odíde
6. Určte v ukážke 1:
 A) literárny druh: dráma
 B) literárny žáner: tragédia
 C) literárnu formu: veršovaná divadelná hra
7. Ktorá postava v ukážke 1 plní funkciu rozprávača?
náčelník zboru
8. V ktorej z možností je správne určený umelecký prostriedok?
 A) smrť čaká – personifikácia ☒
 B) vôľa smrteľníka – epiteton
 C) stále utrpenie – epiteton
9. Ktorá replika v ukážke 1 patrí strážcovi?
☒ žiadna ☐ prvá ☐ 3. riadok ☐ posledný verš
10. Označte možnosť, ktorá podľa ukážky 1 nevystihuje charakter Antigony.
☐ odvážna ☐ smelá ☒ naivná ☐ hrdá

UKÁŽKA 1

Korán

Povedz: „Podťe, prednesiem vám, čo vám váš Pán zakázal: Aby ste pridružovali k Nemu čokoľvek a aby ste zle zaobchádzali s rodičmi a aby ste zabíjali svoje deti z obavy pred chudobou, my obživu vám aj im dáme, a približovať sa k nemravnostiam, k zjavným i skrytým, a zabíjať dušu, ktorú Boh zakázal zabíjať, jedine ak v práve. Toto vám odkázal, azda budete chápať“. A nepribližujte sa k majetku siroty, iba ak by to bolo pre ňu lepšie, až kým nedosiahne dospelosť. A dávajte úplné miery a váhy spravodlivo. Neukladáme žiadnej duši nič iné než to, čo zvládne. A ak by ste niečo hovorili, tak buďte spravodliví, aj keď by šlo o príbuzného a sľub daný Bohu dodržujte. Toto vám odkázal, azda sa poučíte. Toto je cesta rovná, Mnou daná, preto ju nasledujte. A nenasledujte iné cesty, pretože tie vás odvedú od cesty Ním určenej. Toto vám odkázal, azda sa vyvarujete. Potom sme dali Mojžišovi Knihu ucelenú pre toho, kto dobro konal a ako objasnenie všetkého a ako správne usmernenie a milosť, azda v stretnutí Pána svojho budú veriť. Toto je Kniha, ktorú sme zoslali dole a ktorá je požehnaná, nasledujte ju. A vyvarujte sa, azda sa vám dostane milosť. Aby ste nemohli povedať: „Kniha bola zoslaná dole len dvom skupinám pred nami a my sme boli toho, čo sa oni učili, neznali.“

(preložil: A. Al-Sbenaty)

1. Vyhľadajte v úryvku a podčiarknite tie zákazy, ktoré majú svoj predobraz v nasledujúcich bodoch z Desatora Božích prikázaní: *Cti otca svojho i matku svoju! Nezabiješ! Nezosmilníš! Nepokradneš!*

2. Koľkým skupinám ľudí bolo zoslané Božie slovo pred vznikom Koránu?

Pomenujte tieto skupiny: židia a kresťania

3. Vyberte z nasledujúcich štylistických prostriedkov tie, ktorými sa v ukážke prejavuje úcta k Bohu.

☒ podstatné mená s veľkým začiatočným písmenom	☐ neosobné vyjadrovanie
☐ gnómický prezent	☒ autorský plurál
☒ zámená s veľkým začiatočným písmenom	☐ priama reč

4. Zatriedte nasledujúce informácie do tabuľky.

BIBLIA	DÁVIDOVA HVIEZDA	STVORENIE SVETA	MEŠITA	622 PO KR.	HIDŽRA
KOSTOL	JEŽIŠ	KORÁN	ABRAHÁM	5492 PRED KR.	KRÍŽ
NARODENIE SPASITEĽA	MOHAMED	SYNAGÓGA	POLMESIAC	ROK 0	TÓRA

NÁBOŽENSTVO	JUDAIZMUS	KREŠTANSTVO	ISLAM
zakladateľ náboženstva	Abrahám	Ježiš	Mohamed
začiatok letopočtu	5492 pred Kr.	0	622 po Kr.
udalosť, od ktorej sa počíta letopočet	stvorenie sveta	narodenie Spasiteľa	hidžra
svätá kniha	Tóra	Biblia	Korán
náboženský symbol	Dávidova hviezda	kríž	polmesiac
náboženská budova	synagóga	kostol	mešita

„Boh je priveľký na to, aby sa zmestil do jedného náboženstva.“

neznámy autor

5.

ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

Uvažujte nad citátom neznámeho autora a pokúste sa v diskusii pomenovať spoločné východiská, na ktorých je založená vierouka najrozšírenejších monoteistických náboženstiev.

individuálna odpoveď

UKÁŽKA 2

Tisíc a jedna noc

Svitlo ráno a Šahrazád zmlkla. Odovzdane čakala, ako o nej rozhodne jej vládca a pán. „Zatiaľ ju nedám zabiť,“ znovu si pomyslel kráľ. „Vypočujem si ešte jeden príbeh.“ Cez deň potom súdil v trónnej sieni, dosadzoval a prepúšťal úradníkov, vydával zákazy a príkazy. Keď rozpustil kráľovskú radu, rýchlo sa vrátil do paláca. Sotva sa večer zotmelo, náhlil sa do komnaty a riekol: „Šahrazád, nože mi aj dnes povedz rozprávku.“ „Vďaka,“ odvetila vezírova dcéra.

Tak noc čo noc Šahrazád je v tvrdzi,

či kráľ ju ráno nedá zahubiť,

no rozprávku vždy má naporúdzi

a vždy o dníček dlhšie môže žiť.

Míňa sa noc – prvá, druhá, tretia,

kráľ čoraz väčšmi rozprávkam je rád,

dni ako vtáci nedozerní letia

a jednostaj len znie hlas Šahrazád.

(preložil: J. Pauliny)

Sophie G. Andersonová: Šahrazád

6.

Vychádzajte z úryvku a označte, či sú vybrané tvrdenia pravdivé alebo nepravdivé. Svoje tvrdenia zdôvodnite na základe textu a opravte prípadné chyby.

Na svitaní sa Šahrazád rozhovorila.

Keď kráľ rozpustil hradnú stráž, vrátil sa do paláca.

Kráľ počas dňa najímá úradníkov.

Čítanie rozprávok predlžovalo Šahrazád život.

Otec Šahrazád bol vysoký štátny hodnostár.

ÁNO NIE

☐
☒
☐
☒
☐
☒
☒
☐
☒
☐

7.

Vychádzajte z kontextu ukážky a napíšte synonymá k týmto slovám:

v tvrdzi

v núdzi

naporúdzi

poruke, k dispozícii

jednostaj

stále, neprestajne

8.

Nájdite a zapíšte zdobeninu z textu.

dníček

9.

Uvedte, ako sa mesto Carihrad nazývalo kedysi a ako dnes (ako pomôcku uvádzame začiatkové písmená).

v minulosti: K..... Konštantínopol

v súčasnosti: I..... Istanbul

10.

Z knihy Tisíc a jedna noc pochádza množstvo známych príbehov.

Priradte nasledujúce postavy k stručným charakteristikám deja. A2, B4, C1, D3

A) Aladin

1) Odvážny námorník, prekonávajúci nástrahy na svojich plavbách.

B) Šahrazád

2) Získa čarovnú lampu, v ktorej je džin, plniaci tri želania.

C) Sindibád

3) Objaví jaskyňu Sezam, v ktorej má uložený poklad štyridsať zbojníkov.

D) Alibaba

4) Rozpráva sultánovi príbehy na pokračovanie, aby oddialila svoju popravu.

UKÁŽKA 1

O. Chajjám: Láska, hlina, spev a čaša vína

Ach, zavše plní sme nezlučiteľných prianí,
v jednej ruke Korán a čaša v druhej dlani.
Pod klenbou belasou žijeme roztúlaní,
napoly bezbožníci, spolu musulmani.

Včera som bol v hrnčiarovej dielni na bazári:
presnou rukou krúžil džbány, akoby ich čaril.
Dobre viem – len hlupáci to nepochopia vari:
z prachu predkov hnetol tieto dokonalé tvary.

Včera večer zmútilo mi hlavu ťažké víno,
rozbil som džbán, zabudnúc, že je to mojou vinou.
A vtom z hlineného džbána slabý šepot splynul:
aj ja som bol človekom raz, aj ty budeš hlinou.

Strom môjho života sa do priepasti zrúti,
zhnije tam, spráchnivie v bezmocnom zabudnutí,
zmení sa na hlinu: z nej vykrúžite si džbány,
vínom ich naplňte – a tak sa vyhnem smrti.

(preložili: K. Baňák a P. Horov)

1. S čím súvisí vnútorný rozpor, ktorý rieši lyrický subjekt v prvom štvorverší?

- ☐ so smädом
☐ s putovaním
☒ s vierou
☐ s vojnou

2. Napíšte poradové číslo štvorveršia, s ktorým sa zhoduje situácia zachytená na obrázku:2.....

3. Ktorý motív je prítomný vo všetkých štyroch štvorveršiach?

- A) láska
B) nádoba ☒
C) smrť
D) hlina

4. Zapište do tabuľky.

	1. ŠTVORVERŠIE	2. ŠTVORVERŠIE	3. ŠTVORVERŠIE	4. ŠTVORVERŠIE
počet slabík vo veršoch	8	9	9	8
rýmovú schému	AAAA	AAAA	AABA	AABA
epiteton	x	x	ťažké (víno)	bezmocné (zabudnutie)

5. Usporiadajte pojmy džbán, človek a hlina podľa autorovej predstavy kolobehu života.

1. Vylúštite tajničku.

1.	K	R	E	S	Ť	A	N	S	T	V	O
2.	M	A	N	U	S	K	R	I	P	T	Y
3.	F	E	U	D	A	L	I	Z	M	U	S
4.	R	Y	T	I	E	R					
5.	A	S	K	É	Z	A					

1. Najrozšírenejšie náboženstvo v Európe v období stredoveku
2. Ručne písané knihy, ktoré vznikali pred vynájdením kníhtlače
3. Spoločenské zriadenie založené na vlastníctve pôdy
4. Bojovník v brnení oddaný Bohu i kráľovi
5. Prísne odriekanie pohodlia a radostí života, ktorého zástancovia boli najmä mnísi

Riešenie tajničky: viera

Podľa stredovekej symboliky nám má písmeno „M“, ktoré vytvárajú čiary na našej dlani, pripomínať pominuteľnosť života. Uvedte plné znenie tejto mravnej zásady v latinčine.

M E M E N T O M O R I

Pamätaj na smrť.

2. Priradte letopočty k prelomovým udalostiam stredoveku.

A) veľká schizma	1) 476	
B) bitka pri Moháči	2) 1453	
C) koniec Storočnej vojny	3) 1054	
D) zánik Západorímskej ríše	4) 1526	(odpoveď: A3, B4, C2, D1)

3. Správne doplňte chýbajúce pojmy.

- 1) Východná časť zaniknutej Rímskej ríše sa v stredoveku nazývala Byzancia.
- 2) Po veľkej schizme sa kresťanská cirkev rozdelila v 11. storočí na rímskokatolícku a gréckokatolícku.
- 3) Rozsiahlu migráciu obyvateľstva do Európy v 4. až 7. storočí nazývame sťahovanie národov.
- 4) Križiacke výpravy boli vojenské výpravy kresťanských rytierov do Jeruzalema za oslobodenie Božieho hrobu.
- 5) Storočná vojna bol konflikt medzi Anglickom a Francúzskom.

4. Priradte k znakom stredovekej literatúry ich definície. (odpoveď: A2, B3, C4, D1)

A) synkretizmus	1) napodobňovanie Biblie obsahom i formou
B) anonymita	2) splyvanie a prelínanie literárnych druhov a žánrov
C) transcendentálnosť	3) vznik diel bez uvedenia autora alebo titulu
D) imitácia	4) nadzmyslovosť, viera v existenciu božského sveta

5. Napíšte k obrázkom názov architektonického slohu.

gotický

románsky

románsky

gotický

UKÁŽKA 1

J. Bédier: Príbeh o Tristanovi a Izolde

„Kráľovná Izolda, nespomínate si na hrozného draka, ktorého som zabil vo vašej krajine? Schoval som si jeho jazyk do nohavice a celý popálený jeho jedom klesol som pri močiari. Bol som vtedy udatný rytier! A čakal som na smrť, keď ste mi vy prispeli na pomoc.“

Izolda odvetila:

„Mlč, krivdiš rytierom, lebo ty si iba blázon od narodenia. Nech sú prekliati lodníci, ktorí ťa sem priviezli, miesto čo by ťa boli hodili do mora!“

Blázon vypukol v smiech a pokračoval:

„Kráľovná Izolda, nespomínate si na kúpeľ, keď ste ma chceli zabiť mojím vlastným mečom? A na rozprávku o zlatom vlase, čo utišila váš hnev? A ako som vás obrátil pred zbabelým sudcom?“

„Mlčte, zlomyseľný rozprávač! Načo ste prišli rozkladať sem svoje výmysly? Podistým ste si včera vypili a opilosť vám vnukla tieto sny.“

„Pravda je, som opitý, a takým nápojom, že moja opilosť nikdy neprejde. Kráľovná Izolda, nespomínate si na ten krásny, teplý deň na šírom mori? Boli ste smädná, nespomínate si na to, dcéra kráľovská? Pili sme obaja z jednej čaše. Od tých čias som bol stále opitý, a to krutou opilosťou...“

Keď Izolda začula tieto slová, ktoré iba ona mohla pochopiť, skryla si tvár do pláštá a chcela odísť.

(preložili: M. Kosová a V. Beniak)

1. Na základe ukážky 1 určte pravdivosť/neppravdivosť tvrdení. Svoj výber zdôvodnite a opravte prípadné chyby.

Tristan zabil draka a odrezal mu hlavu.

ÁNO

☐

NIE

☒

Tristan zabil draka, no odrezal mu len jazyk.

Tristan predstúpil pred kráľovnú Izoldu pod vplyvom alkoholu.

☐
☒

Tristan predstúpil pred kráľovnú Izoldu pod vplyvom nápoja lásky.

Izolda a Tristan vypili na mori čarovný nápoj lásky.

☒
☐

Izolda si nechce priznať, že pozná Tristana.

☒
☐

Tristan rozprával Izolde rozprávku o troch zlatých vlasoch.

☐
☒

Tristan rozprával Izolde rozprávku o zlatom vlase.

2. Pomenujte prídavnými menami aspoň tri Tristanove vlastnosti vyplývajúce z textu.

odvážny tvrdohlavý bláznivý a pod.

3. Ktoré z nasledujúcich znakov sú typické pre stredoveký epos?

- ☒ zachytáva rozsiahly dej s množstvom postáv
☐ býva napísaný výhradne formou neviazanej reči
☒ v príbehu sa môžu vyskytovať nadprirodzené bytosti a čarovné prvky
☐ zvyčajne poznáme meno autora
☐ patrí medzi dramatické žánre
☒ má pôvod v ľudovom rozprávaní
☒ hlavná postava má vždy urodzený pôvod

4. Vyhľadajte v slovníkoch význam nasledujúcich slov a pokúste sa ich uviesť do vzájomného vzťahu s menami hlavných postáv.

tristný smutný, trúchlivý

nudný, trápny

trýzeň trápenie, súženie

izolácia osamotenie, odlúčenie

5. Spĺňa postava Tristana ideál stredovekého rytiera? Argumentujte.

Nie, nespĺňa. Pretože uprednostňuje lásku k Izolde pred oddanosťou voči svojmu kráľovi.

Tristan a Izolda

UKÁŽKA 2

Pieseň o Nibelungoch

Bohatier Siegfried cítil veľký smäd,
stôl naložený jedlom on kázal stranou dať,
pod vrštek ku studničke chcel sa ihneď prejsť. To
napomohlo veľmi zradných druhov lešť.

Už strojili sa všetci k lipe vypraviť,
tu reče z Tronje Hagen: „Ja čul som hovoriť,
že nikto nevie bežať sťa Kriemhildin muž,
či je to naozaj pravda, raz skúsime to už.“

A ľstivý Hagen ihneď: „Daj nám skúsiť len.“
Lež mocný Siegfried na to: „Ja si ľahnem sem,
vám náskok ešte dávam a predbehnem vás hneď.“
Jak čul to Gunther, vedel, že vydará sa mu tá lešť.

Preteku toho korisť len Siegfried zobral zas.
Pokoje zložil štít svoj a odpál zbroj a pás,
mocný oštep oprel o prastarý kmeň,
pri prameni zastal ako nádherný sen.

Siegfriedova čnosť zaviedla ho v blud:
štít položil na zem, nedbal vody prúd,
čo aký smädny bol, hrdina postál tak,
kým sa len nenapil kráľ; za to čakal ho špatný vďak.

Chladivý prameň výbornú mal chuť;
naklonil sa Gunther ponad čistý prúd.
Keď dosýta sa napil a uhasil smäd,
tu na Siegfrieda napiť sa prišiel rad.

Čnosť svoju však zaplatil draho. Luk jeho i meč
už odniesol Hagen potichučky preč.
Hneď skočil naspäť, kde vlastný oštep stál
a zo znaku na šatách zrak svoj nespúšťal.

Kým šľachetný Siegfried chladný dúšok pil,
v kríž mu zradný Hagen kopiju zarazil,
až zo srdca krv striekla na Hagenov šat.
Nech nepošpiní nikdy hrdinu toľko zrád.

(preložili: J. Minárik a J. Kotún)

1. **Vyberte tvrdenie, ktoré z úryvku nevyplýva.
Svoje tvrdenie odôvodnite.**

- ☐ Siegfriedova manželka sa volá Kriemhilda.
☒ Z prameňa pil Siegfried ako prvý.
☐ Kráľ Gunther vedel o sprisahaní proti Siegfriedovi.
☐ Súčasťou Siegfriedovho výstroja bola kopija, luk, meč a štít.

2. **Ktorému antickému hrdinovi sa
svojou nezraniteľnosťou podobá
Siegfried?**

- ☐ Herkules ☒ Achilles
☐ Perzeus ☐ Odysseus

3. **Na základe textu ukážky odpovedzte na otázky.**

- 1) Koľkoslabičný verš v texte prevláda? dvanásť
2) Pomenujte rým, ktorý je v ukážke použitý. združený
3) V ktorej strofe sa nachádza veršový presah? Vyznačte ho v ukážke. v prvej a siedmej
4) Aký spoločný znak má väčšina slov, ktoré stoja na začiatku
i na konci veršov? (úplne to platí pre tretiu strofu). sú jednoslabičné

4. **Priradte k stredovekému hrdinovi jeho meč. (riešenie: A4, B3, C1, D2)**

A) Siegfried	1) Durandal
B) Artuš	2) naštrbený meč
C) Roland	3) Excalibur
D) Tristan	4) Balmung

5. **Dielo Pieseň o Nibelungoch nebolo doposiaľ celé preložené do slovenčiny. Pokúste sa na internete vyhľadať informáciu o tom, prečo mal Siegfried na šatách medzi lopatkami krížom označené svoje jediné zraniteľné miesto.**

Hagen zavraždí Siegfrieda so súhlasom kráľa. O jeho jedinom zraniteľnom mieste vie od Kriemhildy. Poprosí ju totiž, aby mu toto miesto označila krížom na košeli, pretože ho vraj chce pri love obzvlášť chrániť, aby ho tam náhodou nezasiahol.

UKÁŽKA 1

Kronika Jána z Turca

(úryvok)

**Korunovácia kráľa Ondreja II., syna kráľa Bela III.,
otca svätej Alžbety, ktorého pomenovali Jeruzalemský**

Po ňom nastúpil na trón Ondrej, syn Bela III. Korunovali ho o dvadsaťsedem dní po smrti kráľa Ladislava, na Turíce 29. mája. Manželka, pani Gertrúda, pochádzala z Nemecka a porodila mu Bela, Kolomana, Ondreja a svätú Alžbetu. Ale beda! Táto pani akiste z podnetu nepriateľa ľudského rodu (diabla) donútila manželku veľkomožného bána Banka k zneucteniu ktorýmsi bratom ako hosťom. Z toho dôvodu bán Bank z rodu Borovcov mečom ťažko poranil a poľutovaniahodne preliat krv kráľovnej, ktorá podľahla poraneniam v roku Pána 1212. Jej smrť vyvolala nárek v celej Panónii, celý rod Bankovcov bol prekliaty a nastalo v ňom kruté krviprelievanie.

(preložil: J. Sopko)

1. Na základe prečítaného textu napíšte, prečo bán Bank zabil kráľovnu Gertrúdu.

Podľa ukážky bán Bank zabil kráľovnú Gertrúdu preto, lebo na popud diabla naviedla jeho manželku k nevere.

2. Identifikujte v texte ukážky znaky žánru kronika. Svoje postrehy stručne zapíšte.

chronologické radenie historických udalostí, zaznamenanie fiktívneho zásahu diabla do opisovanej udalosti, ...

3. Vyberte z nasledujúcich možností tú, v ktorej nie je uvedený znak žánru kroniky.

A) autor referuje, uvádza skutky, no nemusí ich hodnotiť.

X B) často zaznamenáva fiktívne skutočnosti a osobnosti

C) zachytáva historické udalosti tak, ako sa v skutočnosti odohrali

D) typickým jazykom kroník bola latinčina

Ondrej II. a kráľovná Gertrúda

UKÁŽKA 2

Kronika Jána z Turca

(úryvok)

**Zvolenie Atilu za kráľa, jeho mravy, výzbroj,
ktorú používal proti nepriateľovi**

Atilovi Huni jednomyselným želaním a rozhodnutím udelili kráľovskú hodnosť. Táto hodnosť mu právom prislúchala, pretože bol bystrého a silného ducha, húževnatý, disciplinovaný, odborník vo vojenstve, usilovný, ctižiadostivý, dômyselný a chytrácky pri odhaľovaní úkladov a klamstiev, telesne zdatný, odvážny a v bojoch udatný a prešibaný. Znamenitá to osobnosť. Mal širokú hrud', čiernu a či skôr hnedú pleť, nevrlý pohľad, nosil dlhú bradu a bol priveľmi zmyselný. Po získaní najvyššej hodnosti si veľmi dobre a chvályhodne plnil panovnícke úlohy, akoby bol zdedil kráľovskú krv. Tak ako seba, aj celé vojsko vystrojil skvelými zbraňami. Bol vynaliezavý, dal zhotoviť vojenské stroje, obliehacie zariadenia, ktoré použil pri zborení opevnení miest a hradov.

(preložil: J. Sopko)

4. Podčiarknite v ukážke prídavné mená, v ktorých sa prejavuje idealizácia hunského panovníka Atilu.

5. Aký slohový postup prevláda v ukážke č. 2?

☐ rozprávací

☐ informačný

☒ opisný

☐ výkladový

E. Delacroix: Hun Atilla

UKÁŽKA 1

Skutky Rimanov**Ako bedár ukradol príbory**

Jeden chudobný človek prišiel na veľkú slávnosť a nabral si tam misky, strieborné náčinie i zlaté lyžičky. Skryl si ich pod plášť v prosoduchej nádeji, že sa mu podarí odniesť si veci so sebou. Prišiel však k posledným dverám hostiteľovho príbytku a tam ho vrátnik prezrel, či niečo neukradol. I našiel u neho tie veci a s hanbou mu ich odobral.

Tak je to aj s lakomcami, ktorí prichádzajú na tento svet. Dostane sa im rozličných výhod a oni si myslia, že to, čo z nich vyťažia, si odnesú so sebou. A tak zhrňajú, koľko vládu.

Ale smrť, vrátnik sveta, ich všetkého pozbaví a nechá to na užívanie iným. Lakomca stihne po smrti to, čo koňa, ktorý nechce ťahať voz. Zabijú ho a stiahnu z neho kožu, aby aspoň tú predali. Podobne oderú i mŕtveho lakomca jeho dedičia. Nechajú mu len rubáš, v ktorom ho pochovávajú. Ním ho oddelia od všetkých jeho blízkych.

(preložila: M. Pauliny-Danielisová)

1. Ako sa nazýva stredoveký epický žáner, ktorý býval súčasťou kázni a prinášal príbeh vo forme podobenstva objasňujúceho určitý morálny problém? Jeho cieľom bolo poučiť veriacich.

A) legenda
B) facécia
C) exemplum **X**
D) kódex

2. Na ktoré Božie prikázanie sa vzťahuje text ukážky?

Nepokradneš!

3. Z nasledujúcich protikladných dvojíc zakrúžkujte vždy jedno slovo, ktoré vyplýva z ukážky.

hlavná postava	svätá	hriešna X
prostredie	chudobné	honosné X
príbeh	všedný X	vznešený
pocit postavy	hanba X	hrdosť
námet príbehu	náboženský	svetský X

Desatoro Božích prikázaní

4. Vychádzajte z textu ukážky a priradte k sebe pojmy, medzi ktorými existuje významová súvislosť.

A) konská koža 1) svet
B) slávnosť 2) rubáš
C) kôň 3) smrť
D) vrátnik 4) lakomec
B1, D3, A4, C2

5. Tieto pisárske veršičky, umiestnené zvyčajne na konci textov, vyjadrovali radosť pisára z dokončenej práce. Do akej miery boli takéto prejavy humoru prijateľné v rámci kresťanskej mravnosti?

Obsah pisárskych veršičiek je v rozpore s Božími prikázaniami Nezabiješ!

Osud nebešťanov pisára nech tu neminie,
smrťou nafúkancov zlodej knihy nech zahynie.
(Peter z Opole, zač. 15. stor.)

Končí sa toto celkom, nalej,
a ty dostaneš lajno a zjedz ho sám, hej!
(Autor neznámy, pol. 15. stor.)

Ó, milá panna, čo ty máš,
quod mi dáš – nevieš – raz. Amen.
(Leonard z Uničova, 1457)

Amen, zabil babu kamen.
(Autor neznámy, 1423)

UKÁŽKA 1

Otčenáš (Modlitba Pána)

[1] Otče náš, ktorý si na nebesiach,
 [2] posväť sa meno tvoje,
 [3] príď kráľovstvo tvoje,
 [4] buď vôľa tvoja ako v nebi, tak i na zemi.
 [5] Chlieb náš každodenný daj nám dnes
 [6] a odpusť nám naše viny,
 [7] ako i my odpúšťame svojim vinníkom,
 [8] a neuveď nás do pokušenia,
 [9] ale zbav nás zlého.
 [10] Amen.

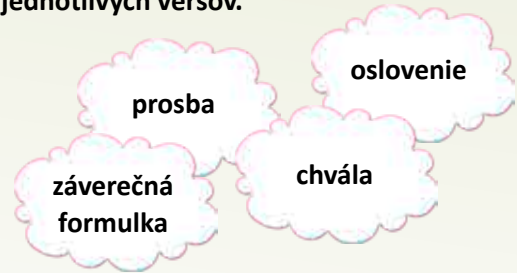
2. Označte, aký druh lyriky predstavuje modlitba.

- ☒ duchovná ☐ osobná
☐ prírodná ☐ spoločenská

3. V ktorom jazyku naučil Ježiš Kristus apoštolov Modlitbu Pána?

- ☐ gréčtina
☒ aramejčina
☐ latinčina
☐ hebrejčina

1. Zapište do nasledujúcej tabuľky kompozičné časti modlitby a priradte k nim čísla jednotlivých veršov.

	kompozičné časti	čísla veršov
1	oslovenie	1
2	chvála	2 – 4
3	prosba	5 – 9
4	záverečná formulka	10

Ježiš a apoštolí na Olivovej hore, kostol svätého Matúša v Stitar, Chorvátsko

UKÁŽKA 2

Modlitba na žatvu

(Sinajské euchológium, odpis z 11. stor.)

Pane Bože, milovník človeka,
 plody, ktoré si nám dal a ktoré žať sa zišli sluhovia
 tvoji, vlož na ne blahoslavenie tvoje a tým, ktorým
 patrí, udeľ spasenie tvoje, aby majú hojnosť tvoju,
 dali aj chudobným dobrodenie.
 A preto prijmi od všetkých poklonu. Lebo tebe
 prislúcha všetka sláva, Otcu i Synu i Duchu Svätému.
 Amen.

4. Vyberte tú vlastnosť, ktorú nesplňa Modlitba na žatvu. Odôvodnite výber svojej odpovede.

- A) príležitostná
 B) individuálna ☒
 C) pochvalná
 D) prosebná

.....

5. Doplňte do prázdnych políček plné znenie stredovekého latinského hesla, ktoré v sebe spája modlitbu a prácu. **ORA ET LABORA**

6. Vyberte možnosť, ktorá vystihuje význam slova „amen“ na konci modlitby.

- A) Nech sa tak stane ☒
 B) Pochválen buď
 C) Koniec
 D) Až naveky

UKÁŽKA 1

Anonym: Víťaj, milý spasitelu

Vítaj, milý spasitelu
všeho sveta stvořitelu,
vítaj, milý Jesu Christe,
jakž se počal z dievky čistej,
vítaj, svatě božie čelo,
jakž si na svatému křížu pnelo
pro člověče spasenie.
Prošu tebe, Jesu milý,
mého života všemi síly,
učiň pro svého cila rany
i pro svoj bok prokraný,
ráč mi popřici čela svého
před skončením života mého,
aby odpudil všu moc diabelskú
a dal mi radost nebeskú.
Vítaj, drahá kirvi božie,
nade všetkno světské zboží,
ráč mě hríchov oplakaci
a dobře skončenie poslaci
a v vaše je sirdce svadici.

(prevzaté a upravené
z www.zlatyfond.sme.sk)

2. Chronologicky zoradte uvedené slovné spojenia do tabuľky.

Samova ríša
Uhorské kráľovstvo
Veľká Morava
zánik Západorímskej ríše
príchod Cyrila a Metoda

1	zánik Západorímskej ríše
2	Samova ríša
3	Veľká Morava
4	príchod Cyrila a Metoda
5	Uhorské kráľovstvo

3. Správne určte meno prvého uhorského kráľa.

☐ Gejza I. ☒ Štefan I. ☐ Arpád I.

4. V stredovekej literatúre, ktorá vznikla na území dnešného Slovenska, sa používali dva jazyky. K príslušnej časovej periodizácii doplňte, ktoré jazyky to boli.

9. – 10. stor. starosloviensky

11. – 15. stor. latinský

5. Diskutujte, čo pre človeka môže znamenať Boh. Najčastejšie sa opakujúce vyjadrenia si zapíšte.

- zmysel života
- ochrana
- patrón
- útek z reality
- inšpirácia
-

Konštantín a Metod

6. Z hľadiska spracúvaných motívov delíme stredovekú literatúru na náboženskú a svetskú. Správne vypíšte typické postavy z rámčeka do tabuľky.

biskup, kráľ, šľachta, mních, rytier, princezná, bojovník, svätec, pustovník, askéta

náboženská literatúra	svetská literatúra
mních	kráľ
pustovník	šľachta
askéta	rytier
svätec	bojovník
biskup	princezná

7. Ktoré veľké dielo z hebrejskej literatúry sa stalo vzorom pre európsku stredovekú spoločnosť?

Biblia

1. A) So žánrom chválospevu ste sa stretli už v starovekej literatúre.

Pokúste sa sformulovať jeho znaky.

ospevovanie dobrých vlastností, opisnosť,

odkaz na veľké skutky a činy, vzdávanie

vďaky, vznešenosť situácie, patetickosť,

umeleckosť; lyrický žáner, nazývaný aj ako

hymna

B) Identifikujte tieto znaky v ukážke.

Sv. Kliment Ochridský, ikona zo 14. storočia, chrám presv. Bohorodičky v Ochride.

1. Kto je pravdepodobne autorom legendy Život Konštantína? sv. Kliment

2. Rozhodnite, či sú jednotlivé výroky pravdivé alebo nie.

Legenda je epický žánr.

Konštantín prijal rehoľné meno Metod.

Legenda Život Konštantína bola napísaná v latinčine.

ÁNO NIE

☒	☐
☐	☒
☐	☒

UKÁŽKA 1

Sv. Kliment: Život Konštantína Filozofa

I. V meste Solúne bol istý muž, urodzený a bohatý, menom Lev, v hodnosti drungária pod stratégom. Bol zbožný a zachovával pravdivo všetky prikázania božie ako kedysi Jób. Za ten čas, čo žil so svojou ženou, splodil sedmoro dietok. Z nich najmladší, siedmy, bol Konštantín Filozof, vychovávateľ a učiteľ náš. Keď ho matka porodila, dávala ho dojke na oddojčenie, ale dieťa nechcelo sa chytiť cudzích prs, iba materiných, kým nebolo oddojčené. Stalo sa tak opaterou božou, aby dobrá ratolesť z dobrého koreňa bola oddojčená nepoškvrneným mliekom. Potom tí dobrí rodičia uzovorili sa, že sa nebudú stýkať, aby si navzájom vyhovel, ale tak žili v Pánu ako brat a sestra štrnásť rokov, kým ich smrť nerozdvojila, a v ničom neprestúpili tento dohovor. Keď sa však on poberal na súd boží, plakala matka dieťaťa a hovorila: O nič iné nemám starosti, okrem toho chlapca jediného, ako ho vychovať. On však povedal: Ver mi, žena, dúfam v Boha, že mu dá otca a správcu takého, čo spravuje všetkých kresťanov. Čo sa aj stalo.

[...]

II. Keď prišiel na Moravu, s veľkou úctou prijal ho Rastislav, a keď zhromaždil učeníkov, oddal mu ich na učenie. A onedlho preložil celý cirkevný poriadok, naučil ich raňajšej službe Božej, hodinkám, večerni, povečernici i tajnej službe (omši) a tam nechal učiť aj iné náuky, gramatiku i muziku. I otvorili sa, podľa slov prorokových, uši hluchých a počuli slová Písma a jazyk jachtavých jasným sa stal. Boh sa však tomu radoval a diabol zahanbil. Keď rástlo Božie učenie, odprvu zlý závistník, prekliaty diabol, neznesol toto dobro, ale vošiel do svojich nádob, začal mnohých popudzovať a hovoril im: Neoslovuje sa Boh takto. Lebo keby mu to bolo milé, či by nebol mohol učiniť, aby aj títo odprvu písali svoje reči písmenami a slávili Boha? Ale iba tri jazyky vybral: hebrejský, grécky a latinský, ktorými sa patrí Bohu chválu vzdávať.

(preložila: Z. Kákošová)

3. Podľa akých zákonov sa riadil Lev z ukážky? Desať Božích prikázaní

4. Koľko súrodencov mal Konštantín? ☐ 5 ☒ 6 ☐ 7 ☐ 8

5. Vypíšte z ukážky všeobecné podstatné mená, ktoré označujú Konštantína.
vychovávateľ, učiteľ

6. Ako rozumiete slovnému spojeniu „súd boží“? Svoj názor zapíšte.

Napr. podľa pozemského života nás pri smrti Boh rozsúdi, či patríme do neba alebo do pekla, či si zaslúžime byť spasení alebo zatratení.

7. Aké znaky má legenda ako literárny útvar?

Legenda je epický útvar, ktorý čerpá z Biblie, patrí k stredovekej literatúre a najčastejšie hovorí o živote svätcov.

8. O ktorej časti života Konštantína hovorí ukážka? Ktoré údaje z ukážky považujete za priklášané?

Prikrášané aj nereálne je personifikovanie Boha aj diabla.

9. Pomocou ukážky hlaholiky si vyskladajte vlastné meno a priezvisko.

Moje meno:

Moje priezvisko:

UKÁŽKA 2

Maurus: Život svätých pustovníkov Svorada vyznávača a Benedikta mučeníka

I. V tom čase, keď sa pod vládou najkresťanskejšieho kráľa Štefana meno Božie a náboženstvo kresťanské v Panónii ešte len ťažko ujímalo, začujúc o ňom povest' dobrého vládcu, k nemu ako k otcovi sa utiekali kňazi a mníši z iných krajín, nie donútení vonkajšími príčinami, ale aby v združení sa naplnili novou radosťou zo svätého spoločenstva. Medzi nimi jeden, ktorý pochádzal zo sedliackeho rodu ako ruža z trnia, menom Svorad, z vnuknutia Ducha Svätého prišiel do tejto vlasti z krajiny poľskej a od opáta Filipa, ktorého kláštor zvaný Zobor ležal na nitrianskom území na počesť svätého Hypolita mučeníka, prijímúc rúcho a meno Ondrej, rozhodol sa viesť pustovnícky život. Akou skrúsenosťou srdca a trýznením tela seba tu trápil, ako som to počul z rozprávania jeho učeníka blahoslaveného Benedikta, ktorý pri ňom žil, rozhodol som sa niekoľkými slovami rozpovedať. Ja, totižto Maurus, teraz z Božej milosti biskup, vtedy však novic, tohto dobrého človeka som videl, ale ako žil, nie z videnia, ale z počutia som sa dozvedel. [...]

II. Po dennej robote dožičil si taký odpočinok, ktorý skôr možno nazvať trýznením a trápením ako odpočinkom. Okresaný dubový klát totiž ohradil plotom a na tento plot zo všetkých strán pripevnil ostré trstie. Sám sediac na kláte ako na sedadle, na osvieženie tela použil takú polohu, že keď jeho telo, premožené spánkom, naklonilo sa na ktorúkoľvek stranu, ostrým trstím poranené hrozne precitlo. Okrem toho dal si na hlavu drevenú korunu, na ktorú zo štyroch strán zavesil štyri kamene, takže keď sa ospalá hlava na ktorúkoľvek stranu naklonila, udeľala sa o kameň.

(preložil: E. Paulíny)

10. Aký slohový útvar je využívaný v prvej časti ukážky 2?

☒ rozprávanie ☐ opis ☐ výklad

11. Kto je rozprávačom tejto legendy? Maurus

12. Rozprávač je:

☒ nezávislý ☐ priamo zapojený do deja

13. II. časť ukážky dokazuje, že Svorad žil asketickým spôsobom života. Na základe prečítaného textu stručne sformulujte definíciu askézy.

Askéza je sebatrýznenie, odopieranie si pôžitkov a radosť pozemského života, čo má podľa asketikov prispieť k duševnej očiste, sebaovládaniu a priblíženiu sa umučeniu Krista.

14. Na základe vášho dojmu z prečítaného textu napíšte štyri prídavné mená, ktoré charakterizujú

Svoradov život. pokorný asketický zasvätený prísny

Bazilika sv. Klimenta

Ostatky Konštantína Filozofa sú uložené v Bazilike sv. Klimenta. V ktorom meste sa bazilika s ostatkami nachádza?

☐ Konštantínopol
☒ Rím
☐ Paríž

15.

ZAMYSLITE SA A DISKUTUJTE

Prečo sa stredovekí svätci trýznili? Svoje postrehy stručne zapíšte.

Odopieranie ich malo naučiť pokore a skromnosti, malo ich odvádzať od hriešnych myšlienok, a čím čistejšie budú ich duša aj telo, tým viac a skôr môžu splynúť s Bohom.

UKÁŽKA 1

R. Kuchar: Žilinská právna kniha

My fojt i všetka zvrchupodpísaná rada mesta Žilina vyznávame týmto písmom, že na jednej strane Nikel Hanuslen a na druhej strane jeho sestry Agnuša a Barbora, sa tu pred nami vyznali, že im Nikel Hanuslen ich otcinu v celku po XIII zlatých vyplatil. Je nám taktiež známe, že Nikel Hanuslen svojmu bratovi XIII zlatých vyplatil.

V Žiline roku Pána MCCCCLXIII

UKÁŽKA 2

R. Kuchar: Žilinská právna kniha

My, Peter Polák, fojt žilinský a celá dolupodpísaná rada vyznávame pred všetkými týmto písmom, že Štefan Garaj, náš spolused a Oršula Hadmaška, naša spoluseda spoločne pred nás predstúpili a Oršula Hadmaška predala dom Štefanovi Garajovi, svojmu zaťovi, bez jedného za tridsať zlatých. Tie jej on zaplatil za dom a ona mu ho slobodne dala.

1. Pozorne si prečítajte ukážky. Akým témam sa venovali zápisy v mestskej knihe?

vyplatenie majetku

predaj domu

2. Kto to bol fojt? Vyberte definíciu, ktorá túto funkciu najlepšie vystihuje. Vychádzajte z textu ukážky.

- ☐ sedliak vlastníci polia, hlava nejakého hospodárstva alebo majetku
- ☐ učiteľ, vykonávajúci aj funkciu organistu
- ☒ zakladateľ dediny a dedičný richtár, predstavený mestskej alebo obecnej rady
- ☐ odborník majúci právomoc viesť a rozhodovať súdne spory

3. Z ktorého roku pochádza zápis v ukážke? Napíšte ho arabskými číslicami.

1463

4. Určte slohový postup, slohový útvar a jazykový štýl textov z ukážky.

informačný slohový postup, správa, administratívny štýl

5. Cesta do minulosti. Prepíšte do súčasnej slovenčiny ukážku z Magdeburského práva z roku 1473.

- O tom zbozij, czoz erbuow negma. • O tom toware, ktorý nemá erby.
- Penize gmagi obnoweny byti, kdyz nowy pan przigde do zemie.
- Peniaze majú byť obnovené, keď nový pán príde do zeme.
- Cesta kralowska ma byti tak ssyroka, ze geden wuoz muz druhého pominuti.
- Cesta kráľovská má byť taká široká, že jeden voz môže druhého minúť/obísť.

6. Ktoré znaky charakteristické pre staršiu slovenčinu viete identifikovať v texte v úlohe 5? Vypíšte ich.

Zmena písmen: w=v, g=j, ss=š, y=i,

odlišný slovosled,

tvary slovík pominuti,

byti, písmo bez diakritiky

7.

ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

Akú funkciu plnili mestské knihy? Pre koho boli písané? Kde ich môžeme nájsť dnes?

Mestské knihy v minulosti slúžili na zaznamenávanie právnych a úradných písomností týkajúcich sa mesta a jeho občanov, napr. finančná správa, dane, registre, písomnosti k trestnej správe, sporom, mestské privilégia atď. Slúžili v prvom rade vedeniu mesta (richtárovi, sudcom, mestskej rade) ako dokumentačné záznamy. Mestské knihy dnes môžeme nájsť v archívoch prípadne v múzeách.

UKÁŽKA 1

List zbojníkov mestu Bardejovu

Vy zlí a nespravodliví ľudia
Bardejova, vy ste našich bratov dali
povešať, ľudí dobrých a nevinných,
ako necitliví vrahovia, (títo ľudia)
ktorí ani vám ani nikomu inému nič
neurobili. A preto, ak nám (ich)
priateľom a rodine nezaplatíte
štyristo zlatých v zlate do troch
nedelí v kláštore v Mogoli v
Krakove alebo (v kláštore)
kartuziánov v Lechniczi, potom sa
budeme mstiť buď dlho alebo takto
krátko na vašich hrdlách i na
vašom majetku i na vašich
poddaných, pokiaľ budeme žiť
(pokiaľ my ako ich rodina budeme žiť).

Tento list bol napísaný v horách
(z hôr) v deň svätého Jakuba.

1. List v ukážke 3 patrí k:

- ☒ úradnej korešpondencii
☐ súkromnej korešpondencii

2. Korešpondencia má pevne stanovenú štruktúru.
Doplňte k znakom listu informácie z ukážky 1.

KTO?	zbojníci
KOMU?	mešťanom Bardejova
KEDY?	na deň sv. Jakuba
PREČO?	lebo obesili ich bratov
POŽADUJE	400 zlatých
KAM?	kláštor v Mogoli, Krakove, Lechniczi
DOKEDY?	do troch nedelí

3. Pomenujte básnický prostriedok
„mstiť sa na vašich hrdlách“

metonymia

UKÁŽKA 2

Súkromný list z roku 1074

Zdrawidobreho a/wsecko dobre od mileho Pana Boha W. M. winsugem moge milo srdecko!

Acprawe len weera sem wam, mogadusa, pisala, ale y/teras nezameskam. Ga, chwala Panu Bohu, spolu y s
pani matku som w trpeliwem zdrowi, len ze ma welmi nohi bolgewagu. Deti su zdrawge kreme Lacasko (!)
geslabim zdrawim, welmi kasle a/brusko welmi welko ma. S/tim W. M. Panu Bohu porueam a/zustawam
W. M. zena werna as do smrti.

Radwane 4. gulus 1704

Sentiwani Anna Maria

4. Analyzujte list z ukážky 2 podľa znakov charakterizujúcich korešpondenciu.
Pomôžte si úlohou č. 2.

5. Vypíšte zdrobneniny (deminutíva) a familiárne slová (hypokoristiká) nachádzajúce sa v ukážke 2.

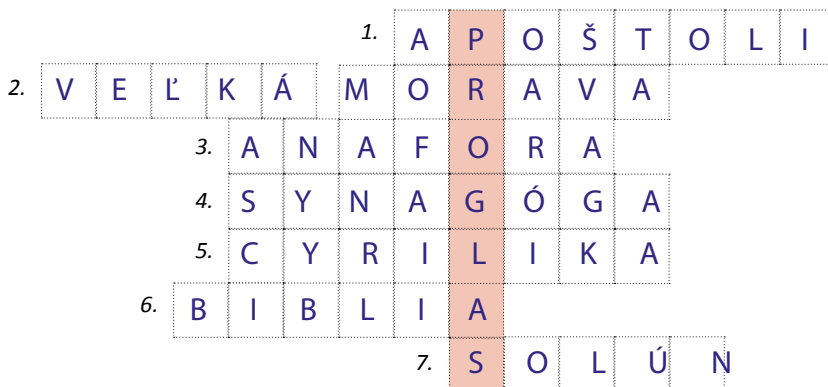
moje milé srdiečko, duša moja, bruško

6. Prepíšte list do podoby súčasnej slovenčiny.

Zdravia dobrého a všetko dobré od milého Pána Boha W. M. vinšujem, moje milé srdiečko. Ja, chvála Pánu Bohu, spolu i s
pani matkou som v trpezlivom zdraví, lenže ma nohy veľmi bolievajú. Deti sú zdravé okrem Lacka, je slabého zdravia, veľmi
kašle a bruško má veľmi veľké. S tým W. M. Pánu Bohu porúčam a zostávam W. M. žena verná až do smrti. Radvaň, júl 1704,
Anna Mária Sentiváni

1. Vylúštením tajničky zistíte názov diela, z ktorého pochádza ukážka 1.

PROGLAS

1. Prví Kristovi žiaci, nasledovatelia
2. Územný celok v 9. storočí na území dnešného Slovenska a Moravy
3. Umelecký prostriedok zvýraznený v poslednom dvojverší ukážky
4. Veľká židovská stavba – modlitebňa
5. Písmo, ktoré vytvorili Cyrilovi žiaci
6. Synonymum k podčiarknutému spojeniu v ukážke
7. Rodisko Cyrila a Metoda

UKÁŽKA 1

PROGLAS

Konštantín:

Bo slepým oni sľúbili, že uvidia,
a hluchí, ajhľa, Slovo Písma počujú,
lebo je Boha poznať totiž potrebné.
A preto čujte, čujte toto, Slovieni:
dar tento drahý vám Boh z lásky daroval,

dar Boží darom spravodlivej čiastky je,
dar dušiam vašim, čo sa nikdy neskazí,
dušiam tých ľudí, ktorí vďačné prijímú ho.
Matúš i Marek s ním a s Lukášom i Ján
národy všetky takto učia hovoriac:

Všetci, čo chcete svoje duše krásnymi
uzrieť, a všetci po radosti túžiaci,
túžiaci temno hriechu navždy zapudiť
i sveta tohto hniloby sa pozbaviť
i rajský život pre seba zas objaviť

i horiacemu ohňu navždy uniknúť,
počujte, čo vám vlastný rozum hovorí,
počujte všetci, celý národ sloviensky,
počujte Slovo, od Boha vám zoslané,
Slovo, čo hladné ľudské duše nakrmi,

Slovo, čo um aj srdce vaše posilní,
Slovo, čo Boha poznávať vás pripraví.

(preložil: J. Minárik)

E. Reffo: freska dvanástich apoštolov v kostole Chiesa di San Dalmazzo, Turín

2.

Určte žáner básne.

hymnus – chválospev, oslavná báseň

3.

V akom jazyku bola báseň pôvodne napísaná?

starosloviencina

4.

Určte umelecké prostriedky z ukážky.

a) čujte, čujte epizeuxab) Slovo, čo hladné ľudské duše nakrmi: metafora/personifikáciac) temno hriechu: metaforad) rajský život: epiteton

5.

Čo z Biblie vám pripomínajú rady z tretej a štvrtej strofy ukážky?

Desať Božích prikázaní

6.

Vysvetlite, čo v básni predstavujú uvedené slová a slovné spojenia.

a) Slovo Biblia, Boží zákon, Božie prikázaniab) rajský život posmrtný život pre spasených, čistých ľudíc) dar písmo a jazyk

7.

Ako si vysvetľujete verš: „lebo je Boha poznať totiž potrebné“? Prostredníctvom čoho môžeme poznať Boha?

Biblia = Písmo,Boha poznávame prostredníctvom Božieho slova,ktoré je zapísané v Biblii.

8. Z ukážky vypíšte pasáž, kde je najväčší dôraz na dôležitosť znalosti písma a jazyka.

počujte Slovo, od Boha vám zoslané,

Slovo, čo hladné ľudské duše nakrmi,

Slovo, čo um aj srdce vaše posilní,

Slovo, čo Boha poznávať vás pripraví.

9. Určte typ lyriky, ktorý je pre ukážku najpríznačnejší.

- ☐ ľúbostná lyrika
☐ prírodná lyrika
☒ reflexívna lyrika

10. Doplňte vhodné údaje.

V stredovekej spoločnosti bola oficiálnym jazykom.....*latinčina*....., ďalšie dva uznávané liturgické jazyky boli*hebrejčina*..... a*gréčtina*..... . Biblia bola napísaná pôvodne v*hebrejskom*..... jazyku a pochádzala z*orientálnej*..... civilizácie. Keďže len jeden najvyšší*Boh*..... v kresťanskom náboženstve spravoval život veriacich, bolo nevyhnutné priblížiť Bibliu aj slovanským národom. Bratia Konštantín a*Metod*..... boli na základe požiadavky kniežaťa*Rastislava*..... oslovení cisárom*Michalom III.*..... v roku*863*....., aby prišli na územie*Velkej Moravy*..... Konštantín vytvoril nové písmo –*hlaholiku*..... a preložil viacero cirkevných textov do nového jazyka –*staroslovienciny*..... Bratia okrem písma a slovanského jazyka priniesli aj symbol, byzantský*dvojkríž*....., ktorý je dodnes súčasťou slovenského znaku. Po misii do*Ríma*..... pápež*Hadrián II.*..... schválil aj starosloviensky jazyk ako liturgický.

11. Vyhľadajte v ľubovoľnom diele citát postavy alebo autora, ktorý sa vám páči, a zapíšte ho podľa náležitostí správneho citovania. Pridajte bibliografický záznam.

BALZAC, Honore de: *Otec Goriot*. Bratislava : Tatran, 1966. 249 s.

12. Následne tento citát parafrázujte, teda prerozprávajte tak, aby ste nezmenili jeho význam.

Skontrolovať prepísanie citátu do parafrázy na základe pravidiel parafrázovania. Porov. BALZAC, Honore de: ...

13.

ZAMYSLITE SA A DISKUTUJTE

Diskutujte o prínose byzantskej misie z pohľadu dnešného človeka.

Písmo a jazyk sa mohli vyvíjať už v priebehu stredoveku, kedy vznikali prvé univerzity; náš národ tak získaval postupne väčšiu suverenitu, máme tak bohatšiu kultúru...

UKÁŽKA 1

Anonym: Na rozlúčku múzam

Smutný dávam múzam vale,
líca zvlažuje slz prúd,
beda, už mám po zábave,
od žiaľu sa chveje hrud'.
Zasvätil som svoj čas školám,
jar žitia im obetoval,
aby som raz v starobe
nehľadel v tvár chudobe.

Námaha však márna bola,
hoc zalieval telo znoj,
daromná i dobrá vôľa
niešť bremeno stoj čo stoj.
Zlyhal môj cieľ vytýčený,
musím naspäť k rodnej zemi,
pred starobou zmáhať strach
budem prácou na poliach.

Naša doba je už taká,
pre mladíka súženie:
bez patróna, bez turáka
v psote mu žiť súdené.
I rod môj má pôvod nízky,
otcovi som biedou blízky:
patrónov ni groši niet, musím
teda biedu trieť.

Deväť liet som prežil krátkych,
keď som domov opustil,
odlúčený od prs matky,
plod učenia už som ctil.
Otec, matka drahá v žiali,
nádejou sa ukázali,
že kleriku oblečiem,
rozplynul sa, ach, ten sen.

(upravil: J. Mišianik)

**ZAMYSLITE SA
A DISKUTUJTE**

Porovnajte študentský život v minulosti s dnešným. Chceli by ste študovať v stredoveku? Aký odbor by ste si vybrali?

Štúdium je podobné dnešným podmienkam, aj vtedy, aj dnes býva bežnou motiváciou nielen vyhnúť sa fyzickej práci, ale záujem o to, čo človek študuje. Snaha byť v danej oblasti lepší, expertom. Rovnako aj dnes je štúdium drahé, finančne náročné; namiesto patróna však existujú rôzne druhy štipendií, čo môže byť jeho moderný ekvivalent. Výber odborov v stredoveku bol nižší. Artistická (filozofická fakulta) bola podmienkou pre ďalšie štúdium, dnes to neplatí.

1.

Kto je v ukážke lyrickým subjektom?

študent

2.

Interpretujte názov básne, argumentujte textom ukážky.

individuálna odpoveď

3.

Pokúste sa vymyslieť vlastný názov, ktorý báseň vystihuje.

Např. Pri odchode,

Koniec alebo začiatok

4.

Aké životné protiklady sa v ukážke spomínajú? Vyhľadajte ich.

staroba – mladosť

chudoba – bohatstvo/zabezpečenie v budúcnosti

5.

Vyhľadajte v texte a uveďte príklad.

a) rým

staroba-choroba

b) metaforu

jar žitia

c) skrátený tvar slova

hoc, ni

d) citoslovce

beda, ach

6.

6. Opíšte pocity lyrického subjektu vyjadrené v básni a svoje tvrdenia podložte príkladmi z ukážky.

smútok/žiaľ, strach, zlyhanie, sklamanie

7.

Vyhľadajte v slovníku súčasný ekvivalent k zastaraným slovám.

a) vale

zbohom

b) psota

chudoba

c) patrón

sponzor

d) turák

peniaze

8.

Znovu si prečítajte ukážku a v tvrdeniach opravte chyby.

a) Štúdium trvalo päť rokov a študent bol rád, keď mohol zo školy odísť. deväť rokov, bol smutný

b) Študent pochádzal z chudobnej rodiny a študoval medicínu. študoval teológiu

c) Štúdium bolo drahé a vyžadovalo podporu od patróna. správne

d) Študent chce odcestovať do rodnej dediny a živiť sa ako obchodník. Nechce odísť, ale musí; bude pracovať na poli ako roľník

Karol I. Veľký

UKÁŽKA 1

Pieseň o Rolandovi

Strmé sú hory, úžľabiny hlboké,
tmavé sú svahy, vôkol bralá hrozné.
Francúzi kráčajú do krajiny rodnej,
tu ich čaká neha žien, léno hojné.

Pohania vysadli na svoje kone,
hlavy im chránia prilby zaragozské,
hrud' zasa košeľe dvojkrúžkové.
Tisíce poľníc sa rozozvučí v hore,
Francúzov sa zmocní des v tom lomoze.
Modlia sa vrúcne: „Ochraňuj nás, Bože!“
Ich jasná krv skropí španielske pole.

Olivier zvolá: „Silné sú ich voje!
Naše šíky slabé, proti nim nič nezmôže.
Zatrúbte na roh, nech sa Karol dozvie,
že nám načim jeho silné zbroje.
Roland skríkne: „Mám byť zbabelý? To nie!
Hľa, Durandalom zrazím hlavy mnohé,
vrazím ho mnohým po samú rukoväť.“

1. Ako sa volá literárne obdobie,
do ktorého patrí ukážka 1?

stredoveká literatúra

2. Určte literárny druh ukážky 1.

- ☒ veršovaná epika
☐ neveršovaná epika
☐ veršovaná lyrika
☐ neveršovaná lyrika

3. Pomenujte literárnu formu ukážky 1.

poézia

4. Na základe svojich vedomostí odpovedzte,
kto je autorom ukážky.

anonym

5. Určte literárny žáner ukážky.

hrdinská pieseň / epos

6. Slovné spojenie nám načim z ukážky 1 možno nahradiť
slovom:

- ☐ nechceme
☒ potrebujeme
☐ vyrobíme
☐ odmietame

7. Ktorý typ literárnej postavy predstavuje Roland
z ukážky 1?

idealizovaný typ literárnej postavy

8. Vypíšte z ukážky jednu dvojicu antoným.

silné – slabé

9. Koľko veršov je v tretej strofe ukážky 1?

sedem

10. Podľa ukážky 1 je Durandal pomenovanie pre:

- ☐ koňa ☐ spolubojovníka
☐ kráľa ☒ meč

11. Označte tvrdenie, ktoré nevyplýva z ukážky 1.

- ☐ Pohania vysadli na kone, na hlavách mali zaragozské prilby.
☐ Francúzi sa veľmi zľakli a vystrašili z obrovského hluku.
☐ Olivier prikázal trúbiť na roh, aby im Karol prišiel na pomoc.
☒ Roland kričí od zbabelosti a chce zraziť hlavy mnohých nepriateľov.

12. Kto je podľa ukážky 1 Rolandovým nepriateľom?

- ☐ Francúzi ☐ Španieli
☐ domorodci ☒ pohania

1. Doplňte definíciu humanizmu.

Humanizmus je myšlienkové spoločenské a umelecké hnutie, ktoré sa šírilo od 14. storočia z.....^{Talianska} do ostatnej Európy. Názov je odvodený z latinského slova *humanus* =^{ľudský}. Literárny humanizmus napodobňoval^{antické} diela, najmä ich formu. Ako literárny jazyk sa používal^{latinský} jazyk. Cieľom bolo obrozenie človeka v zmysle antických ideálov, návrat k^{pozemskému} životu, právo na radosť a šťastie.

2. Označte voľný preklad slova renesancia.

- ☐ ľudskosť
☒ znovuzrodenie
☐ nádhera
☐ prezdobenosť

3. Obdobie humanizmu a renesancie je obdobím objavov a vynálezov. Vytvorte správne dvojice. A4, B3, C2, D1

A) MIKULÁŠ KOPERNÍK

B) JOHANN GUTENBERG

C) KRIŠTOF KOLUMBUS

D) JÁN JESENIUS

1. VEREJNÁ PITVA

2. OBJAVENIE AMERIKY

3. VYNÁLEZ KNÍHTLAČE

4. TEÓRIA HELIOCENTRIZMU

4. Súbor sto príbehov, ktoré rozpráva počas desať dní desať mladých ľudí, ktorí ušli pred morom z Florencie, sa nazýva^{Dekameron}.....

1.	D	A		V	I	N	C	I
2.	V	E	R	G	I	L	I	S
3.	K	O	R	V	Í	N		
4.	G	A	L	I	L	E	I	
5.	R	O	Z	U	M			
6.	A	C	A	D	E	M	I	A
7.	K	R	Á	L		L	E	A
8.	K	O	M	É	D	I	A	
9.	Š	T	R	N	Á	S	Ť	

1. Autorom diela Mona Lisa je Leonardo...
2. Danteho sprevádza pekлом rímsky básnik...
3. V 15. storočí vládol v Uhorsku kráľ Matej...
4. Autorom výroku „A predsa sa točí“ je Galileo ...
5. Racionalizmus = dôvera v ...
6. V roku 1465 bola v Bratislave založená prvá humanistická univerzita.....^{Istropolitana}.
7. V rozprávke Sol' nad zlato vystupuje kráľ a tri dcéry podobne ako v Shakespearovej hre...
8. Danteho dielo má názov Božská...
9. Sonet tvorí...^{veršov}

Pomôcka: Kráľ Lear

5. Označte znaky renesančnej literatúry.

- ☐ imitácia Biblie ☒ dôraz na radostné prežívanie života ☐ pompéznosť ☒ používanie národných jazykov
☐ protiklady ☐ rozpor medzi snom a skutočnosťou ☒ individualizmus (dôraz na osobnosť človeka)

6. Ako sa nazýva slávna renesančná maľba, ktorá sa nachádza na čelnej stene kostola v talianskom Miláne?

- ☐ Posledné posedenie ☐ Posledná spoločnosť
☒ Posledná večera ☐ Posledný súd

7. Priradte literárne žánre k literárnym druhom.

biblická dráma, román, historická pieseň, lúboštná báseň, básnická skladba, tragédia, komédia (commedia dell'arte), renesančná novela, sonet

LYRIKA	EPIKA	DRÁMA
sonet	román	tragédia
lúboštná pieseň	renesančná novela	biblická dráma
básnická skladba	historická pieseň	komédia

UKÁŽKA 1

G. Chaucer: Canterburské poviedky

V našom meste žil raz učeň. Patril k cechu krčmárskemu. Veselý bol ako stehlík v hore, tvár mal tmavú ako kávové zrnko a vlasy čierne ulízané. Pri muzike tancoval tak samopašne, že ho prezývali Petříček Hopsasa, srdce mu láskou prekypovalo ako voskový plást medom – šťastná každá dievčina, čo doň sa zaľúbila! Tancoval na každej svadbe a popíjal v každej krčme, aká sa len v meste našla. Slovom, bol to majster v spievaní, jazde na koni, v hre na kocky a v každej zábave, ale jeho pán na tieto kratochvile len doplácá! Taký vám to bol fíškus! Napokon si pán spomenul na porekadlo, že hnilé jablko treba vyhodiť, pokým nenakazí celú kopu.

(preložila: M. Príbusová)

8. Priradte umelecké prostriedky k slovným spojeniam. a2,b1

- a) veselý bol ako stehlík v hore 1. metafora
b) srdce mu láskou prekypovalo 2. prirovnanie

Canterbury

9. Aké typy viet z hľadiska obsahu sa nachádzajú v ukážke?

- ☐ oznamovacie a rozkazovacie
☒ oznamovacie a zvolacie
☐ oznamovacie a želacie

10. Určte podčiarknutý jazykový prostriedok.

- ☐ metafora
☐ epiteton
☒ irónia

11. Porekadlo „ hnilé jablko treba vyhodiť, pokým nenakazí celú kopu“ znamená:

- ☒ jeden zlý človek môže pokaziť ostatných
☐ ak nie je dobré počasie, nebude dobrá úroda
☐ každá zábava sa raz skončí, nič netrvá večne

G. Chaucer – portrét

12. Chaucer sa pri písaní poviedok inšpiroval dielom Dekameron. Označte, kto je jeho autorom.

- ☐ William Shakespeare ☒ Giovanni Boccaccio ☐ Francois Villon

13. Určte, či sú tvrdenia pravdivé alebo nepravdivé. Nepravdivé tvrdenia opravte.

P	N	TVRDENIE	SPRÁVNA ODPOVEĎ
X		Chaucerova tvorba patrí do obdobia renesancie.	
	X	V knihe vystupuje desať postáv z rôznych spoločenských vrstiev.	V knihe vystupuje dvadsaťdeväť postáv a autor.
X		Každý príbeh sa začína prológom.	
	X	Postavy sa stretávajú a rozprávajú si príbehy v kaštieli.	Postavy sa stretávajú a rozprávajú si príbehy v hostinci/v krčme.
X		Samotný rozprávač je jedným z pútnikov.	
X		Canterbury je mesto v Anglicku.	

14. Doplnite definície.

Kompozičný postup, pri ktorom sa do rozprávania postáv prvého príbehu vkladajú ďalšie príbehy, je rámcový postup. Ukončenie literárneho diela, v ktorom sa rozprávač lúči s miestom deja alebo s čitateľom, ospravedlňuje sa za hriešnosť a bezbožnosť svojho diela, sa nazýva epilóg Ostrý, útočný výsmech je satira

1. Napíšte názvy troch častí diela Božská komédia.

Peklo, Očistec, Raj

Dante Alighieri

2. Uvedte, z ktorej časti pochádza text ukážky. Svoj názor odôvodnite príkladom z textu.

Text ukážky pochádza z časti s názvom Peklo. Je to miesto, z ktorého duša nedokáže vyviaznuť a trpí.

3. Dielo Božská komédia zaraďujeme k žánru epos. Vypíšte tie znaky žánru, ktoré vyplývajú z textu ukážky.

putovanie, cesta, postavy z antiky (môžeme ich považovať za legendárne), prítomnosť bohov/Boha, forma eposu – veršovaná epika, tiež vysoký štýl

4. Ktorá kategória slov z hľadiska rozvrstvenia slovnej zásoby sa nachádza v ukážke? Označte správnu odpoveď a vypíšte z ukážky niekoľko príkladov.

☐ zdrobneniny ☐ zjemňujúce slová ☒ poetizmy

poetizmy/básnické slová – zvrhá, octol, slúcha

5. Vyberte správnu definíciu alegórie. Identifikujte alegóriu v ukážke.

- ☐ Hromadenie slov rovnakého alebo podobného významu v texte s úmyslom zdôraznenia vybraného javu.
- ☒ Vyjadrenie príbehu obrazom, resp. druh metafory uplatnený na celom texte.
- ☐ Obrazné pomenovanie, ktoré vzniká zámenou jedného slova alebo slovného spojenia iným na základe vonkajšej podobnosti.

6. ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

Prečo humanistické a renesančné diela spájali vo svojom obsahu antické aj biblické prvky? Uvedte iných autorov, ktorý tento postup využili vo svojich dielach.

Renesancia sa v literárnej, filozofickej aj kultúrnej sfére inšpirovala antikou; uprednostňovala rozum (racio), prírodné prvky, človeka. Renesancia využívala náboženské prvky, ale v jej dielach netvorili dominantu. Iní autori: Petrarca, Boccaccio, Cervantes, Rabelais.

UKÁŽKA 1

D. Alighieri: Božská komédia

„Sme na miestach, z nich duša nevyviazne,
kde riekol som, že trpí strašnú mukú,
kto zvrhá poklad rozumu a blaznie.“

„Len som sa octol v tomto stave,
vkočil sem Mocný s triumfálnym znakom
a svätožiarou na víťaznej hlave.

Tieň praotca vzal vtedy našim zrakom;
syn Ábel, Noe s ním šli Boha sláviť
a Mojžiš šiel, čo dal i slúchal zákon.

A ďalších ešte za onoho času
stadial'to vzal, i znaj, čo znať ti sluší,
že pred nimi nik nezískal si spásu.“

* * *

Dokola všade zelenie sa plocha
a toľko veľkých duchov na nej stojí,
že pohľadom už srdce sa mi kochá.

Euklida tam vidno, Ptolemaia,
Galena, Avicennu, Hyppokrita,
Averroa, čo s textom výklad spája.

Ťažko aj všetkých pamäť vypočíta,
preto tak ma tiesni dlhý námet
a jav si neraz márne výraz pýta.

Zas museli sme s druhom poosamieť,
po inej ceste v iný svet ma vedie
múdry môj vodca i môj vlastný zánet:
tam, kde je tma, kde bez svetielka svet je.

(preložili: A. Žarnov a M. Pažitka)

UKÁŽKA 1

G. Boccaccio: Dekameron**Prvý deň**

Začína sa prvý deň Dekameronu, keď autor vysvetľuje, ako sa zišli na spoločné besedovanie tie osoby, o ktorých bude reč, a pod vedením Pampiney rozprávajú o tom, čo je každému po chuti.

Keď si po príchode konečne sadli, prehovoril Dioneo, ktorý vynikal nad ostatnými jemnosťou a dôvtipom:

„Milé panie, doviedla nás sem skôr vaša rozumnosť než naša obozretnosť, a ja veru neviem, čo s tými vašimi starosťami, lebo ja som svoje nechal za bránami mesta, keď som odchádzal spolu s vami; preto si zaumieňte, že sa budete so mnou radovať, smiať a spievať (nakoľko to, ako hovorím, odpovedá vašej dôstojnosti), alebo ma prepustíte, aby som sa mohol vrátiť k svojim starostiam a zostať v sužovanom meste.

A vtedy mu Pampinea, ktorá tiež chcela zahnať zlé myšlienky a starosti, celkom veselo odpovedala:

„Veľmi dobre hovoríš, Dioneo. Žíme radostne, lebo sme ušli pred smútkom. Ale to, čo nie je usporiadané, ani dlho netrvá, a preto ja, ktorá som začala onen rozhovor, zorganizovala som túto spoločnosť, myslím, že by naša radosť mala pokračovať a zdá sa, že by sme sa mali nejako dohodnúť, kto nás bude viesť. My si ho budeme vážiť, poslúchať ho ako najvyššieho pána, a on zase bude dbať na to, aby sme tu viedli bezstarostný život.“

„Ale každý by mal okúsiť ťarchu starostí aj radostí, spojenú s vodcovskou funkciou, či už patrí do tej alebo onej skupiny, aby nemohol druhým závidieť, že neokúsil, čo je to viesť druhých, preto navrhujem, aby ťarchu, ale aj poctu pocítil každý na jeden deň.“

(preložil: M. Pažitka)

1. Vyberte možnosť, ktorá nevyplýva z ukážky 1.

- ☐ Pampinea navrhne pravidlá, podľa ktorých by sa mali všetci prítomní správať.
- ☐ Každý z prítomných si v priebehu nasledujúcich dní vyskúša funkciu vodcu.
- ☒ Pampinea nedokáže zahnať starosti.
- ☐ Dioneo si aj v ťažkej situácii zachováva optimizmus.

2. Nájdite v ukážke aspoň dve pasáže, v ktorých sa prejavuje renesančné heslo „Carpe diem“ a podčiarknite ich.

3. Ktoré z nasledujúcich znakov sú typické pre novelu?

- ☒ patrí medzi útvary krátkej až strednej epiky
- ☐ v literárnom vývoji nahradila svojou funkciou epos
- ☒ býva zakončená výraznou, často prekvapivou pointou
- ☒ postavy sa v priebehu deja zvyčajne nevyvíjajú
- ☐ zachytáva kratší časový úsek než poviedka

4. Z ktorého slova je odvodený názov diela Dekameron? Výber správnej možnosti zdôvodnite.

- ☐ dekadencia (úpadok mravov)
- ☐ decentný (slušný, jemný, zdvorilý)
- ☐ dekórum (vážnosť, dôstojnosť)
- ☒ deka (latinsky desať)

5. V nasledujúcom tvrdení nájdite päť chýb a v správnom znení ho prepíšte na voľné riadky.

V príbehu vystupuje päť žien a päť mužov, ktorí odchádzajú z mesta Benátky pred vojnou. Počas siedmich dní si rozprávajú príbehy, ktorými si krátia čas.

V príbehu vystupuje sedem žien a traja muži, ktorí utekajú z mesta Florencia pred morom. Počas desiatich dní si rozprávajú príbehy, ktorými si krátia čas.

UKÁŽKA 2

G. Boccaccio: Dekameron**Šiesty deň, siedma novela**

Muž pristihne svoju ženu Filippu s milencom; zavolá ju pred súd, ona sa pohotovou a rozmarnou odpoveďou oslobodí a vynúti aj zmenu zákona.

„Pani, ako vidíte, tu je Rinaldo, váš manžel, a žaluje, že vás pristihol – ako vraví – s iným mužom pri cudzoložstve. Preto ma žiada, aby som vás potrestal podľa zákona, ktorý nariaďuje, aby sme vás vydali katovi. Nemôžem to urobiť, ak sa vy nepriznáte; a preto dávajte dobrý pozor, keď budete odpovedať, a musíte mi povedať, či je to pravda, z čoho vás muž obviňuje.“

Pani sa nezlakla a milým hlasom odpovedala:

„Pane môj, je to pravda, že Rinaldo je môj muž a že ma minulej noci našiel v Lazzarinovom náručí, v ktorom som bola veľa ráz predtým, lebo ho mám z celého srdca rada. Nebudem to zapierať; som si totiž istá, že vám je známe, že zákony majú byť pre mužov a pre ženy a že ich majú robiť so súhlasom tých, ktorých sa týkajú. Ale pri tomto zákone to tak nie je, lebo stíha iba ženy a tie by vedeli vydať oveľa lepší zákon ako muži. Okrem toho ani jediná žena s ním nesúhlasila a ani jediná neprišla sem, keď tento zákon robili, preto ho možno nazvať zlým. Ak chcete byť jeho vykonávateľom a zahubiť moje telo a svoju dušu, je to vaša vec; ale skôr, ako začnete niečo posudzovať, urobte mi, prosím vás, láskavosť a opýtajte sa môjho muža, či som sa mu oddala zakaždým a vždy, kedykoľvek o to požiadal, a či som povedala jedinký raz nie.“

(preložil: M. Pažitka)

6. Doplňte nasledujúce tvrdenia.

Renesančná literatúra napodobňuje ideály antickej literatúry.

Národné jazyky postupne nahradili v období renesancie latinský jazyk.

Pojem „renesancia“ znamená obnovenie/znovuzrodenie

Humanizmus kladie do centra pozornosti človeka a nie Boha.

7. Ktoej postave patrí prehovor v prvom odseku ukážky?

- ☐ manželovi
☒ sudcovi
☐ rozprávačovi
☐ milencovi

8. Vypíšte prídavnými menami aspoň tri vlastnosti ženskej postavy z ukážky 2.

sebavedomá, rázna, priama, pravdovravná, odvážna, neverná a pod.

9. Na základe ukážky argumentujte, ako sa zmenil obraz ženy v stredovekej literatúre v porovnaní s renesančnou literatúrou.

Stredoveká žena je poslušná, cnostná, riadi sa Božími prikázaniami a vkladá svoj osud do Božích rúk, kým renesančná žena je viac emancipovaná, nebojácna, prežíva život skôr zmyslovo a radostne, osud má vo vlastných rukách.

10. Vyberte možnosť, v ktorej je definovaná rámcová kompozícia.

- ☐ príbeh začína uprostred deja, chýba mu úvodná fáza
☒ zachytáva príbeh, ktorý sa nachádza v inom príbehu
☐ dej zachytáva udalosti, ktoré sa odohrali pred začiatkom príbehu
☐ jednotlivé príbehy na seba nadväzujú, sú prepojené hlavnou postavou
☒ text, ktorého úvodné a záverečné časti na seba nadväzujú.

Viete, pred ktorou chorobou sa ukryli hrdinovia novely Dekameron na talianskom vidieku?

- ☐ týfus
☐ žltáčka
☒ čierny mor

UKÁŽKA 1

M. de Cervantes y Saavedra: Dômyslený rytier Don Quijote de la Mancha

„Zrejme,“ vetil Don Quijote, „sa nevyznáš ani za mak v dobrodružstvách: sú to obri a ak sa bojíš, rušaj odtiaľto a modli sa, pokým sa ja pustím do krutého a nerovného boja.“ Riekol to a popchol ostrohami svojho koňa Rosinantu, nedbajúc na volanie zbrojnoša Sancha, ktorý ho upozorňoval, že celkom určite útočí na veterné mlyny, a nie obrov. No on bol tak presvedčený, že sú to obri, že ani nepočul volanie zbrojnoša Sancha, a nepozoroval to, ani keď sa k nim dostatočne priblížil. Len mocne kričal: „Neutekajte, zbabelé a podlé tvory, útočí na vás len jediný rytier!“ Vtom trochu zadulo a veľké krídla veterných mlynov začali sa krútiť: keď to Don Quijote uvidel, zvolal: „I keby ste hýbali väčším počtom rúk, než mal obor Briareo, hneď si to odpykáte.“ A rieknuť to a odporučiac sa z celého srdca svojej pani Dulcinei, prosiac ju o pomoc v takejto nebezpečnej chvíli, dobre chránený štítom, s kopijou zapravenou v lôniku, popchol Rocinanta do plného cvalu a zaútočil na prvý najbližší mlyn, no ako práve bodol kopijou do krídla, to sa rozkrútilo vo vetre tak prudko, že mu kopiju rozdrúzgalo na kúsky a zdvihlo do výšky koňa i s jazdcom, ktorý sa vzápäť skotúlal dotlčený na pole. Sancho Panza pribehol cvalom na oslovi, aby pomohol pánovi, a keď prišiel, zistil, že Don Quijote nemôže ani údom rušiť, tak prudko sfrkol z Rosinanty. „Prepánajána,“ riekol Sancho Panza, „či som vám nehovoril, milostpán, aby ste dávali pozor, čo robíte, že sú to len veterné mlyny! To mohol nevedieť len ten, čo sám má veterné mlyny v hlave!“

(preložil: J. Felix)

1. Označte, či sú nasledujúce tvrdenia pravdivé alebo nepravdivé. Výber možnosti zdôvodnite a opravte prípadné chyby.

ÁNO NIE

Don Quijote zostal po boji sedieť v sedle Rosinanty.

☐ ÁNO ☒ NIE

Sancho Panza sa snažil svojmu pánovi súboj vyhovoriť.

☒ ÁNO ☐ NIE

Don Quijote kričí na Briarea, najmocnejšieho z obrov.

☐ ÁNO ☒ NIE

Dulcinea vidí súboj Dona Quijota a je pripravená prísť mu na pomoc.

☐ ÁNO ☒ NIE

Don Quijote si v boji zlomil kopiju.

☒ ÁNO ☐ NIE

2. Vysvetlite citát španielskeho filozofa Miguela Unamuna z roku 1905.

„Don Quijote je ako španielsky Kristus, ktorý by mohol španielskym myslením uzdraviť chorú Európu.“

Don Quijote je idealista a humanista, stojí sám proti všetkým. Je „posledný spravodlivý“, ktorý chce vzkriesiť mravné a spoločenské hodnoty. Ctí si rytierske cnosti, ktorými chce „spasiť“ svet.

3. Označte kompozičný postup zachytávajúci relatívne samostatné príbehy, ktoré sú prepojené hlavnou postavou.

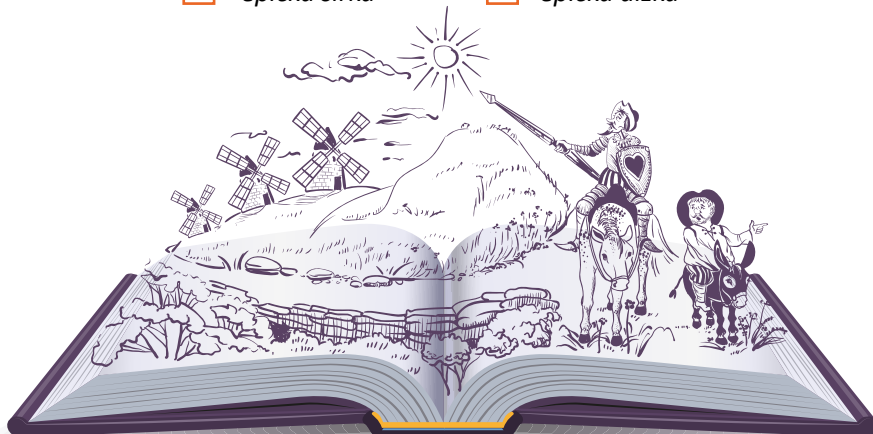
☒ reťazový ☐ in medias res
☐ retrospektívny ☐ chronologický

4. Označte pojem, ktorý definuje množstvo odbočení od dejovej línie, podrobné opisy prostredia a postáv, ktorými sa spomaľuje dej literárneho diela.

☐ epická hĺbka ☐ epická výška
☒ epická šírka ☐ epická dĺžka

5. Ktorý frazeologizmus vznikol zo situácie zobrazenej v ukážke?

☐ Božie mlyny melú pomaly, ale isto.
☐ Tieto slová boli vodou na jeho mlyn.
☐ Ide mu jazyk ako mlyn.
☒ Bojovať s veternými mlynmi.

6. Vysvetlite význam (zmysel) spomínaného frazeologizmu.

Boj, ktorý je vopred prehraný. Márna snaha dosiahnuť zvolený cieľ.

situácia: napr. vo vzťahu k byrokracii úradov, kde sa človek ťažko domôže práva

7. Vyberte možnosti, ktoré sú typické pre literárny žáner román.

- ☒ patrí do veľkej epickej prózy
☐ zvyčajne neobsahuje vedľajšie dejové línie
☒ vystupuje v ňom veľký počet postáv
☒ postavy sa v priebehu deja charakterovo vyvíjajú
☐ spravidla máva veršovanú podobu
☐ zachytáva kratší časový úsek

8. Ktorý z nasledujúcich znakov nie je typický pre „pikareskný román“?

- ☐ základom deja je putovanie hlavnej postavy a prekonávanie prekážok
☐ je paródiou na vznešené rytierske romány
☐ hlavnou postavou je tzv. „pícaro“ (huncút, šibal, tulák)
☒ zachytáva vážne témy, preto v ňom nie je prítomný humor.

9. Pomôžte si ilustráciou Honoré Daumiera a porovnajte postavy Dona Quijota a Sancha Panzu. Priradte k nim nasledujúce pojmy:

idealista, tučný, osol, šľachtic, chudý, realista, nízky, kôň, sedliak, vysoký

DON QUIJOTE	SANCHO PANZA
idealista, šľachtic, chudý, kôň, vysoký	realista, sedliak, tučný, osol, nízky

10. Vychádzajúc z predchádzajúcej úlohy, doplňte nasledujúce tvrdenie:

Autor vytvoril postavy Dona Quijota a Sancha Panzu tak, aby boli vzájomne v:

- ☐ obchodnom vzťahu ☒ kontrastnom vzťahu ☐ rodinnom vzťahu

11. Odpovedzte na otázky.

Považujeme dielo o Donovi Quijotovi za viacvrstvé? Svoje tvrdenie zdôvodnite.

- ☒ áno ☐ nie

Dielo považujeme za viacvrstvé, pretože sa dá vnímať ako dobrodružný román, paródia na rytierske romány, analýza spoločenských mravov, ale aj ako filozofické posolstvo.

V čom spočíva podobnosť autora s jeho „rytierom smutnej postavy“?

Autor zažíval nepriazeň osudu. Bol väznený, často nepochopený, no nikdy sa nevzdával.

Ako sa v diele prejavuje kritika spoločenských pomerov vtedajšieho Španielska?

Autorova kritika vtedajšieho Španielska sa prejavuje v tom, že zosmiešňuje nielen postavy z ľudu, ale aj zhýralú aristokraciu, pretože nikto z nich nevidí v Quijotovi hrdinu, ale blázna.

UKÁŽKA 1

F. Petrarca: Sonety pre Lauru

XXIX.

Caesar, čo v Tesálii poprelieval veľa
občianskej krvi, až tam pôda zredla v kal,
za zaťom Pompeiom nie krv, lež slzy lial,
hoci v ňom mŕtvom spoznal nepriateľa.

Pastier, čo rozbil klenbu Goliášovho čela,
nad Smrťou zbúreného syna zaplakal –
aj nad mŕtvolou Saula zmocnil sa ho žiaľ
a hora Gelboe sa jeho kľatbou chvela.

Vám súcitom však líca nikdy nepoblednú,
nepodľahnete Láske, môže Amor kuť
na šíPOCH presne vyvážené perute:

bezcitné vaše oči nevidia môj trud
a zo slz nepreliali za mňa ani jednu –
blyští sa v nich len hnev a opovrhnutie.

(preložil: V. Mihálik)

1. Sonet má presne danú kompozíciu. Vypíšte znaky, ktoré ho charakterizujú z formálnej a obsahovej stránky. Inšpirujte sa ukážkou.

FORMA

štrnásť veršov: dve štvorveršia, dve trojveršia, obkročné rýmy v

štvorveršiach, zväčša šesťstopový jamb

OBSAH

téza, antitéza, syntéza, pointa v závere

2. Určte, aký rým sa nachádza v prvých dvoch strofách ukážky.

☐

združený

☐

striedavý

☒

obkročný

4. V sonete označte kompozičné prvky a uveďte, o čom vypovedajú.

Téza

V prvej strofe, antické príklady z histórie, zamerané na tému odpustenia.

Antitéza

V druhej strofe, rovnaká téma, ale príklady sú z Biblie (vytvára to kontrast).

Syntéza

Aplikovanie motívov súcitu na postavu Laury, ktorej chýbajú. Je voči básnikovi chladná a bezcitná.

3. Na základe ukážky interpretujte vzťah medzi básnikom a Laurou.

Ide o lásku vzdialenú, platonickú, neopätovanú.

5. Roztriedte antické a biblické prvky, ktoré autor uvádza v texte.

ANTICKÉ PRVKY	BIBLICKÉ PRVKY
Caesar, Pompeius, boje v Tesálii, občianska vojna v Ríme, boh Amor	Pastier (Dávid), Goliáš, Saul, hora Gelboe

Ako sa nazýva básnický prostriedok, ktorý je dosahovaný ich kombináciou?..... symbióza

Francesco Petrarca

6. Sformulujte vlastnými slovami pointu nachádzajúcu sa v sonete.

Pointou sonetu je vyjadrenie smútku básnika nad neopätovanou láskou a bezcitnosťou ženy, ktorej sa v básňach vyznáva zo svojich citov.

7. Charakterizujte postavu Laury, pre ktorú F. Petrarca vytvoril zbierku sonetov. Podľa informácií v sonete prepíšte text do podoby vnútornej charakteristiky.

Laura je k básnikovi bezcitná, chladná a opovrhuje ním. Nemá v sebe súcit vlastný biblickým postavám ani vojenským vojvodcom antického Ríma.

UKÁŽKA 2

W. Shakespeare: Sonety

Zrkadlo darmo vraví, že som starý,
 kým ty a mladosť máte jeden vek.
 Ale keď zazriem vrásky v tvojej tvári,
 pokojne zomriem ako ktokoľvek.
 Do tvojej krásy, ktorá obdiv budí,
 je tlkot môjho srdca odetý.
 Môj tlčie v tvojej, tvoj zas v mojej hrudi,
 nuž nemôžem byť starší ako ty.
 A teda, milý, daj na seba pozor,
 ja kvôli tebe na seba ho dám,
 nad твоjím srdcom budem bdieť až do zôr –
 tak čelia dojky detským nehodám.
 So srdcom rozlúč sa, keď moje zhynie.
 V mojom je tvoje – nemáme už iné.

(preložil: J. Kot)

8. Porovnajzte tzv. anglický sonet W. Shakespeara s ukážkou z diela Sonety pre Lauru od F. Petrarca. Ktoré spoločné a odlišné znaky viete identifikovať?

SPOLČNÉ ZNAKY	ODLIŠNÉ ZNAKY
žáner sonet, 14 veršov, venované	Kompozícia nie je voľnejšia – iba
konkrétnej (aj keď menom ne-	je bez strofického členenia. To,
spomenutej) osobe	že je premyslená, odráža rýmová
	schéma – je to členenie 4+4+4+2,
	čo je typické pre shakespeareovský
	sonet, vrátane striedavého rýmo-
	vania v štvorveršiach. Väčšinou je
	členený na 4 strofy.

9. Napíšte veršovú schému uplatnenú v ukážke.

AbAbCdCdEfEfGG

10. Označte tvrdenie, ktoré nevyplýva z ukážky.

- ☐ V sonete sa nachádza striedavý rým.
☒ Pre autora najdôležitejšia vlastnosť u partnera je úprimnosť.
☐ Autor sonetu je starší než adresát, ktorému je venovaný.
☐ Pointa sonetu je stroficky odčlenená od ostatných veršov.

11. Aký básnický prostriedok sa nachádza v uvedených veršoch?
 nad твоjím srdcom budem bdieť až do zôr
 – tak čelia dojky detským nehodám

prirovnanie

William Shakespeare

12. Definujte pojem **znelkový veniec**.

Posledný verš predchádzajúceho sonetu je zároveň prvým veršom nasledujúceho sonetu. Posledný sonet "venca" je tvorený z posledných veršov predchádzajúcich štrnástich sonetov. Nazýva sa aj **kráľovský sonet**.

UKÁŽKA 3

W. Shakespeare: Sonety

O tom, že ja mám pravdu, presvedčia
 ma vlastné vzdychy, vždy keď zadubasí
 mi srdce za tebou. Tie dosvedčia
 aj pred tribunálom, že najkrajšia si.

(preložil: V. Mihálik)

14. Ktorý jav sa nachádza v ukážke 3?

- ☐ veršový presah
☐ strofický presah
☐ združený rým

15. Definujte riešenie úlohy č. 14.

Veršový presah vzniká pri rytmicko-syntaktickej divergencii, teda nezhode veršového a vetného členenia v básnickom texte. Syntaktický celok presahuje rytmický celok a pokračuje v ďalšom verši, pričom sa presadzuje intonácia vety. Verš tým stráca charakter autonómnej zvukovej a významovej jednotky básne.

13. VYPIŠTE ĎALŠIE DIELA W. SHAKESPEARA:

Rómeo a Júlia, Hamlet,
 Macbeth, Othello, Kráľ Lear,
 Trojkráľový večer, Sen noci
 svätého Jána, Veľa kriku pre
 nič, Veselé panie z Windsoru,
 Kupec benátsky, Antonius a
 Cleopatra, Henrida, Búrka...

UKÁŽKA 1

F. Villon: Balada mravoučná

Či kupčíš, hriešnik, s odpustkami,
falšuješ mince, šudíš v kole,
či upália ťa za hradbami,
či uvarený máš byť v smole,
 v lotrov a kmínov nectnom zbore,
 čo za zisk z toho máš, vrav sám!
 Čo nahonobíš, vláčiš dole
 len do putík a ženštinám.

K vám ja, druhovia-šibali,
 stratené deti, veční žiaci,
 čo ste sa telu oddali,
 o spásu duše nestojaci,
 vravím: Dost! lebo čierni vtáci
 vyklovú vaše mŕtve oči;
 preboha, kajajte sa, chlapci,
 kým večná smrť vás nemá v moci.

Tam zamŕza ver' žart a smiech.
 Čo platné, majetky že mali,
 belostné lôžko ako sneh,
 bruchá si vínom napájali
 a hodovali, tancovali?
 Tu každá rozkoš prestáva,
 len to, čomu v nej slúžievali,
 hriech – obraz smrti – zostáva.

(preložil: J. Smrek)

1. Prečítajte si ukážku a vlastnými slovami sformulujte jej hlavný motív.

Balada varuje pred nerestným/nemravným životom.

2. Aký druh rýmu je použitý v ukážke 1? Vytvorte rýmovú schému.

V ukážke 1 je použitý striedavý rým. Rýmová schéma: ABABBcBc aBaBBCBC aBaBBcBc

3. Určte básnickú figúru nachádzajúcu sa vo vyznačenej časti textu.

epifora

enumerácia

epanastrofa

4. Porovnajte text Villonovej balady s ukážkami sonetov od W. Shakespeara. Čím sa tieto žánre odlišujú z hľadiska obsahu a formy?

OBSAH	FORMA
Balada nie je členená na tézu, antitézu, syntézu, v závere nie je ponaučenie, z textu však vyplýva varovanie, téma nie je orientovaná výhradne na lásku.	Žánre majú iné strofické členenie, balada používa aj otázky a zvolania, v sonete nie sú.

6. F. Villon patril k autorom žijúcim na pomedzí stredoveku a renesancie. Využite svoje poznatky o obidvoch literárnych obdobiach a identifikujte v texte ich charakteristické znaky.

STREDOVEKÉ ZNAKY	RENEŠANČNÉ ZNAKY
vplyv náboženstva, výzvy k pokániu, strach zo zatratenia, starostlivosť o svoju dušu a jej spásu	užívanie si pozemského života (zábava, hazard, tanec, hodovalie, pôžitky), šťastný život, bezstarostnosť, nezaujímam o to, čo príde po smrti

7. Ktoré z nižšie uvedených hesiel vyplýva z ukážky 1? Svoj výber vysvetlite na základe interpretácie textu. K možnostiam priradte latinské znenie.

Pamätaj na smrť (Memento mori)

☒ Nenávidím a milujem☐ Modli sa a pracuj☐ Pamätaj na smrť

1. Ora et labora

2. Memento mori

3. Odi et amo

8. Vyberte všeobecné znaky charakterizujúce villonskú baladu.

☒ jednoduchý dej s tragickým záverom☐ epický útvar☒ opakujúci sa refrén na konci strofy vyjadrujúci poslanie☐ kombinácia 2 trojverší a 2 štvorverší☐ neznámy autor

F. Villon

UKÁŽKA 1

W. Shakespeare: Hamlet

KRÁĽOVNÁ:

Zabudol si, kto som?

HAMLET:

Nie, preboha!

Kráľovná. Žena manželovho brata.

A, žiaľ, ste navyše aj moja matka.

KRÁĽOVNÁ:

Tak dobre, ja to nechám na iných.

HAMLET:

Nie, sadnite si! Neodídem, kým

vám nenastavím také zrkadlo,

v ktorom si dovidíte na dno duše.

KRÁĽOVNÁ:

Na čo sa chystáš? Chceš ma hádam zabiť?

Pomoc!

POLONIUS:

[Za gobelínom.] Hej, pomoc! Čo sa stalo? Pomoc!

HAMLET:

Čo je to? Potkan? O dukát, že zdochneš!

[Bodne rapírom cez gobelín.]

(preložil: L. Feldek)

UKÁŽKA 2

W. Shakespeare: Hamlet

Spat! Len či nie aj snívať? To nás brzdi.

Sny, ktoré hrozia nám aj v spánku smrti,

keď unikneme biedam tohto sveta,

nás nútia váhať – preto vydržíme

radšej to dlhé peklo života.

Kto inak znášal by moc tyranov,

bič, výsmech a krivdy nafúkancov,

sklamania lásky, nespravodlivosť,

cynizmus úradov a bezočivosť

niktošov, ktorí utláčajú schopných,

keby mal nádej, že mier získa jedným

bodnutím dýky?

(preložil: L. Feldek)

Medzi Shakespeareove tragédie nepatrí:

- ☐ Macbeth
- ☐ Kráľ Lear
- ☒ Sen noci svätéhojanskej

1. Vysvetlite obrazné pomenovanie „nastaviť niekomu zrkadlo“.

Ukázať niekomu, aký naozaj je, aká je jeho pravá tvár.

2. Aké druhy viet podľa obsahu nájdeme v ukážkach? Uvedte príklady.

oznamovacie – Kráľovná..., opytovacie – Len či nie aj snívať?, zvolacie – Nie, preboha! Spat!

3. Prečo nazýva Hamlet kráľovnú „žena manželovho brata“?

- ☒ je manželkou Hamletovho strýka
- ☐ je manželkou Hamletovho starého otca
- ☐ je manželkou Hamletovho bratranca

5. Ako znie základná hamletovská otázka?

- ☐ Biť či nebiť?
- ☐ Žiť či nežiť?
- ☒ Byť či nebyť?

4. Podčiarknite postavy, ktoré vystupujú v diele Hamlet.

Laertes, Horatio, Beatrice, Panza, Gertrúda,
Dulcinea, Macbeth, Claudius

6. Ktorý slohový postup prevláda v Hamletovom monológovi v ukážke 2?

- ☒ úvahový
- ☐ informačný
- ☐ opisný

7. Akú dilemu rieši Hamlet? Ako by ste danú situáciu riešili vy?

Hamlet rieši dilemu, či pomstiť alebo nepomstiť svojho otca, či nechať všetko na osud alebo usvedčiť páchatela.

8. Rozdeľte divadelné hry W. Shakespeara.

Henrich VI., Veselé panie z Windsoru, Hamlet, Macbeth, Sen noci svätajánskej, Kráľ Ján, Veľa kriku pre nič, Richard III., Othello

KOMÉDIE	TRAGÉDIE	HISTORICKÉ HRY
Veselé panie z Windsoru	Hamlet	Richard III.
Sen noci svätajánskej	Othello	Henrich VI.
Veľa kriku pre nič	Macbeth	Kráľ Ján

9. Vytvorte dvojice, ktoré k sebe patria.

RÓMEO	OFÉLIA
HAMLET	JÚLIA
OTHELLO	KATARÍNA
PETRUCCIO	DESDEMONA

10. Vymenujte znaky drámy ako literárneho druhu.

neprítomnosť rozprávača, realizácia na javisku, vonkajšia a vnútorná kompozícia, dialogickosť, spoločné znaky s lyrikou a epikou, scénické poznámky, repliky

11. Označte správne odpovede.

1. Ako sa nazýva prehovor jednej postavy?

- ☒ replika
☐ monológ
☐ dialóg

4. Ako sa nazýva posledné uvedenie divadelnej hry?

- ☐ premiéra
☐ repríza
☒ derniéra

2. Ako sa nazývajú vety z ukážky, ktoré sú uvedené v zátvorkách?

- ☒ scénické poznámky
☐ vnútorné monológy
☐ nepriama reč

5. Ako sa nazýva prevedenie divadelnej hry na javisku?

- ☒ inscenácia
☐ dramaturgia
☐ rekvizita

3. Z hľadiska vonkajšej kompozície členíme drámu na...

- ☒ dejstvá a výstupy
☐ strofy a spevy
☐ diely a kapitoly

6. Ako sa nazýva tvorca koncepcie divadelného predstavenia?

- ☐ dramaturg
☒ režisér
☐ scénarista

12. Usporiadajte jednotlivé časti vnútornej kompozície drámy tak, ako za sebou nasledujú.

obrat/peripetia	úvod/expozícia
úvod/expozícia	zápletko/kolízia
rozuzlenie/katastrofa	vyvrcholenie/kríza
zápletko/kolízia	obrat/peripetia
vyvrcholenie/kríza	rozuzlenie/katastrofa

13. Pomenujte dramatické žánre.

pantomíma

muzikál

UKÁŽKA 1

W. Shakespeare: Skrotenie zlej ženy

KATARÍNA:

Mám právo vravieť, ak sa nemýlim,
a budem vravieť, lebo nie som dečko.

Aj lepší vypočuli moju mienku,
no ak ty nechceš, len si zapchaj uši.

Prezradí jazyk, čo mám na srdci,
inak mi srdce pukne od jedu,
hneď teraz – aby k tomu nedošlo –
sa musím do sýtosti vyvravieť.

PETRUCCIO:

Máš pravdu, je to obyčajný brak,
hodvábny nákyt, handra, rešeto!
Hneď ťa viac ľúbim, že to odmietaš.

KATARÍNA:

Ľúb – neľúb, pre mňa krásny je.
Chcem iba tento – alebo nič nechcem.

(preložil: S. Blaho)

Petrucchio a Katarína

1. Na základe prečítanej ukážky vysvetlite jej názov.

Katarína bola veľmi temperamentná, papuľnatá, Petruccio sa ju pokúšal zmeniť jej zbraňami, mali medzi sebou slovné pre-strelky. Ako vidíme aj v ukážke, keď nám na niekom záleží, tak sa snažíme zmeniť ako postupne aj Katarína.

2. Podčiarknite slová, ktoré môžeme použiť na označenie zlej ženy.

senzibilka, fúria, harpya, čarodejnica, xantipa, jasnovidka

3. Nájdite v ukážke frazeologizmy a zapíšte ich.

prezradí jazyk, čo mám na srdci ; srdce mi pukne od jedu

4. Ako nazývame dvojicu slov ľúb – neľúb?

☐ synonymá ☒ antonymá ☐ homonymá

Vypíšte z textu podobnú dvojicu.

hodvábny nákyt – handra, rešeto

5. Určte žáner ukážky 1.

☐ historická hra ☒ komédia ☐ tragédia

6. Skrotenie zlej ženy je hrou v hre. Súčasťou ktorej inej divadelnej hry W. Shakespeara je tiež divadelné predstavenie?

☐ Othello ☐ Richard III. ☒ Hamlet ☐ Veľa kriku pre nič

7. Definujte vzťah medzi dramatickou postavou a hercom.

Herec – amatér alebo profesionál – stváraňuje dramatickú postavu, ktorá nadobúda vyšší stupeň objektívneho ľudského bytia.

8. Charakterizujte alžbetínske divadlo.

Alžbetínske divadlo je súhrnné označenie pre tvorbu anglických neskororenesančných dramatikov. Jeho tvorba sa rozvíja najmä počas vlády kráľovnej Alžbety I.

UKÁŽKA 1

M. Rakovský: Knižka o rozvrstvení obyvatelstva a příčinách štátných prevratov v kráľovstvách a cisárstvách

K týmto tu treba však ešte aj finálnu príčinu pridať, prečo toľketo zmeny kráľovstiev dovolí Pán. Keďže je všemocný, stály a pre ľudí pôvodcom dobra, mohol by vo večnom kvete udržať kráľovstiev chod. Čože prináša týmto? Kam smeruje premena sveta? Na celom svete nič predsa nadarmo nerobí Boh. Karhá národy vinné a tak isto odbojných kráľov tresce a výrokom svätým spravuje tvrdú ich hrud'. Takto si zachová kázeň a zákony krásne a čestné, o všetkých svojich svätých stará sa spôsobom tým.

Keďže však sily a rozvážna pilnosť zvyknú nás klamať, učí, že konanie vecí vo svojej moci má sám. Nevinná stránka často v lepšej odpyká veci, aby celú tú slávu z vládnutia dostal len Boh, ktorého slúchajú hviezdy tak krásne sa točiac v kruhoch, slúchajú príčiny, osud, rozličných duchov tiež zbor. Praje si, aby ho ctili a znali a vyzývali prosbou, aby vzdávanú poctu nedostal krem neho nik. Ale už Kylénčan volá inam, ku vyšším kruhom, múzu a v otcovom mene rozkazy prináša jej.

(preložil: M. Okál)

1. Určte umelecké prostriedky z ukážky:

slúchajú hviezdy

☐ metonymia ☒ inverzia ☒ personifikácia

zákony krásne

☒ epiteton ☒ oxymoron ☐ personifikácia

vo večnom kvete udržať kráľovstiev chod

☐ metonymia ☒ metafora ☒ aliterácia

2. Rakovský toto dielo napísal pod vplyvom Aristotela, Ovídia, Platóna a zároveň aj Biblie. Ktoré znaky predošlých literárnych období vyplývajú z ukážky?

antické ideály, filozofia, zároveň stredoveké myslenie, cirkevný poriadok a prejav monoteizmu

3. ZAMYSLITE SA A DISKUTUJTE

Čo znamená uvedený výrok M. Rakovského?

„O koľko umeniami štát vyniká nad iné štáty, o toľko viac má sily, lebo viac dobra je v ňom.“

Čím väčší dôraz sa v štáte kladie na rozvoj umenia a kultúry, tým je vyššia všeobecná úroveň vzdelanosti jeho občanov.

4. Určte v ukážke:

Verš:

☐ pravidelný ☒ nepravidelný

Prevládajúci umelecký prostriedok:

☒ aliterácia ☒ inverzia

Matej II. Habsburský

5. Aké vlastnosti by mal podľa vás mať ideálny panovník? Opíšte ho prostredníctvom akostných a vzťahových prídavných mien.

Ideálny panovník by mal byť čestný, svedomitý, nebojácny, hrdý, spravodlivý, objektívny.

UKÁŽKA 1

**Anonym: Písne o niektorých zámkoch:
O Modrom Kameni, Divíne a Zvolene**

Již Modrý Kamen Turci vzali
a junákov v něm osadili,
hned jsou pod Divín přitáhli,
na junákov zavolali,
aby jim Divín poddali
a lámati ho nedali.
A junáci zavolali,
na Turky hlasem zakřikli,
tak jim mluvíti začali:
„My vám zámku nepoddáme,
ani ho vy nevezmete,
s hanbou od něho půjdete!“
Dva bašové nemeškali,
hnedky strílat rozkázali,
aby zámek dobývali.
Tak jsou na skaly strielali,
až zase gule padali,
tomu se Turci divili.

Sedem sto razú strelili,
na jedno miesto sou bili,
to jsou Záhorci čítali
za ten čas na hore na rováš,
Záhorci narezávali,
kolik sou razov strelili.
Široký Ferencco učinil,
který na Divíne hejtmanem byl!
Z zámku se jest dolu spustil.
Tak ho Turci hnedky jali,
pred dvoch bašov ho přivedli,
mučiti ho hned kázali.
Tak jsou zradci ho mučili:
„Povedz, jak máme strílati
a Divín zámek lámati?!“

(prevzaté a upravené
z www.zlatyfond.sme.sk)

Osman I., zakladateľ Osmanskej ríše

1. Vypíšte z ukážky archaizmy.

junák, he/ajtman, bašové

2. Vyhľadajte v Krátkom slovníku slovenského jazyka význam archaizmov z úlohy 1.

junák – mládenec

hajtman – vojenský náčelník

baša – vysoký osmanský hodnostár

3. Určte literárny druh ukážky.

- ☐ lyrika
☒ epika
☐ dráma

4. Zdôvodnite váš výber v úlohe 3.
Zoštylizujte vlastné podporné tvrdenia.

Epický žáner s lyrizujúcimi prvkami. Napr.
umelecké prostriedky a opisy.

5. Prepíšte udalosti z ukážky prostredníctvom bežnej komunikácie. Použite znaky žánru rozprávania. Využite opisný a rozprávací slohový postup.

Turci po obsadení Uhorska okrem iného obsadili
Modrý Kameň, dosadili si tam svojich vojakov.
Následne chceli obsadiť aj Divín. Uhorské vojsko
si však hrad bránilo. „My vám pevnosť len tak
neprenecháme!“ bránili sa mladí vojaci. Divín
úspešne odolával strelbe aj tureckým nájazdom.
V nečakanej chvíli sa však podarilo zajať vo-
jenského náčelníka z hradu. Turci ho pri mučení
prehovárali, aby im prezradil, ako majú dobyť
daný hrad.

6. Vyhľadajte v ukážke dôkazy žánru pieseň.

ľubozvučnosť, mäkkosť, pravidelný rytmus,
združený rým

UKÁŽKA 2

M. Bošňák: Píseň o zámku muránském

Muránský zámek v Uherské zemi
na vysoké skale jest postavený,
bílý svítí se mezi horami, zdi, bašty,
palacové pěkně zpravení.
Na něm prebýval Bazald Matiaš
tu s svými bratřími a s svými syny,
polkoráb jeho Ferenc s turbáky
těž i s svými se všemi záškodníky.
Radu sou tam, jednání mívali
a v horách mnohé lidi loupili,
mordovali, také zabíjeli,
a na Murán zajímané často vodili.
Také loupežství mnohého činili
pánům i zemanům, nevolné bili,
žádného jsou oni nelitovali,
voly, kravy zajímali, na Murán honíli.
Jezu Kriste, Pane milostivý,
krik, plač, kvílení nebohých lidí,
verné volání od svýchovcí
uslyšel jest Pán Bůhve dne i v noci.

(prevzaté a upravené
z www.zlatyfond.sme.sk)

Muránsky hrad

7. Určte žáner ukážky.

- ☒ lyricko-epická skladba
☒ historická pieseň
☐ balada
☐ žalospev

9. Vypíšte z ukážky slová, ktoré už nepoužívame, pretože ich nahradili modernejšie slová. Akým termínom ich označujeme?

zdi, bašty, polkoráb, turbák, zemanům, honíli

Tieto slová nazývame archaizmy.

11. Uvedte príklady slov, ktoré sú správnym riešením úlohy č. 9.

Napr.: počty – matematika, temnica – väzenie,

mrazivo – zmrzlina, ...

13. Novoutvorené slovo alebo slovné spojenie na pomenovanie nového javu sa nazýva:

neologizmus

8. Napíšte znaky žánru, ktorý je správnym riešením úlohy č. 7.

historická tematika, reálne miesto aj osoby, príbeh s reálnym základom a s prvkami fantastiky, podobné znaky s povestou

10. Slová, ktoré sa bežne nepoužívajú, pretože pomenúvajú javy alebo predmety, ktoré už zanikli, sa odborne nazývajú:

- ☒ historizmy ☐ anachronizmy
☐ archaizmy ☐ futurizmy

12. Ako sa prejavuje vplyv ľudovej slovesnosti v ukážke?

hudobnosť, rytmus, piesňovitosť, tematika zbojníctva, tradičné témy renesančného Uhorska

UKÁŽKA 1

Anonym: Píseň o dvúh uherských pánoch a tureckého cisára dcére

Jedného času
dva mladí páni
do temnice vpadli,
v Konštantinopoli
tureckému cisári
pod jeho moc prišli.
Protož jích cisár
kázal posadiť
do svej temnice.

Nevelmi daleko
od cisárskeho domu
tá temnice byla,
v kteréž tí dva páni
z uherskej zeme
posazeni byli.
Jejich jsou jména:
Siládi Mihál
a Hadmáži Láclav.
Jedného času,
na Svatého ducha,

spolu susedili.
Siládi Mihál,
ten prepekný pán,
z temnice vyhlédal.
Velmi prepeknú,
žalostnú notu
na citare jest hral.

Velkým vzdycháním,
hlasem žalostným
to jest on poveděl:
„Od tejto chvíle
na rok, až Bůh dá,
budeš, Mihál, doma,
s otcem i s matkú,
i s paní sestrou
budeš hodovati.“

Vprostřed v tú chvíli
cisárská panna
v okenečku stála,

v pekném paláce,
v krásném okenku,
vzdychání slyšela.
Hned její krása
Pánu Siládimu
srdce obveselila.
[...]
Jen to uslyšel
Siládi Mihál,
hned jej odpověděl:
„Jen mne vyslobod’!
Na mů čest, víru,
na moje vítězství
já tebe vezmu,
cisárská panna,
za vernú manželku!“

A. Hickel: Roxelana a Sulejman

(prevzaté a upravené
z www.zlatyfond.sme.sk)

14. Podčiarknite motívy, ktoré sa spájajú s ukážkou.

TURCI, ZÁMOK, PEVNOSŤ, VÄZENIE, LÁSKA, NEVERA

16. Napíšte časovú periódu slovenskej humanistickej a renesančnej literatúry.

1500 – 1650

17. Ktorá z postáv je na základe ukážky opisovaná ako pekná, príťažlivá?

Siládi a cisárova dcéra

18. Určte zvýraznené trópy a figúry z ukážky.
na Svatého ducha:

☒ metonymia ☒ epifora ☒ gen. metafora

prepeknú, žalostnú:

☒ oxymoron ☒ epiteton ☒ aliterácia

hlasem žalostným:

☒ metafora ☒ inverzia ☒ metonymia

v

☒ anafora ☒ epizeuxa ☒ epifora

15. Citaru hojne využívali aj dvorní básnici a hudobníci stredoveku. Pamätáte si, ako sa nazývali?

trubadúri

19. Zapište znaky renesančnej literatúry, ktoré sa prejavujú v ukážke 3.

V ukážke 3 sa prejavujú napríklad tieto znaky

renesančnej literatúry: lúboštné motívy, historické
motívy, ľudová slovesnosť, emocionálnosť.

20. Vysvetlite slovný zvrät „ak boh dá“. Uvedte príklad na štylistické využitie tohto slovného spojenia v bežnom texte.

Ak boh dá, zajtra dostanem z písomky jednotku, t.j.
osud to zariadi, pošťastí sa mi.

UKÁŽKA 1

F. Rabelais: *Gargantua a Pantagruel*

Kto najväčšmi žasol a nevedel si rady, keď sa Pantagruel narodil? Nuž jeho otec Gargantua, lebo vidiac na jednej strane svoju ženu Badebecu mŕtvu, na druhej strane svojho narodeného syna Pantagruela takého krásneho a veľkého, nevedel, čo povedať a čo robiť. A myseľ mu miatla pochybnosť, či má plakať od žiaľu za ženou, či smiať sa od radosti zo syna. Na obidve strany mal logické dôvody, ktoré mu vyrážali dych, lebo ich vytváral veľmi dobre in modo et figura, ale nevedel ich rozriešiť. A preto bol v rozpakoch ako myš, lapená do pasce, ako kaňa, ktorá sa chytila do oka. - Mám plakať? – vravel si. – Áno, lenže prečo? Moja predobrá žena, moje to i ono najlepšie na celom svete, je mŕtva. Už ju nikdy neuvidím, takú už nikdy nedostanem: je to pre mňa nesmierna strata! Ó, bože, čo som ti urobil, že ma tak tresceš? Prečo si nezoslal smrť na mňa než na ňu, keď žiť bez nej znamená hynúť? Ach, Badebec, miláčik môj, drahá duša moja... Ach, nešťastný Pantagruel, stratil si svoju dobrú matku, sladkú živiteľku, svoju predrahou paniu. Ach, zákerná smrť, aká si len voči mne zlá... Pri tých slovách bučal ako krava. Ale vzápätí sa smial ako teľa, keď mu prišiel na um Pantagruel. - Och, synček môj, – vravel, – ty môj vojačik, ty môj capáček, aký si mi pekný...

Kým takto vravel, začul litanie a mementá kňazov, ktorí niesli jeho ženu do hrobu.

- Panebože, musím ešte smútiť? To je mrzuté, už nie som mladý, starnem, počasie je nanič, môžem chytiť nejakú horúčku, to je na zbláznenie. Na moju šľachtickú česť, lepšie je menej plakať a viacej piť. Moja žena je mŕtva a ja ju nárekom nevzkriesim. Musím myslieť na to, ako si nájsť druhú...

(preložil: J. Brandobur, upravila: A. Hlavinková)

1. Ktorý z nasledujúcich znakov renesančnej literatúry nevyplýva z ukážky 1?

- ☐ orientácia na pozemský život a jeho prežívanie
- ☐ autor vystupuje z anonymity, človek je stredobodom umenia
- ☒ pevná viera v dôležitosť nadpozemského života
- ☐ zmyslové vnímanie ako popretie náboženského odriekania

2. Určte typ rozprávača v ukážke 1. vševediaci typ rozprávača

3. Aký druh humoru používa autor v ukážke 1?

- ☐ irónia ☒ satira ☐ inotaj

4. Akou literárnou formou je písaná ukážka 1? Ukážka je písaná formou prózy.

5. V ktorej možnosti sa nachádza epiteton?

- ☐ logické dôvody ☐ dobrá matka ☐ predobrá žena ☒ sladká živiteľka

6. Vypíšte z ukážky 1 prvé dvojslovné oslovenie miláčik môj

7. Koľko dvojíc antoným sa nachádza v prvom odseku ukážky 1?

- ☐ 2 ☒ 3 ☐ 4 ☐ 5

8. Pomenujte podčiarknutý umelecký prostriedok v ukážke 1.

metafora

9. Ku ktorej spoločenskej vrstve patrí Gargantua podľa ukážky 1?

- ☐ roľník ☐ kňaz ☐ mešťan ☒ šľachtic

10. Vypíšte z druhého odseku ukážky 1 prvé slovo vety s apoziopézou Musím

Gustavé Doré: Gargantuov obed

1. Na základe dejepisných vedomostí označte pojmy, ktoré súvisia s obdobím baroka.

☐ pád Západorímskej ríše	☐ priemyselná revolúcia	☒ protireformácia a reformácia
☒ súperenie panovníckych rodov v Európe	☒ živelné pohromy	☒ Habsburgovci
☒ morová epidémia	☒ 30-ročná vojna	☐ Martin Luther
☐ objavenie Ameriky	☐ tatársky vpád	☐ Karol Marx
☐ objav obilného zrnka	☒ náboženské boje	☐ Mária Terézia
☒ turecká expanzia	☒ založenie jezuitskej rehole	☐ vylodenie v Normandii

2. Označte pravdivé (P) a nepravdivé (N) tvrdenia.

P	N	TVRDENIE
	☒	Barok je posledný jednotný umelecký štýl v Európe v 16. – 18. storočí.
	☒	Barok neprenikol do všetkých umeleckých smerov, iba do architektúry a maliarstva.
☒		Typický módný odev pozostával napr. z bielych pančúch, topánok na podpätku a parochne.
☒		Nastáva opätovný príklon k náboženskej reflexii bytia.
☒		Barokový obraz človeka bol rozpoltený, zmietaný protikladmi.
☒		Typické znaky baroka sú patetickosť, pompéznosť, hyperbola.
	☒	Barok nepoužíval znaky ani symboly, všetko bolo tvorené jednoducho a jasne.

Caravaggio: Píšući Hieroným

3. Vysvetlite niekoľkými vetami, ako chápete výrok *Vanitas vanitatum – Márnosť nad márnosť*, ktorý je mottom obdobia baroka.

Dôležitý nie je pozemský svet, ale ten nadpozemský a čokoľvek robí človek na Zemi, súvisí s posmrtným bytím.

4. Argumentujte, v čom spočívala rozpoltenosť barokového človeka. V odpovedi aplikujte svoje vedomosti z úlohy č. 1.

Napr. túžba po šťastnom živote, ale reálne nešťastné okolnosti – náboženské vojny/mor. Túžba po láske a užívaní života, ale strach zo smrti – vláda kresťanstva.

5. Priradte k pojmom správne vysvetlenia.

☐ a znak, ktorý vzniká na základe typického označenia, napr. srdce – láska.	A) symbol
☐ c básnický zvrst, protiklad dvoch vecí, vlastností, motívov	B) alegória
☐ b utajený, obrazný zmysel, tzv. inotaj, napr. v bájkach	C) kontrast

6. Označte hudobníka, ktorý nepatrí do obdobia baroka.

☐ J. S. Bach

☐ G. F. Händel

☐ A. Vivaldi

☒ L. van Beethoven

7.

SKUPINOVÁ PRÁCA

a) Vymenujte nové hudobné žánre a inštrumenty, ktoré vznikli v období baroka.

opera, kantáta, oratórium; hudobný nástroj – čembalo

b) Napíšte aspoň tri barokové architektonické pamiatky v Európe.

Napr.: Kostol svätého Mikuláša v Prahe, Bazilika svätého Petra vo Vatikáne, Katedrála svätého Pavla v Londýne, ...

UKÁŽKA 1

Pedro Calderon de la Barca: Život je sen

Z deja: Hlavnou postavou tejto barokovej drámy je princ Segismundo, ktorý je vlastným otcom uväznený vo veži ako zločinec kvôli nepriaznivej veštbe.

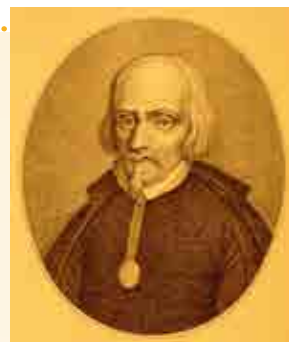
Mŕtvy – hoc živý – hľadím dokola.
Som vlastne iba – živá mŕtvola.
Len jeden človek zná obsah môjho hrobu.
A ten mi riekol čo-to o svete,
o zadychčanej, smutnej planéte,
čo utkala si zo sĺz ťažkú róbu,
čo v kúte neba hľadá svoju skobu...
Nazvi ma za to čo i netvorom –
no keď sa brodím smutným priestorom –
som medzi zverou navždy iba človek
a u človeka – zver som, iba obeť
v príboji času, v ráne neskorom...

(preložili: V. Oleríny a I. Majík)

UKÁŽKA 2

Pedro Calderon de la Barca: Život je sen

A ja – hoci krvou šľachtic –
žil som v horách ako zvieru,
jak zlý dravec som sa rúhal,
svet som si zle vykladal...
Lež stačilo trocha inak
môj života beh naprávať –
sám poslušne by som našiel
tú najlepšiu odpoveď!
Veď kto chce osud premôcť –
nech robí to umne, vážne,
nech pokojne všetko zváži,
nech sa pomsty zriekne zlej.
Zlu nevyhne ten, kto ujde!

Don Pedro Calderon de la Barca

8. Vypíšte z ukážky 1:

- A) oxymoron
živá mŕtvola
- B) genitívnu metaforu
príboj času

10. V ktorých možnostiach sa nachádza epiteton?

- ☐ môj hrob ☒ zadychčaná planéta
- ☐ ťažká róba ☒ smutný priestor

12. V ktorom verši ukážky 1 sa nachádza veršový presah?

Veršový presah sa nachádza v jedenástom verši.

13. Podčiarknite v ukážke 1 anaforu.

15. Vysvetlite vnútorný stav hlavného hrdinu podľa podčiarknutých veršov ukážky 1.

Hlavný hrdina je vnútorne rozorvaný, utrápený – nepatrí ani medzi zvieratá, hoci sa tak cíti zavretý v kletke, nie ako človek, ale nepatrí ani medzi ľudí – tí ho nechcú, je pre nich nebezpečný.

17. Označte význam slova skoba.

- ☐ pevný uzol ☐ drevená sponka
- ☐ očko na retiazke ☒ hrubší zahnutý klinec

19. Akej národnosti bol autor ukážok?

- ☒ španielskej ☐ portugalskej

9. Ktoré z tvrdení nevyplýva z ukážky 2?

- ☐ Hlavným hrdinom je šľachtic, ktorý musel žiť v biednych podmienkach.
- ☐ Hlavný hrdina nežil kresťanským životom, nechápal zákonitosti sveta.
- ☐ Hlavný hrdina si uvedomuje, že mal byť rozvážnejší, a mohol zmeniť svoj osud.
- ☒ Hlavný hrdina je spokojný, že vykonal pomstu a neušiel mu žiadny zlý nepriateľ.

11. Na základe ukážky 2 dokážte, že nesie znaky barokovej literatúry.

Hlavný hrdina – šľachtic – sa rúhal – bol proti Bohu, rozpor svetský – pozemský život. Osud je človeku daný, nemenný – kto ho chce meniť, musí pokojne zvážiť, premýšľať, má byť dobrým človekom – nie mstiť sa. Pred zlom sa neuteká, zlu sa treba vzoprieť.

14. Akou literárnou formou je napísaná ukážka 2?

Ukážka 2 je napísaná formou poézie.

16. Koľko prirovnaní sa nachádza v ukážke 2?

- ☐ 1 ☒ 2
- ☐ 3 ☐ 4

18. Vysvetlite, čo symbolizuje slovné spojenie v názve diela.

Ústrednou postavou je princ Segismundo, ktorý je uväznený vo veži ako zločinec kvôli veštbe; prejde poznaním života, premýšľaním o sebe samom. Stáva sa tvorcom svojho osudu. Získa životné skúsenosti a dospeje ku kresťanskej cnosti. Dôjde k záveru, že život, ktorý človek prežíva, je len prchavý sen, odlesk večnej metafyzickej existencie a zdanie. Hlavným posolstvom diela je poznanie, že samostatná voľba vyšieho dobra je najlepším riešením vo svete, v ktorom si nemôžeme byť ničím istí.

UKÁŽKA 1

John Milton: Stratený raj

Dohovoril a obaja z vrchu kráčajú. Zostúpil
 Adam v príbytok, kde spiaca Eva ležala,
 ponáhľal sa, lež bdiacu našiel už.
 I prijala ho rečou nesmutnou:
 „Viem, odkiaľ vraciaš sa i kam si šiel,
 keďže Boh i v spánku a cez sny učí nás,
 tak zoslal mi vlúdne čosi predobré,
 čo sa mi zjavilo. Unavene so srdcom
 v zármutku a v bôli som usínala, teraz ma už ved!
 Už nie je čo čakať! Ísť s tebou znamená tu zostať – tu
 zostať bez teba znamená nechcieť odísť!

Ty si pod nebom mne všetkým, ty si miestami
 všetkými, z ktorých si teraz vyhnaný vinou
 mojou. Ja odtiaľto ešte istú útechu si odnášam
 – hoci je pre mňa všetko stratené, je tu priazeň,
 ktorá mne nehodnej bola daná, že Sľúbené to
 Semeno moje všetko napraví.”

Tak povedala mať naša, Eva. Adam plný úžasu
 počúval, neodvetil však...

Preliali pár horúcich slz, ale čochvíľa utreli ich.
 Celý svet im ponúkal pokojný kút si zvoliť.
 Prozreteľnosť viedla ich.

Tak ruka v ruke vyšli krokom pomalým
 a vratkým na šírú púť Edenom.

(upravila a preložila A. Hlavinková)

1. Ktoré z tvrdení nevyplýva z ukážky 1?

- ☐ Adama už čakala pokojná a vyrovnaná Eva, lebo v sne videla riešenie.
- ☐ Eva zaspávala vo veľkom zármutku, ale po prebudení už mala nádej.
- ☐ Adamova a Evina láska je taká veľká, že ruka v ruke prekonajú prvý konflikt.
- ☒ Adam Eve neodpustil, nechce sa s ňou rozprávať, odchádzajú z raja.

2. Nájdite v ukážke príklad na barokovú dekoratívnosť, patetickosť – pompéznosť jazyka.

Napr. činné prídavia prítomné – spiaca, bdiaca, neobvyklý slovosled, zložité konštrukcie viet, metaforickosť.

3. Vysvetlite, prečo sú slová Sľúbené a Semeno písané veľkým písmenom.

Je to označenie Božieho syna – Ježiša, budúceho Spasiteľa sveta.

4. Napíšte synonymum k slovu Eden.

raj

5. Určte v ukážke:

literárny druh epika

literárna forma poézia

6. Nachádza sa v ukážke veršový presah? Ak áno, podčiarknite ho.

Áno, napr. 1., 12., 13. verš.

7. V ktorej možnosti sa nenachádza synonymum k slovu „vratký“?

- ☐ neistý ☐ nestály
- ☒ cenný ☐ labilný

8. SKUPINOVÁ PRÁCA

Objasnite, čo znamená názov ukážky.

Kto a prečo stratil raj?

Adam a Eva, prví ľudia, po zjedení jablka zo zakázaného stromu a tým aj celé ľudstvo, stratili raj – život bez hriechu a začala ich bolestná púť životom.

9. KREATÍVNA ÚLOHA

Transformujte ukážku na správu v novinách.

Vymyslite aj vhodný titulok.

Stratili sme raj! Adam prišiel v noci domov k Eve, ktorá ho už ale čakala. Mala sen od Boha, ktorý jej núkal riešenie! Ostáva s Adamom, svojou láskou, a spolu odchádzajú z raja. Majú však nádej, že Evino potomstvo prinesie vykúpenie!

UKÁŽKA 2

Torquato Tasso: Oslobodený Jeruzalem

Tu zbožný rytier svätým hnevom vzplál,
hnev sfarbil tvár, i riekol: „Bezbožný zradca,
ja som Tankréd, ja meč do ruky som bral
v boji či v hádke – vždy na strane Krista!
Odporcov porazil som, kruto pozabíjal,
o čom presvedčíš sa aj ty už dozaista!
Hnev nebies vedie túto pažu moju
vykonať pomstu, tebe určenú.”

Tým slávnym menom vydesený bol
bezbožný pohan, jeho tvár popolavá.
Skrývajúc strach však hrdo riekol:
„Prečo tiahneš sem, kde smrť ťa očakáva?
Tu budeš skrotený, tu padne tvoja hlava!
Ako dar ju pošlem franským vodcom sám,
nebudem iný dnes, než bývávam.

Tak pohan spravil. Nakoľko sa zotmelo
– deň pohasol, že vidieť skoro nie je,
množstvo lúč sa rýchlo rozhorelo,
vzduch teplým jasom doširoka hreje.
Hrad žiari, akoby sa skvelo v nádhere
javisko pre slávne predstavenie!
Vo veži prebýva Armida, tak vyvýšená,
počuje a vidí, sama nevidená.

(upravila a preložila A. Hlavinková)

E. Singol: Oslobodenie Jeruzalema križiakmi

10. Určte literárny žáner diela, z ktorého je ukážka.

☐ legenda	☐ povesť
☒ hrdinský epos	☐ lyrická báseň

12. Podčiarknite v tretej strofe ukážky protiklad.

počuje a vidí, sama nevidená

13. Vypíšte z ukážky dvojslovné oslovenie.

bezbožný zradca

14. Koľko veršových presahov sa nachádza v ukážke?

☐ 1	☐ 2
☐ 3	☒ 4

16. Na základe ukážky charakterizujte hlavné postavy.

Postavy sú dve – pohan a rytier. Armida v ukážke

nevystupuje, iba sa spomína.

Rytier – zbožný, svätý, spravodlivo rozhorčený,

odvážny, spravodlivý, odvážny veriaci.

Pohan – bezbožný, vylakaný, odhodlaný, pyšný, zlý,

krutý.

8. Určte v ukážke 2:

literárny druh epika

literárna forma poézia

9. Vypíšte z prvej strofy ukážky personifikáciu.

smrť ťa očakáva

11. Označte možnosť, ktorá nevyplýva z ukážky 2.

- ☒ Bezbožný zradca Tankréd sa nebojí slávneho svätého rytiera ani v priamom boji.
- ☐ Nakoľko sa zotmelo, zažali množstvo lúč a ožiarili bojisko.
- ☐ Pohan sa vyhráža Tankrédovi, že mu zotne hlavu a pošle ju do jeho krajiny.
- ☐ Armida je ukrytá v hradnej veži, ale všetko počuje a vidí.

15. Nájdite v ukážke hlavné znaky baroka.

dekoratívnosť, pompéznosť, patetickosť

17. Na základe prečítaného textu určte, koho sa chystá pomstiť rytier.

Rytier ide pomstiť Krista – je to rytier križiak, bojuje proti

pohanom, ako aj názov hovorí, ide oslobodiť Kristov hrob v

Jeruzaleme (1. križiacka výprava).

UKÁŽKA 1

Ján Ámos Komenský: Labyrint sveta a raj srdca

KAPITOLA VI – OSUD ROZDEĽUJE POVOLANIA

A videl som, ako tí, ktorí prichádzali od Brány života, po jednom k nemu pristupovali. Každý, kto do toho hrnca siahol a vytiahol si cedulku s nejakým nápisom, hneď bežal do niektorej uličky mesta. Jeden s radosťou a výskaním, jeden so smútkom a ľútosťou krútil sa a obzeral okolo seba.

Pristúpil som bližšie a nahliadol som niektorým do ceduliek. Videl som, že niekto vytiahol Panuj, niekto Slúž, ten Rozkazuj, iný Poslúchaj, ďalší Píš, iný Or, ďalší Uč sa, iný Kop, ďalší Súd, iný Bojuj atď. Divil som sa, čo to znamená. Vševed mi odvetil: „Tu sa rozdeľujú povolania a práca, teda čomu sa kto vo svete má venovať. Tie správca nad lósmi, zvaný Osud, dáva a každý, kto do sveta vchádza, musí tento príkaz prijať.”

Vtom ma môj sprievodca Mámil drgol, aby som si tiež siahol do hrnca po cedulku. Prosil som ho, aby som nebol nútený tak narýchlo sa slepému šťastiu podriaďiť. Ale povedal mi, že to bez vedomia a dovoľenia pána Osudu nie je možné, a tak som pokorne k nemu pristúpil so žiadosťou, že som prišiel s tým úmyslom, aby som si všetko sám najprv prehliadal a čo sa mi bude páčiť, to si vyberiem. On mi odvetil: „Synu, vidíš, že to nikto nerobí, ale to, čo sa im podá, to si hneď vezmú. Ale ak si toto tak veľmi žiadaš, dobre.” Zobral cedulku a napísal na ňu „Speculare”, teda Dívaj sa alebo Spytuj, podal mi cedulku a pustil ma.

(upravila a preložila A. Hlavinková)

J. A. Komenský

1. Označte možnosť, ktorá nevyplýva z ukážky 1.

- ☐ Tí, ktorí prichádzali od Brány života, po jednom pristupovali k hrncu s cedulkami.
☒ Každý človek bol spokojný s výberom tabuľky, radoval sa a výskal.
☐ Osud odmietol prosbu, aby si mohol hlavný hrdina voľbu cedulky premyslieť.
☐ Vševed mu vysvetlil, ako pán Osud dohliada nad výberom ceduliek s povolaním.

2. V ktorej možnosti sa nenachádza význam slova „spytovať”?

- ☐ premýšľať o vine ☐ skúmať
☒ viesť rozhovor ☐ hodnotiť

3. Koľko povolaní rozdelil Osud v ukážke?

- ☐ 9 ☐ 10
☒ 11 ☐ 12

5. Koľko osôb vystupuje v ukážke? Vymenujte ich.

Štyri.
 Vševed, Mámil, Osud a hlavná postava (pútnik).

7. Určte v ukážke tému a hlavnú myšlienku.

téma Ako Osud rozdeľuje povolania.

hlavná myšlienka Hlavný hrdina sa odmieta podriaďiť Osudu.

9. Súvisí povolanie „Speculare” priamo s osobou J. A. Komenského? Argumentujte na základe poznania života a diela J. A. Komenského.

Áno, aj J. A. Komenský ako filozof a učiteľ národov premýšľal nad vecami na Zemi i v nebi, hľadal odpovede, špekuloval.

4. Určte typ rozprávača v ukážke.

priamy rozprávač

6. Napíšte, čo tvorí vonkajšiu kompozíciu ukážky.

nadpis, kapitola a jej názov, tri odseky

8. Doplňte uvedené tvrdenie.

Oslovenie „Synu” v ukážke napovedá, že za Osudom sa skrýva pravdepodobne postava Boha.

10.

ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

a) Myslíte si, že povolanie človeka je predurčené?

individuálna odpoveď

b) Narodí sa človek už s talentom alebo ho získa počas života?

individuálna odpoveď

c) Je talent zárukou úspechu v živote? Argumentujte.

individuálna odpoveď

UKÁŽKA 1

Osudy a cesty grófa Mórica Augusta Beňovského**Štvrtok 14. júla**

Pán Meder mi oznámil, že na palube je už iba päťdesiat džbánov vody a podľa jeho mienky najmenej polovicu treba odložiť pre nemocných. Navrhol som mu teda polovicu schovať a druhú ráno rozdeliť. Ja sám som sa odovzdal do rúk osudu, lebo som si nemohol obstaráť ani kvapku vody a tým menej počítať s nejakou pomocou. Keďže som už nemal ani iskričku nádeje, strávil som noc dýchaním studeného vzduchu. Konečne sa rozbrieždilo a chlad rána ma osviežil. O siedmej som pomáhal pri rozdeľovaní vody. Moji druhovia ju žiadostivo brali do rúk, daktori ju hneď vypili, iní, starostlivejší, si ju odložili.

Keďže po tejto deľbe som pokladal za nemožné udržať sa dlhšie pri živote a cítil som sa od slabosti a od hladu celkom vysilený, predložil som svojim druhom mapu a ukázal som im, že sme ešte asi dvestoštyridsať, ba možno tristo morských míľ od japonských brehov, že neviem nič o nejakom ostrove v našej blízkosti, a teda treba ešte šesť až sedem dní, kým ich dosiahneme, pravda pri priaznivom vetre, o ktorom zatiaľ nebolo ani náznaku. Tak dlho sa za terajších okolností ťažko udržíme pri živote, preto pokladám za potrebné ukázať im kurz, ktorého sa majú držať, ak budú mať šťastie, že ma prežijú.“

1. Určte v ukážke:

- a) literárny druh b) literárnu formu
epika próza

3. Ktorý typ rozprávača sa uplatňuje v ukážke?

- ☒ priamy ☐ vševediaci

4. Identifikujte tému ukážky.

Plavba Beňovského na lodi a problém s vodou.

5. Pomenujte podčiarkuté umelecké prostriedky.

antropomorfizačná metafora, genitívna metafora

6. Ktorý slohový postup dominuje v ukážke?

- ☐ opisný ☐ informačný ☒ rozprávací

a) Prečo si autor vybral práve tento slohový postup?

Autor chce popísať do detailov, čo sa dialo.

8. Definujte slovnú zásobu rozprávača v ukážke.

Vidieť, že je to vzdelaný človek. Používa aj obrazné pomenovania, synonymá, dlhé vety.

9. Ako nazývame literárny žáner, z ktorého je ukážka?

- ☐ legenda ☒ denník ☐ povesť ☐ román

Hora Fuji

2. Uvažujte, prečo vznikali cestopisy.

Svoje postrehy stručne zapíšte.

Vznik cestopisov súvisí s obdobím objavovania sveta, ale aj s náboženskými vojnami a spormi medzi evanjelikmi a katolíckymi. Cestopisy si niektorí ľudia písali, aby zdokumentovali svoje osudy, ale aj zachytili opisy krajín, ľudí, zvykov, nakoľko v tej dobe neboli informácie také dostupné, ako sú dnes.

7. Charakterizujte hlavnú postavu z ukážky 1.

Napr. statočný, obetavý, prezieravý, múdry, opatrný, vzdelaný, vodca tímu.

10. Objasnite rozdiel medzi cestopismi a memoármi.

Cestopisy sú zápisky z krajín, kým memoáre sú pamäte, teda zápisky o udalostiach v živote človeka.

UKÁŽKA 1

J. B. Magin: *Ostne... alebo obrana*

Toto je teda príčina, prečo my, len čo sme videli výmysly papierovej Diaety, Teba i nás urážajúce a do zlej povesti uvádzajúce, sme mysleli, že urážkam na cti sa treba včas postaviť na odpor a uznali sme za dobré starať sa o Tvoje i o naše dobré meno. Keď sme sa my preto o tejto veci často dôkladne porozprávali, jednohlasne sme sa uzniesli, že krivdu treba pomstiť a pohanu zavrútiť verejným spisom. Nevzbudzuješ nenávisť naháňaním strachu, ani Tvoja láskavosť neuvolňuje uzdy, Tvojej spravodlivosti sa hrozia strach i priazeň a vyzývajú ju. Naša župa Ťa miluje, najspravodlivejší ochranca zákonov a najvernejší zástanca utláčaného ľudu, najlepší z prétorov, najlepší otec našej vlasti. Vyznávame, že sme väčšou vďakou povinní Tebe už ako prétorovi, keď drahý otec Ti z Božej vôle zveril opraty. Najosvietenejšiemu pánu grófovi Jozefovi Illésházymu z Illésházy, večnému pánovi z Trenčína i dedičnému županovi slávnej Trenčianskej a Liptovskej župy, komorníkovi svätej cisársko-kráľovskej výsosti atď.

Stavy slávnej Trenčianskej župy

Čo z toho vyvodíme? Či nám toto nevyhnutne ukladá veriť, že trenčianski mešťania a obyvatelia Trenčianskej župy sú zvyškami Svätoplukovými? Dozaista, že nie. Je naozaj smiešne, čo blúzni a vymýšľa, že totiž Trnavčania spoločne hovoria po česky, Skaličania po moravsky, Modrania, Pezinčania a Svätoturčania čiastočne po slovensky, Bardejovčania a Prešovčania po rusínsky, Levočania a obyvatelia banských miest opäť po slovensky. Je to, hovorím, veľmi smiešne a je to dôkaz nevedomosti, za ktorú by sa mal hanbiť. O koľko rozumnejšie by si bol počínal, keby, nasledujúc veľmi učeného P. Martina Szentivániho, prevzal do svojho spisku o Slovanoch rozptýlených po našom kráľovstve to, čo z neho tu podávame...

1. Prečítajte si ukážku a odpovedzte na otázky.

a) Komu je text určený?

Text je adresovaný trenčianskemu županovi grófovi Jozefovi Illésházymu od stavov trenčianskej stolice.

b) Za akým účelom text vznikol?

Obrana proti urážlivému spisu Diaety, oslava župana a jeho dobrých vlastností, chvála šľachtického stavu.

c) Interpretujte a vysvetlite názov.

Text mal plniť obrannú funkciu, brániť mesto a jeho šľachtu pred kritikou, preto obrana, ale zároveň text ostro a útočne vystupuje proti autorovi pôvodnej kritiky, preto Ostne.

3. Vyhľadajte v texte prívlastky, ktorými autor opisuje adresáta. Vypíšte ich a opíšte vlastnosti, na ktoré autor apeluje. Zdôvodnite, prečo tak robí.

najspravodlivejší ochranca; najvernejší zástanca utláčaného ľudu; najlepší z prétorov; otec našej vlasti

5. Jazykovedný rozbor.

a) Určte jazykové štýly v ukážke.

☒ rečnícky ☐ umelecký ☐ publicistický
☐ opisný ☒ náučný ☐ administratívny

b) Zdôvodnite, prečo autor zvolil tento štýl.

Pretože v spise argumentuje, presviedča, svoje názory vysvetľuje, s cieľom poučiť čitateľa sa mu prihovára v podobe dialógu.

c) Čím sa text štýlovo odlišuje od iných literárnych ukážok, ktoré ste čítali?

Text je rozsiahly, informačne nasýtený, v porovnaní s informačnou hodnotou je umelecká stránka nižšia, text obsahuje faktografické informácie, dlhé a rozvité súvetia.

2. Definujte pojem barokový slavizmus. Využite teoretické poznatky a textovú ukážku.

Smer vyzdvihujúci starobylosť a autochtonnosť/samostatnosť slovanského národa a Slovákov, rozšírenosť tohto národa, významnosť jeho jazyka.

4. Vyberte možnosť, ktorá v literárnej terminológii označuje národné obrany.

☐ hymnus ☒ apológia
☐ epilóg ☐ elégia

6. Vznikajú aj v súčasnosti diela, texty podobného charakteru? Aké témy prezentujú? Aký je ich význam? Uveďte príklad a diskutujte.

Áno, rôzne blogy a diskusie najmä v predvolebnom období alebo v súvislosti s politickými, hospodárskymi a ekonomickými kauzami. Texty tohto typu obraňujú činnosť alebo osobu, opisujú situáciu, vysvetľujú alebo vyvracajú predchádzajúcu kritiku.

J.B. Magin

UKÁŽKA 1

Juraj Tranovský: Citara svätých

Co jest mé určení?
Nač mi Bůh život dal?
 Tak ve svém myšlení
 Nejednou jsem se ptal;
 A všech lidí k jakému cíli
 Směřují síly?

Na nebi, na zemi,
 Když je považuji,
 Nic nadarmo není,
 Všudy v nich spatřuji,
 Že vše, co jest, tak musí býti,
 Jak Bůh chce míti

Zdaliž to jest můj cíl,
 Abych statky sbíral,
 Abych jen pouze žil,
 Rozkoše požíval?
 A když toho mám již v hojnosti,
 Co jsem bez ctnosti?

Vždycky dobře chtíti
 A pravě konati,
 Zlého se hájiti,
 Svatosti stíhati,
 Nejvyšší dobré jest dobrým být
 A dobře činit.

1. Analyzujte báseň.

a) Akým spôsobom je báseň štruktúrovaná?

Báseň tvoria pravidelné šesťveršové strofy.

b) Čo je funkciou básne?

Funkciou básne je náboženský odkaz, ktorý sa pripomína spievaním počas liturgie.

c) Aká je téma básne?

Témou básne je zmysel ľudského života na zemi.

d) Určte jazyk básne.

Jazykom básne je slovakizovaná čeština.

e) V ukážke identifikujte znaky baroka.

Dôvodom potreby dvoch náboženských spevníkov bola náboženská nejednotnosť. Obe konfesie mali vlastnú liturgiu.

f) Porovnajte duchovnú pieseň s reflexívno-didaktickou lyrikou.

Text duchovnej piesne je rytmický, zameriava sa primárne na duchovné otázky, nie je v ňom nevyhnutne prítomný didaktický rozmer a ponaučenie.

Spevník Citara svätých z r. 1828

2. Vyberte rým, ktorý je prítomný v ukážke (viac ako 1 správna možnosť).

☐ prerývaný rým	☐ obkročný rým
☒ striedavý rým	☒ združený rým

Napíšte rymovú schému. Zdôvodnite použitie tohto druhu rýmu v ukážke.

ababCC aBAbCC aBabcC AaaabB

Rymová schéma nie je jednotná. Rytmicnosť je zvýraznená aj tým, že texty sa mali spievať, nie čítať.

3. V texte vyhľadajte odpovede na otázky označené v úvode básne.

Interpretujte autorove postoje v kontexte doby.

dobre konať, chrániť sa od zlého, dodržiavať sviatosti, byť

dobрым človekom a žiť dobre

4. Náboženské spevníky Citara svätých aj Katolícky spevník boli vydané krátko po sebe. Vysvetlite potrebu dvoch náboženských spevníkov v slovenských podmienkach 17. storočia.

Reformácia a náboženská nejednotnosť, obe skupiny

(evanjelici aj katolíci) sa odlišovali a mali aj vlastný kanon k vlastnej liturgii.

UKÁŽKA 1

Hugolín Gavlovič: Valašská škola mravův stodola

Když to všecko písmo moje k chvále boskej cílí,
může též byt' ku užitku tobe, synu milý.
Čokoliv je tu zložené z mej těžkej roboty,
to je všecko rozdělené na pastýrské nóty.
Poslyš tehdy, milý synu, tú pastýrskou nótu,
která dobře dopomáhá k dobrému životu.

Ten se smrtí bojí, kde v rozkoši stojí.
Ne jednaky život vedú v marném svete lidé,
jiní rozkoš užívají a jiní sú v bide;
tým, kterým je život milý, smrt' je v nenávisti,
který mají trpký život, smrt' mají v žádosti.

Kdo vo svete má rozkoše, ten se smrti bojí,
a kdo žije v nedostatku, o život nestojí;
to, čo jeden oblibuje, druhý nenávidí,
život i smrt' nemá lásku jednakú u lidí.

Komu rozkoš posluhuje, rád by tu žil večne,
a koho zas trápi psota, rád by umrel vdečne;
boháč se teší v živote a v smrti chudobný,
ne boháčum, než chudobným radnej buď podobný!

1. Odpovedzte na otázky.

a) Aká je téma básne?

Témou básne je život človeka, jeho pomínelosť,
strach zo smrti.

b) Komu je báseň určená?

Báseň je určená každému, kto chce radu.

c) Čo je jej cieľom?

Cieľom básne je pomôcť, usmerniť v živote, poučiť.

d) Aká je vonkajšia štruktúra básne?

Vonkajšia štruktúra básne je pravidelná, báseň má štyri
strofy.

e) Ktorým jazykom je báseň napísaná?

Báseň je napísaná slovakizovanou češtinou.

f) Ktoré básnické prostriedky autor použil?

kontrast, epiteton, personifikácia

g) Nájdite v texte ukážky znaky baroka/
barokovej literatúry.

kritika márnosti v živote, upozorňovanie na život po
smrti, moralizovanie, náboženské aspekty

h) Je táto báseň aktuálna aj v súčasnosti?

individuálna odpoveď

2. Vlastnými slovami sformulujte ponaučenie vyplývajúce z ukážky 1.

Ľudia sú rôzni, majú rozdielne životné hodnoty, a preto
sa líši aj ich vzťah k životu a smrti. Bohatý človek, ktorý....
má v pozemskom živote všetko, sa toho nechce vzdať,
preto sa smrti bojí. Chudobný verí, že po smrti mu bude
lepšie, preto ju víta.

3. Vyberte správnu odpoveď. V úlohe b) konkretizujte svoju odpoveď na príklade z textu.

a) V básni sa uplatňuje: b) Báseň je založená na:

☒ združený rým☐ metafore☐ voľný verš☒ kontraste☐ striedavý rým☐ prirovnaní**4. Na základe ukážky vysvetlite pojem izosylabizmus.**

Jav, v ktorom každý verš obsahuje rovnaký počet slabík.
V tomto prípade je to štrnásť slabík.

5. Podľa názvov básní v diele Valašská škola... vytvorte hodnotový profil barokového človeka.

NÁZOV BÁSNE	PROFIL
Drž se čistotne podle tvého stavu	čistota
V pravde buď stálý, nemineš chvály	pravdovravnosť
Hle, člověk opilý, žádnému nemilý	triezvosť
Lepej pracovati, nežli zahálati	pracovitosť
Syn zlý vyroste, jak maznavo roste	výchova detí
Čo dobrého čítaš, to pamatuj	vzdelanie

6. Na základe ukážky a predchádzajúcich cvičení definujte reflexívno-didaktickú lyriku.

Didakticko-reflexívna lyrika je druh lyriky, ktorý sa zame-
riava na mravoučné uvažovanie o rozmanitých životných
a spoločenských javoch a otázkach.

7. ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

Považujete dielo H. Gavloviča prínosné aj pre
súčasnú spoločnosť?

UKÁŽKA 2

Peter Benický: Slovenské verše

Nemajúce práce
jinše na prekážke,
lenivý nechť bytí,
umínal jsem sobe
k vůli všakže tobe
čtenáři neco vzítí.
Co me přirození
prineslo myšlení
krátce vyložití,
abys v posezení
v častem rozmlouvání
mohl více mluvití.

Sveta toho márnost
žádnút nedá stálost,
skúsenost sama učí.
Rozkoš panování
márnost jest na zemi,
Šalamún múdry svěčí.
Šaty ozdobené,
činíc telo pyšné
molove prežívají.
Pánské nabývání
v času plundrování
jinší zas užívají.

Jazyk drž na uzde,
nebo bývá pozde,
jestlis koho omluvil.
Naspátek vtáhnutí,
co si žval, tajití,
komus předtím ublížil.
Jestli neco mluvíš,
nekohe omluvíš,
jinší, vez, přítomen byl,
který tvé mluvení,
o jiném domnění,
lépež než ty rozsúdil.

Neprijímej rady,
jestliť blázen radí
svého bláznovství neco.
Nezavrhuj pravdy,
jestliť múdry praví,
znat múdry bude-li co.
Poslúchat staršího
nad te múdrejšího
nebýva bláznivá vec.
Starý skúseností,
mladý s všetečností
poznany býva vúbec.

8. Prečítajte si ukážku a zdôvodnite, prečo autor toto dielo napísal.

Autor toto dielo napísal, pretože chcel čitateľovi pomôcť,

poradiť, vzdeláť ho.

9. Vysvetlite, prečo báseň zaraďujeme k didakticko-reflexívnej lyrike. Samostatne identifikujte prvky reflexívnosti a didaktickosti v básni.

REFLEXÍVNE PRVKY	DIDAKTICKÉ PRVKY
prvá a druhá strofa	tretia a štvrtá strofa

10. Označte informácie vyplývajúce z ukážky 2.

- ☐ Autor napísal báseň iba preto, že sa nudil.
☒ Báseň je napísaná slovakizovanou češtinou.
☒ Autor vyzdvihuje hodnoty pravdy, úcty k starším a skúsenejším.
☐ V diele je prítomný izosylabizmus.
☒ Autor varuje proti ohováraní a klebetám.

11. Aké rady poskytuje autor ukážky čitateľovi? Považujete ich za užitočné? Svoje tvrdenia zdôvodnite.

neohovárať, neklebeť; dávať pozor, čo hovoríme; neprijímať rady od hlupákov; nezavrhovať radu od múdrejších

12. Identifikujte spoločné a rozdielne znaky v dielach P. Benického a H. Gavloviča. Zamerajte sa na obsah aj formu.

SPOLOČNÉ ZNAKY		ODLIŠNÉ ZNAKY	
OBSAH	FORMA	OBSAH	FORMA
prítomnosť reflexívno-didaktických prvkov, ponaučenie	pevná opakujúca sa štruktúra, usporiadanie do strof	u Gavloviča viac dominujú náboženské aspekty	jazyk, rýmová schéma, Benický nepoužíval izosylabizmus, počet veršov v strofe

13. Odpovedzte na otázky.

a) Prečo sa v období baroka začína objavovať didaktická literatúra?

K šíreniu vzdelanosti a rozsiahleho zakladaniu škôl v Uhorsku došlo v 18. storočí (v období lit. baroka) v dôsledku tereziánskych reforiem podporujúcich školstvo. Dôraz na vzdelanie sa u všetkých spoločenských vrstiev dostáva do popredia a literatúra v tomto smere reaguje na požiadavky spoločnosti a reflektuje spoločenský kontext doby – preto sa v literatúre uplatňujú didaktické prvky, rozvíja sa pedagogická literatúra a spisovatelia sa vo svojich dielach snažia čitateľa poučiť a poskytnúť mu rady.

b) Ako súvisí mravoučná literatúra tohto obdobia s vnímaním náboženstva v baroku?

Duchovno malo v baroku dominantné postavenie (aj v dôsledku spoločenského a historického kontextu reformácie) a literatúra reflektovala potrebu zdôrazniť náboženské otázky.

c) Poznáte literárne diela, ktoré vznikli s cieľom poučovať a radiť v čase renesancie? Uvedte príklad.

Napr. N. Machiavelli: Vladár, E. Rotterdamský: Výchova kresťanského vladára.

H. J. Ch. von Grimmelshausen: Dobrodružný Simplicius Simplicissimus

Podajedných som videl choriet na závisť, o tých sa hovoríeva, že sa zožierajú, lebo chodia vždy bledí a smutní. Túto chorobu pokladám za najnebezpečnejšiu, pretože má pôvod v diablove, i keď ju zapríčiňuje šťastie, ktoré má chorého nepriateľ, a kto takého dôkladne vylieči, mohol by sa takmer chváliť, že prinavrátil strateného syna kresťanskej viere, keďže táto choroba neschvacuje poriadnych kresťanov, lebo tí nenávidia len hriech a nerest. I hráčsku náruživosť pokladám za chorobu, nielen, že to prináša so sebou to meno, ale preto, lebo tí, ktorých sa chyť, sú ňou horšie preniknutí ako nejakou otravou. Jej príčinou je záhaľčivosť, a nie lakomstvo, ako sa niektorí nazdávajú, a keď odnímeš rozkošnosť a záhaľčivosť, táto choroba prejde sama od seba. Tak som poznal, že i obžerstvo a korheľstvo je choroba a že pochádza z návyku, a nie z nadbytku.

(preložil: Ján Bernay)

1. Ktorý z uvedených znakov nepatrí k znakom baroka?

- ☐ dekoratívny, pompézny a patetický štýl
☒ orientácia na pozemský život a jeho prežívanie
☐ opätovný príklon k náboženskému výkladu sveta
☐ poznávanie skutočnosti cez znaky a symboly

3. Kto je rozprávačom príbehu?

- ☒ hlavný hrdina
☐ autor diela
☐ jedna z vedľajších postáv
☐ neznámy vojak

5. Označte, o čom hovorí ukážka.

- ☒ ľudia ochorejú, pretože sú závistliví
☐ ľudia sú bledí a smutní, lebo sú chorí
☐ kresťanská viera lieči choroby
☐ choroba je zapríčinená zlou životosprávou

7. Nájdite v ukážke príklad na protiklad a jedno expresívne slovo.

protiklad – má pôvod v diablove, i keď ju zapríčiňuje šťastie, ...
 expresívne slovo – zožierajú sa

9. Aké vety podľa obsahu prevládajú v ukážke?

- ☐ jednoduché vety
☒ zložené súvetia
☐ jednoduché súvetia
☐ jednočlenné vety

10. Napíšte prvé slovo vety, v ktorej je použitá hyperbola.

podajedných, Túto chorobu; I hráčsku náruživosť

2. Aký typ románu prezentuje ukážka?

- ☐ dobrodružný – je založený na zaujímavých udalostiach, napätí a nevšedných príhodách
☒ pikareskný – kompozíciu románu tvorí putovanie hrdinu a prežívanie drobných epizód
☐ historický – autor sa vracia do minulosti, zobrazuje určitú historickú udalosť
☐ cestopisný – opis života a kultúry iných krajín a cesty po nich

4. Čo znamená v preklade Simplicius Simplicissimus?

- ☒ najjednoduchší z jednoduchých
☐ najlepší z najhorších
☐ najzložitejší z najjednoduchších

6. Termín barok je odvodený z talianskeho slova barocco. Čo toto slovo znamená?

- ☐ znovuzrodenie, obrodenie
☒ perla nepravidelného tvaru
☐ mušľa

8. Vysvetlite, ako rozumiete vete:

Tak som poznal, že i obžerstvo a korheľstvo je choroba a že pochádza z návyku, a nie z nadbytku.

Ani nadmerné prejedanie sa či popíjanie alkoholu nie je dôsledkom ľudského blahobytu, ale môžeme ho považovať za závislosť.

1. Do ktorého storočia nemožno zaradiť európsky klasicizmus?

☒ 16. storočie ☐ 17. storočie ☐ 18. storočie ☐ 19. storočie

2. Ktorá možnosť nevystihuje význam slova klasicizmus?

☐ vynikajúci ☐ antický ☐ modelový ☒ romantický

3. Označte pojmy, ktoré súvisia s obdobím klasicizmu.

☒ antické ideály ☒ rozum (ratio) ☐ pompéznosť ☒ empír
☒ renesancia ☐ city ☒ štylizácia ☒ racionalizmus
☒ boj za slobodu ☒ prísnosť ☐ márnosť ☐ rokoko

Francisco de Goya: El Quitasol

4. V období klasicizmu sa literárne žánre delili na vysoké a nízke. Doplňte do tabuľky atribúty, ktoré súvisia s danými určeniami.

vznik z historických námetov, mýtické námety, smiešne každodenné javy, urodzené postavy (veľmož, vojvodca, panovník), neurodzené postavy (dedinčania, žobráci, mešťania), tragédia, komédia, veršovaná epika, óda, hymnus, román, bájka, satira

VYSOKÉ ŽÁNRE	NÍZKE ŽÁNRE
vznik z historických námetov, mýtické námety, urodzené postavy (veľmož, vojvodca, panovník), tragédia, veršovaná epika, óda, hymnus, román	smiešne každodenné javy, neurodzené postavy (dedinčania, žobráci, mešťania), komédia, román, bájka, satira

5. Priradte k autorom správne diela a označte meno, ktoré nepatrí medzi spisovateľov klasicizmu.

A) Pierre Corneille 1. Lakomec
 B) Daniele Defoe 2. Gulliverove cesty
 C) Jonathan Swift 3. Robinson Cusoe
 D) Jean de la Fontaine 4. Cid
 E) Francisco Goya 5. Hrôzy vojny
 F) Moliér 6. Bájky

Odpovede Ad, Bc, Cb, Df, Ee Fa, Goya

6. Ktorí filozofovia patria k tvorcom prvej encyklopédie na svete?

☒ F. M. Voltaire
☒ D. Diderot
☐ T. Akvinský
☒ J. J. Rousseau

René Descartes

7. Čo znamená pojem osvietený absolutizmus?

☐ panovník vládol absolútne sám ako Bohom dosadený vládca a diktátor
☒ panovník vládol sám s pomocou radcov na základe vedeckých poznatkov
☐ panovník si vyberal osvietenecov, ktorí za neho rozhodovali
☐ panovník vládol múdro na základe Budhovho učenia a poznania

8. Na základe dejepisných vedomostí vymenujte reformy Márie Terézie.

zaviedla povinnú školskú dochádzku, zrušila mučenie
 a procesy s bosorkami, reforma zdravotníctva – napr.
 očkovanie a iné

9. SKUPINOVÁ PRÁCA

S pomocou kníh/internetu zistíte, kto bol René Descartes a čo znamená jeho výrok: *Cogito, ergo sum!*

René Descartes bol francúzsky filozof, matematik a predstaviteľ filozofie racionalizmu. Jeho výrok Cogito, ergo sum v preklade znamená Myslím, teda som.

UKÁŽKA 1

J. Swift: Guliverove cesty

Päťsto tesárov a inžinierov sa dalo naraz do práce, aby zbudovali najväčší stroj, aký dosiaľ mali. Bol to drevený rám, zdvihnutý na tri palce nad zemou, asi sedem stôp dlhý a štyri stopy široký, ktorý sa pohyboval na dvadsiatich dvoch kolesách. Krikom, ktorý som počul, vítali ľudia príchod tohto stroja, ktorý vystrojili na cestu, zdá sa, štyri hodiny po mojom vystúpení na breh. Priviezli ho pozdĺž môjho ležiaceho tela. Ale najväčšou ťažkosťou bolo zdvihnúť ma a položiť na toto vozidlo. Pozarážali okolo mňa osemdesiat kolov, stopu vysokých, a veľmi silné laná, hrubé ako povrázky na balenie, upevnili hákmi na množstvo motúzov, ktoré mi robotníci ovinuli okolo krku, rúk, drieku i nôh. Deväťsto najsilnejších chlapov potom vyťahovalo tieto laná cez kladky, upevnené na koloch. A tak za necelé tri hodiny vyzdvihli a preniesli ma na stroj, kde ma pevne priviazali. Toto všetko mi len neskôr rozprávali. Lebo za tejto operácie som ležal v hlbokom spánku po požití uspávacieho prostriedku, naliateho mi do vína. Tisícpäťsto najmocnejších panovníkových koní, štyri a pol palca vysokých, ťahlo ma do hlavného mesta, ktoré bolo – ako som už povedal – na pol míle vzdialené. Keď sme boli asi štyri hodiny na ceste, zobudil som sa zrazu veľmi smiešnou náhodou. Povož sa na chvíľku zastavil, aby na ňom čosi ponaprávali, a dvaja či traja zvedaví domorodci chceli vidieť, ako vyzerám spiaci.

(preložila: V. Szathmáry-Vlčková, prevzaté z www.zlatyfond.sme.sk)

1. Kto je rozprávačom príbehu?

Guliver

3. Akým pojmom nazývame autorovo stotožnenie sa s hlavnou postavou?

- ☒ autoštylizácia
☐ reinkarnácia
☐ sugescia

2. Aký typ rozprávania je použitý v ukážke?

- ☒ ja-rozprávanie v minulom čase
☐ ja-rozprávanie v prítomnom čase
☐ on-rozprávanie v minulom čase

4. Ktoré dva slohové postupy prevládajú v ukážke?

- ☒ rozprávací a opisný
☐ opisný a informačný
☐ výkladový a informačný
☐ informačný a rozprávací

5. Je uvedený výrok pravdivý? Svoje tvrdenie stručne zdôvodnite.

„Román Guliverove cesty obsahuje prvky, ktoré sú typické pre umeleckú aj vecnú literatúru.“

Áno, uvedený výrok je pravdivý.

6. Ktorý slohový útvar je v ukážke najvýraznejší?

opis pracovného postupu / dynamický opis

7. Vypíšte z ukážky prirovnanie.

hrubé ako povrázky

8. Ktoré miery sa spomínajú v ukážke?

stopy, palce

9. Vyhľadajte informácie o prepočte týchto historických mier a prevedte ich na centimetre.

3 palce = 7,62 cm; 7 stôp = 213,36 cm; 4 stopy = 121,92 cm

10.
KREATÍVNA ÚLOHA

Na základe textu ukážky a poznatkov o celom diele napíšte krátky umelecký opis miesta neprebádanej krajiny, do ktorej Gulivera vyplavilo more po stroskotaní lode.

Krajina milión farieb, nová, neprebádaná, no zároveň starodávna. To bola prvá myšlienka, ktorá sa mi vynorila ako z krištáľovej gule. Trávniky boli upravené, zelené, jagala sa na nich ranná rosa. Mestské hradby pôsobili tajomne, no o to viac histórie v nich bolo ukotvenej už naveky. More obmývajúc hlavny mys bolo rozbúrené, no jeho zvuk pôsobil harmonicky, až sa chcelo človeku sladko spať a oddychovať.

UKÁŽKA 2

D. Defoe: Robinson Crusoe

Pravda, učiť sa nechcel a práve zato v škole on len v somárskej lavici sedával. Jeho samopašnosť neskoršie ho k mnohým ľahkomyselným a nemúdrym skutkom priviedla, čím on neraz hanbu a trpkosť svojmu otcovi spôsobil [...] S nevýslovnou radosťou vstúpil Robinson do člnu a nezdĺha sa už na palube lode nachodil. Národník chytil sa hneď do roboty a tak prinútený bol Robinsona samého nechať, tento sem a tam chodil a nevedel sa dosť naprierať na veci rozličné, ktoré sa mu tam pred oči stavali. Národníci sa mu až veľmi zdali, keď títo ako mačky po sťažnoch sem a tam sa driapali. — Každý ich pohyb s tak nevýslovnou nadšenosťou pozoroval, že i on dostal vôľu sprostovať to isté vykonať. [...]

Následkom užívania ostríg a kokosového mlieka sa mu toto už celkom spríkrilo; a práve z tej príčiny sa odhodlal, že po ostrove hľadať bude, či by inakší pokrm nenašiel. K tejto ceste si ale prv slnečník z kokosových listov urobil, na miesto železných rebierok kostí rýb a prúty z vrúb použil, aby s týmto oproti lúčom slnca ochránený bol. Ba i loveckú kapsu si z povrázok urobil a v tejto si domov nosil na ceste nájdene užitočné veci.

(prevzaté z www.zlatyfond.sme.sk)

Robinson Crusoe

11. Určte žáner diela Robinson Crusoe.

☐ poviedka ☐ novela ☒ román ☐ rozprávka

12. Pomenujte druh tohto žáneru.

dobrodružný

13. Vypíšte znaky klasicistickej literatúry, ktoré sa uplatňujú v ukážke.

cestovanie, denníkovosť, dokazovanie faktov, exotické prostredie, náučné texty, žárový aj funkčný synkretizmus

14. Na základe prečítaného textu ukážky 1 vysvetlite slovné spojenie „sedávať v somárskej lavici“.

nebyť veľmi múdry

15. Aký slohový postup sa v ukážke prejavuje najvýraznejšie?

☒ rozprávací ☐ opisný ☐ informačný ☐ výkladový

16. KREATÍVNA ÚLOHA

Predstavte si, že ste stroskotali na opustenom ostrove. Ako budete postupovať? Zoštylizujte krátky denník rozčlenený do troch dní. Opíšte v ňom i miesto, na ktorom sa nachádzate.

Deň prvý: Loď bola nenávratne zničená, no podarilo sa nám zachrániť nejaké zásoby jedla aj kníh.

Všetko ostatné sme museli zohnať v prírode.

Deň druhý: Ešte stále sme nenašli pitnú vodu a tá morská robí v človeku divy. Aspoň, že sa dá trošku najesť z lesných plodov a nejakých čudných tučných rýb, ktoré plávajú veľmi pomaly, takže ich je ľahké uloviť.

Deň tretí: Konečne nespíme na piesku. Uplietli sme sieť z lián, z obrovských listov a konárov sme si

postavili prístrešok. Uvidíme, čo nás prekvapí zajtra.

P.S.: Pršalo! Napili sme sa.

UKÁŽKA 1

J. Racine: Faidra

FAIDRA: Nie, Teseus, tak nie! Čas sa mi už kráti:
Chcem Vášmu synovi česť i povest' vrátiť.
Mlčať viac nemôžem.

TESEUS: Ako? Vy nešťastná!
Veď predsa pre vás ho krutý boh strestať mal,
lebo som veril vám! Myslíte, že stačí
ospravedlniť sa?

FAIDRA: Klesla by som v plači,
čas je však vzácny a treba ma vypočuť:
Ja som to bola, kto odhodil všetok stud.
Ja som spočinula krvismilným okom
na jeho cnosti a tá mi bola sokom.
Osud mi vložil ten zhubný cit do hrude,
Oinone rozhodla o jeho osude.

(preložil: J. Smrek a kol.)

A. Cabanel: Faidra

1. Ktoré postavy vystupujú alebo sa spomínajú v ukážke? V akom vzťahu sú k hlavnej hrdinke Faidre?

Faidra, Teseus – Faidrin manžel, Hippolyt – Faidrin nevlastný syn, Oinone – Faidrina slúžka

2. Vysvetlite slovné spojenie „čas sa mi už kráti“.

- ☐ Faidra musí odísť
- ☒ Faidra umiera
- ☐ blíži sa čas spánku
- ☐ má pracovné povinnosti

3. V diele je základný konflikt medzi:

- ☒ láskou a cťou
- ☐ pravdou a lžou
- ☐ láskou a nenávisťou
- ☐ citom a rozumom

4. Akým typom hrdinky je Faidra?

- ☐ bojuje proti istým spoločenským silám a predsudkom, porušuje zákazy
- ☐ je výnimočným človekom, jej vystúpenie vzbudzuje rešpekt a strach
- ☒ je tragickou postavou, popri kladných vlastnostiach má aj negatívne – pýcha, nadmerná vášeň
- ☐ jej činy sú z morálneho hľadiska prijateľné, niekedy však ide o stratu správneho úsudku

5. Určte, ktoré znaky sú typické pre klasicistickú tragédiu. ÁNO NIE

Má päť dejstiev.

☒ ☐

Čerpá námety z antickej literatúry.

☒ ☐

Je najmladším dramatickým žánrom.

☐ ☒

Dodržiava sa jednota miesta, času a deja.

☒ ☐

Člení sa na úvod, jadro a záver.

☐ ☒

Konflikty sa riešia zmierlivo.

☐ ☒

Zobrazuje človeka takého, aký naozaj je.

☐ ☒

7. Scénické poznámky sú:

- ☒ poznámky autora drámy uvedené v zátvorkách alebo napísané iným typom písma
- ☐ vnútorné monológy autora, ktorý sa zamýšľa nad danou situáciou a hodnotí ju
- ☐ prehovory postáv, označenie ich nepriamej reči

6. J. B. Racine spolu s dvomi ďalšími autormi tvoril tzv. „Veľkú trojku“ francúzskej klasicistickej drámy. Pomocou internetu zistíte, ktorí autori to boli.

1. J. B. Racine B
2. D
3. E
4. A
5. C

UKÁŽKA 1

J.B. Molière: Lakomec

FROZÍNA: Zato mužský ako vy, to je celkom iná figúra!
Tomu sa povie: chlap! Radosť pozrieť! Kto si
chce podmaniť ženské srdcia, takto musí byť
urastený a oblečený.

HARPAGON: Vidím sa ti?

FROZÍNA: Že či! Ste na zjedenie. Tvár ani čo by namaľoval.
Zvrtnite sa trochu, prosím. Lepšie to ani nemôže byť.
A teraz sa trochu prejdite! Ťaj, to je telo! Urastené,
nenútené, patrične štíhle a bez najmenšieho neduhu.

HARPAGON: Väčšie neduhy ma, chvalabohu, netrápia, iba kašeľ
čo ma zavše pochytil.

FROZÍNA: To je nič. Ten kašeľ vám pristane jedna radosť!
Kašlete veľmi chutne.

(preložil: V. Mihálik)

Harpagon

1. Ktojej ľudskej vlastnosti sa dielo vysmieva?

chamtivosť, lakomstvo

2. Ktoré slovo nie je synonymom slova lakomec?

- ☐ skupáň
- ☐ držgroš
- ☒ frfloš
- ☐ žgrloš

3. V akom vzťahu sú uvedené postavy z komédie Lakomec? A– 3, B– 4, C– 2, D– 1

A) Harpagon a Šidlo	1) súrodenci
B) Kleant a Mariana	2) syn a otec
C) Valér a Anzelm	3) pán a sluha
D) Eliza a Kleant	4) milenci

4. Ktoré postavy z predchádzajúcej úlohy vystupujú inkognito – ako iné postavy, čím dochádza k zámene postáv a vytvára sa tak komično?

Valér je šľachtic a vydáva sa za sluhu, aby bol blízko Elizy. Anzelm neprezradil svoje meno, je šľachtic, ktorý hľadá svoje deti.

5. Rozdeľte klasicistické žánre na nízke a vysoké:

óda, epos, tragédia, elégia, bájka, satira, komédia

VYSOKÉ ŽÁNRE	NÍZKE ŽÁNRE
óda, epos, elégia, tragédia	bájka, satira, komédia

6. Označte typické znaky komédie.

Konflikt sa rieši zmierením.

Autorov postoj k zobrazovanej skutočnosti môže byť ironický.

Hrdina hynie v boji s nepriateľskými silami.

Je prostriedkom boja proti zlu.

Medzi hlavnými postavami dochádza ku konfliktom.

Zobrazujú sa vážne spoločenské problémy.

Poukazuje na nezmyselnosť niektorých stránok ľudského života.

ÁNO NIE

☒	☐
☒	☐
☐	☒
☒	☐
☐	☒
☐	☒
☒	☐

Harpagon v stvárnení I. Vojteka na doskách SND

7. Ktorú zo zásad klasicistickej literatúry nedodržiaval Molière v diele *Lakomec*?

- ☒ použitie typického verša klasicistickej literatúry
- ☐ vyjadrenie rozporu medzi citom a povinnosťou
- ☐ vytvorenie typizovaných postáv zovšeobecnením charakterových vlastností
- ☐ zameranie sa na mravné a spoločenské problémy

8. Ako sa nazýva úmyselné prehnané zobrazenie osoby alebo javu, v ktorom sa zveličujú vonkajšie alebo vnútorné vlastnosti človeka?

- ☐ irónia
- ☐ satira
- ☒ karikatúra
- ☐ sarkazmus

9. V dráme sa dodržiava Aristotelova zásada troch jednot:

- ☐ jednota prostredia, miesta a času
- ☐ jednota deja, postáv a prostredia
- ☒ jednota miesta, času a deja
- ☐ jednota postáv, času a prostredia

10. Ktorá veta sa vyznačuje expresívnym (zveličovacím) významom.

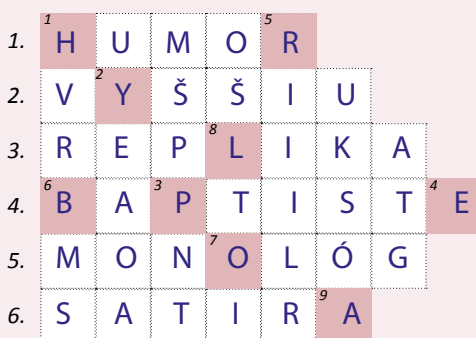
- ☐ Väčšie neduhy ma netrápia.
- ☐ Radosť pozrieť.
- ☐ Vidím sa ti?
- ☒ Ten kašeľ vám pristane.

11. Usporiadajte stupne autorovho ironizujúceho postoja od najnižšieho k najvyššiemu.

- A) satirický 1) ..B.....
- B) humorný 2) ..C.....
- C) ironický 3) ..A.....
- D) sarkastický 4) ..D.....

12. Výraz z úlohy 10 nazývamehyperbola.....

Riešenie nájdete v tajničke – štvorčeky označené číslicami.

1. Jemný láskavý výsmech je.....
2. Vysoké žánre boli určené pre.....spoločnosť.
3. Prehovor jednej postavy v divadelnej hre je.....
4. Molière sa volal Jean.....Poquelin
5. Opakom dialógu je.....
6. Ostrý útočný výsmech je

13. Aký slohový postup je použitý v druhej replike Frozíny?

- ☐ výkladový
- ☐ rozprávací
- ☒ opisný
- ☐ informačný

14. Ktorá z uvedených viet je jednočlenná?

- ☒ Že či!
- ☐ Ste na zjedenie.
- ☐ To je nič.
- ☐ Tomu sa povie chlap!

15. Preštylizujte časť dramatického dialógu na epický, vysvetlite rozdiely.

Napr.: Frozína povedala: „Zato mužský ako vy, to je celkom iná figúra! Tomu sa povie: chlap! Radosť pozrieť! Kto si chce podmaniť ženské srdcia, takto musí byť urastený a oblečený.“ Harpagon jej odpovedal: „Vidím sa ti?“ Pri dramatickom dialógu sa striedajú prehovory postáv, pri epickom dialógu používame priamu reč, ktorá pozostáva z uvádzacej vety a samotnej priamej reči. Graficky označená úvodzovkami.

UKÁŽKA 1

P. Corneille: Cid

- CHIMENA: Nie. Keď ťa nechám žiť, len získam na sláve. Nech každý závistník zvie, že ťa po práve stíham, a o nebo zazvoní chýr môj, viem, že tým viac stíham ťa, čím viac ťa zbožňujem. Chod' už a nestupňuj veľkosť mojich múk, keď to, čo najviac milujem, púšťam z rúk. Odchod svoj hlboko pod krídla noci skry: česť moju ohroziš, ak by ťa videli. Už to, že u mňa si, že s tebou hovorím, na reči štipľavé by postačilo im. Nedopusť, aby ma postihla povesť zlá.
- RODRIGO: Skôr umriem.
- CHIMENA: Odíď.
- RODRIGO: Vrav, jak si sa rozhodla?
- CHIMENA: Hoc udúša môj hnev plam krásnej ľúbosti, všemožné podniknem za otca v mene cti, vzdor povinnosti však hreje ma túžba tá, že sa mi nezdará, čo velí odplata.
- RODRIGO: Óh, lásky zázraky!
- CHIMENA: Óh, vrchol všetkých hrúz!

(preložil: J. Smrek a kol.)

Auguste Tilly: Le Cid

2. Ktorý výrok najlepšie vystihuje podstatu tragikomédie?

- ☐ boj človeka s nepriateľskými silami, ktoré sú silnejšie ako on
- ☒ vážna dráma so šťastným koncom
- ☐ zosmiešňovanie nedostatkov života jednotlivcov i spoločnosti
- ☐ tematickým základom býva najmä rozprávka

4. V ktorých slovných spojeniach sú vyjadrené protiklady?

- ☐ keď ťa nechám žiť, len získam na sláve
- ☒ tým viac stíham ťa, čím viac ťa zbožňujem
- ☐ chod' už a nestupňuj veľkosť mojich múk
- ☒ čo najviac milujem, púšťam z rúk

6. Nájdite v ukážke básnické slová, s ktorými sa v bežnej reči nestretávame.

závistník, zvie, veľkosť, udúša, plam, hrúz

8. Súčasťou ktorého typu kompozície divadelnej hry je členenie na dejstvá a výstupy?

- ☐ vnútornej kompozície drámy
- ☒ vonkajšej kompozície drámy

1. Ako nazývame prehovory jednotlivých postáv v ukážke?

- ☒ repliky
- ☐ dialógy
- ☐ monológy
- ☐ scénické poznámky

3. Ktorá z postáv dostane od kráľa titul Cid – pán?

- ☒ Don Rodrigo
- ☐ Don Fernando
- ☐ Don Diego
- ☐ Don Góméz

5. Ako nazývame opakovanie slov na začiatku veršov?

- ☐ epanostrofa
- ☐ epifora
- ☒ anafora
- ☐ epizeuxa

7. Dejiny ktorej krajiny zachytáva dielo Cid?

- ☒ Španielska
- ☐ Francúzska
- ☐ Talianska
- ☐ Portugalska

1. Čo znamená kodifikácia spisovného jazyka?

- ☐ povolenie spisovného jazyka ☒ uzákonenie spisovného jazyka
☐ vytvorenie spisovného jazyka ☐ uznanie spisovného jazyka

2. Kto sa ako prvý pokúsil kodifikovať slovenský spisovný jazyk?

- ☐ Jozef Ignác Bajza ☒ Anton Bernolák
☐ Ľudovít Štúr ☐ Martin Hattala

3. Na základe ktorého nárečia bol kodifikovaný prvý slovenský spisovný jazyk?

- ☒ západoslovenského nárečia ☐ východoslovenského nárečia
☐ stredoslovenského nárečia ☐ vlastného jazyka vzdelancov

4. Kedy sa uskutočnila prvá kodifikácia slovenského jazyka?

- ☐ začiatkom 17. storočia ☐ koncom 17. storočia
☐ začiatkom 18. storočia ☒ koncom 18. storočia

Ako sa nazýval spolok Bernolákových prívržencov s celoslovenskou pôsobnosťou?

Slovenské učené tovaríšstvo

Rodný dom J. Fándlyho v obci Častá pri Pezinku.

UKÁŽKA 1

Juraj Fándly: Dúverná zmlúva medzi mníchom a diablom

Predmlúva

Písal som túto knižku pre našich mladých kňazov, prešporských chovancov, ktorí čítajúce v nej moju domajšú vimlumnosť, že svojím chvalitebným usilovaním napravili ju v mnohých miestach podľa regule novej dobropisebnosti nášeho slavného slovenského národu, aby sa už jednúc v tomto učenom, osvietenom osemnástom storočí ako iných jazikov, tak aj tejto našej, z prvých materských rečí znamenitej vimlumnosti, dobropisebnosť aj dobrovimlumnosť z hlbokých tmí na svetlo vivinula. Kdo chce vedieť, aká je običajná domajša každodeňná slovenskej reči vimlumnosť, aká je podľa dobropisebnosti čistotná slovenčina, nech číta túto knižku, najde obidvoju v nej.

Lebo ináč hovoríme okolo Trnavy, ináč ríajú aj mlúva za Bílými horami, ináč vravá v Orave, ináč hutora v Šariši i ve Spiši, ináč rozprávajú inde. V našej reči viplnuje sa to porekadlo: Kolko krajú, tolko (reči) običajú. Kdo techda toľkým krajom (a najmä sprostému ľudu prez národnej školi) regule dobropisebnosti alebo dobrovimlumnosti prepíše?

5. Vypíšte z ukážky aspoň tri rozdiely oproti dnešnej slovenčine.

v prídavných menách časté dlhé mäkké í, chýba y, mäkké ň v zámenách nej, chýba mäkké ť – napr. vimlumnosť, porušenie ryt-
mického krátenia – napr. miestach, mnohé čečizmy

6. Označte tvrdenie, ktoré nevyplýva z ukážky.

- ☐ Autor píše túto knihu pre mladých bratislavských kňazov.
☐ Autor chce, aby sa v 18. storočí aj slovenčina stala oficiálnym jazykom.
☐ Autor si uvedomuje, že v každom slovenskom regióne je iné nárečie.
☒ Autor píše knihu v obyčajnom jazyku, ktorý nie je čistou slovenčinou.

7. Nahradte nasledujúce slová súčasnými synonymami.

a) dobropisebnosť

pravopis

b) dobrovimlumnosť

výslovnosť

8. Aký je význam slova regula z ukážky?

- ☐ rehoľa ☒ pravidlo ☐ zákonník ☐ slovník

9. Mení sa pravopis/výslovnosť slov aj v dnešnej dobe?

Zdôvodnite svoju odpoveď a uveďte príklady takýchto slov.

Áno, pribúdajú mnohé slová, niektoré ustupujú, menia sa, prispôbujú modernej dobe. Napr. slovo džús je už bežné, nie juice, ďalej slová mejkap, mejl, líder, spíker... Ustupuje výslovnosť ä na e atď.

UKÁŽKA 1

Ján Hollý: Svatopluk

SPEV PRVNÍ

Spívám, jak hroznú Svatopluk na Karolmana véďel
Vojnu; i jak vítaz, seba aj svůj od jeho vládi
Oslobodiv národ, ňepodlehli stal sa panovník;
A zmužilich velké založil královstvo Slovákov.

SPEV PÁTÍ

„Vodče veloslavní, a vi zešlí pospolu radci!
Večňe-li odsúďen k tomu náš je tu na sveťe národ,
Pod cudzím abi len sme zaprahlí díchaľi jármom,
A vlastnú slobodu, vlastnú ňeužívalu volnosť?
Od koho tak velké Ňemcom sa oděvzdalo právo,
Utláčať bídních, a silú k poddanstvu naháňať?“
„Zbroj teda, zbroj hroznú zapopadňime, naproťi podme,
Bráňme zlatú volnosť, a ze záhubi vidrime krajinu.“
Nastaňe v tom Slavimír, a takímto odreče slovmi:
„Radšej smrt slávnú a hrdínski zvolme si úmor;
Dajme sa rozťat a krv do posledníj kapki viľejme,
Kľeslú než slobodú v otrockém járme naríkať!“

SPEV DVANÁSTÍ

„Pristav iních a od ukrutnej zdrž sečbi junákov.
Mi dva sa medzi sebú na hrdínski pustíme súboj.
Jestlíže ti zvišíš, samovolní staň sa panovník;
Vác aňi báborskéj ňepodléhaj vládě slobodní;
Tíchto našich aľe ostatních s krvavého bojišča
Preč pustíš a milěj navráťíš vlasti junákov.
Jetlíže já ťa zrazím a život ti zbrojstvom oďejmem;
I tvoja krajina i ľud do našěj sa podostaňe správi.“

Svätopluk

1. Ktoré z nasledujúcich tvrdení o epose je nesprávne? Výber správnej odpovede zdôvodnite.

- ☐ v literárnom vývoji bol predchodcom románom
- ☐ je to veršovaný žáner veľkej epiky
- ☒ najstaršie eposy vychádzajú z bájoslovia stredovekých národov
- ☐ hlavnou postavou je jedinec s výnimočnými vlastnosťami a schopnosťami

2. Spojte čiarami kompozičné časti eposu s ich definíciami. Do prázdnych políček napíšte ich poradie (1 až 4).

3.... enumerácia

1.... propozícia

4.... peronácia

2.... invokácia

• vzyvanie múz alebo bohov

• zakončenie príbehu s dôrazom na poučenie

• vymenúvanie (predstavovanie) postáv, napr. bojovníkov

• stručné naznačenie deja na začiatku každého spevu

3. Doplňte správne slová do textu.

Za najväčšieho nepriateľa Slovákov považuje autor nemecký národ. Dielo je napísané časomerným veršovým systémom. Slovenskí bojovníci sú schopní obetovať za slobodu svoj vlastný život. Hovorcom úryvku z 12. spevu je Britvald

4. V nasledujúcej tabuľke vyznačte, ktorý znak typický pre antický epos je alebo nie je prítomný v epose Svatopluk. Použite symboly: x, ✓

	TVRDENIE
x	zásah božstva priamo do deja – tzv. „deus ex machina“
✓	súčasťou deja je podrobný opis rozhodujúcej bitky
✓	príbeh čerpá námet z národných dejín
x	hlavná postava má nadľudské vlastnosti a schopnosti

5. Ako súvisí výber témy eposu o Svätoplukovi s národno-obrodzovacím procesom slovenského národa z konca 18. storočia? Je historicky správne použiť pojem „kráľovstvo Slovákov“?

Hollý si vybral významnú osobnosť slovenských národných dejín, aby pozdvihol v čitateľovi hrdosť na svoj národ. Pojem „kráľovstvo Slovákov“ je historicky nepresný, pretože Slováci ako etnikum ešte neexistovali (boli to skôr Slovania, resp. Moravania) a nie je potvrdené, či mal Svätopluk titul kráľ.

UKÁŽKA 2

Ján Hollý: Selanky

JAROSLAV

Sotva sa červenavú zardívala deňnica žarú,
A z ňeba hustošerú noc i černé zháňala stíni:
Už Jaroslav pastír z belavím bol stádom u hája.
Stádo po pastviskách a širěj sa okruhlíže páslo;
Páslo i obrosenú ze všej chuti hrizlo travičku.
Sám ale pod trojakí dub na pri spodku vipuklú
A z makkím mochem obrostlú hrču naproti sadnul.
I všade jak len krásu, čirú všade rozkoš užíral,
Najsladšú opojen v pľesajícem srdci radostú,
Tak spívá, a takú zneť učí luh i rovňinu pesňú:
Jak spanilé a ve svėj dokonale všeco je kráse!
Všeco plné veselosti, plné též všeco radosti!

HLASISLAV

Včil, Bílá Horo, žel, visokí včil trúchlí Kriváňe,
Plačte radem pnúcé sa do hvězdněj oblohi Tatri,
Kvílíte vi aj bujnotravné pastvíska i reki
I vlažní luhové: nebo už vaša útěcha zmizla.
Začni mi pastírska trúchlí spev, začni mi Umko.
Váhu chitří, čo na dál nízké sa pres údoli krútiš,
Zríchlí tuhí o trikrát beh, a všem pastírom okolním
Až po Dunaj zvestuj, spevní že Hlasislav už umrel;
A všeliké spolu s ním lesné pozahíňali pesně.
Začni mi pastírska trúchlí spev, začni mi Umko.
Už hlasité večnú sa nocú pozavírali usta,
Čo mnoho nám sladšú než slávik zňívali húbú.

6. Do akého druhu lyriky patria Selanky?

- ☐ lúboštná
☒ prírodná
☐ duchovná
☐ spoločenská

7. Kto vystupuje v dielach Jána Hollého pod menom Umka?

- ☐ manželka pastiera Hlasislava
☐ dcéra bohyne Slávy
☐ autorova milá
☒ múza

8. Porovnajte oba úryvky a priradte k nim pojmy, z ktorých vytvorte protikladné dvojice.

žalospev	radosť
ódictosť	smútok
smrť	chválospev
optimizmus	život
elegickosť	pesimizmus

JAROSLAV

chválospev.....
ódictosť.....
optimizmus.....
radosť.....
život.....

HLASISLAV

žalospev.....
elegickosť.....
pesimizmus.....
smútok.....
smrť.....

Pasienok vo Vysokých Tatrách

9. Vyberte možnosť, v ktorej je správne definovaný literárny žáner idyla.

- ☐ oslavná báseň väčšieho rozsahu, vyniká vznešenosťou a nadnesenosťou (pátosom)
☐ smutná veršovaná skladba s pochmúrnym, melancholickým charakterom
☒ veršovaná skladba, ktorá vyjadruje obdiv k prírode a dedinskému spôsobu života
☐ satirická báseň zosmiešňujúca zlé ľudské vlastnosti

Friedrich von Amerling:
Rudolf von Arthaber a jeho deti

10. Na obrázku je ukážka idylického meštianskeho prostredia. Ako sa nazýval tento umelecký smer a zároveň životný štýl neskorého klasicizmu?

- ☒ biedermeier
☐ rokoko
☐ empír
☐ barok

11. Pomocou internetu zistíte životopisné fakty o mužovi na obrázku.

.....
.....
.....
.....

UKÁŽKA 1

J.I. Bajza: René mládenca príhodi a skúsenosti

Daromné bolo všetko Don Varletovo úsilie, aby svojho syna Reného odhovoril a strašnými historkami odradil od cesty do cudziny. Bezvýsledne prízvukoval zbytočnosť jeho úmyslu, márne mu predstavoval storaké nebezpečenstvá, čo ho nepochybne očakávajú na vode i na pevnine. Ak totiž podaktorým raz omámi srdce nejaký milý prelud a rozpáli, rozplamení ich svojou neodolateľnou príťažlivosťou, hneď sa im zdá, že všetko sa dá ľahko uskutočniť. A či už majú alebo nemajú dajaké reálne predpoklady, vždy nájdu spôsoby, ako uskutočniť svoj zámer. Vôbec nezapochybujú o svojom dômysle, šikovnosti a sú presvedčení, že sa im netreba obávať ani skutočného nebezpečenstva. [...]

Aby teda nedošlo k prudším sporom, rozkázal Don Varlet vychystať loď a naložiť ju rozmanitým tovarom, ktorý by synovi uľahčil a spríjemnil pobyt vo vytúženej krajine. A keďže ho nemohol na ceste sprevádzať sám osobne, poslal s ním odvážneho a tie končiny poznajúceho Van Stiphouta, ktorý Reného úspešne učil a viedol od samej mladosti až doteraz. Teda s týmto nastúpil onedlho René na prichystanú loď za veľkého otcovho plaču, objímania a posledných napomenutí. Aby sa nezdalo, že sa už celkom odcudzil, strpel mladík otcove bozky, ba i sám ho pobozkal (možno naposledy) a šťastlivo vyplávali. [...]

1. a) Kam sa René chystá vycestovať?

☐ do Ameriky ☒ do Orientu ☐ do Anglicka ☐ do Ruska

b) V akom vzťahu je René so svojím spolucestujúcim z ukážky?

☐ je to Reného otec ☐ je to Reného sluha ☒ je to Reného učiteľ ☐ je to Reného spolužiak

c) Na základe prečítaného textu štyrmi prídavnými menami charakterizujte dona Varleta.

ustráchny starostlivý sentimentálny citlivý

2. Do ktorej fázy obdobia klasicizmu zaraďujeme dielo Jozefa Ignáca Bajzu?

☒ osvietenstvo ☐ vrcholný klasicizmus ☐ neskorý klasicizmus ☐ renesancia

3. Doplňte vhodné slová do textu.

Jozef I. Bajza je autorom prvého slovenského románu Jeho názov je René mládenca príhodi a skúsenosti a skladá sa z dvoch častí Autor v prvej časti predstavuje exotické prvky, v druhej časti opisuje slovenský národ a kritizuje ho.

4. Zdôvodnite, prečo Reného odhovárať otec od vycestovania do cudziny.

Slováci boli zatrpknutí, mali strach z nového, nepoznaného. Možno hovoriť o nadčasovej typizácii postáv.

5. ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

Diskutujte o dôvodoch a motivácii cestovania do cudziny z pohľadu súčasných mladých ľudí. Svoje postrehy stručne zapíšte.

Mladí ľudia dnes najmä vďaka možnosti voľného pohybu cestujú do zahraničia nielen za poznaním iných kultúr, mentalít a reálií, ale aj za kvalitnejším štúdiom alebo dôstojne platenou prácou. Mnohí z nich sa kvôli lepším životným podmienkam v zahraničí usadzujú natrvalo.

UKÁŽKA 2

J.I. Bajza: René mládenca príhodi a skúsenosti

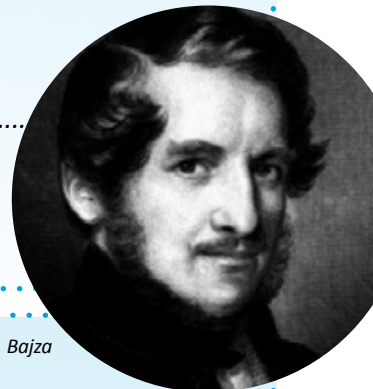
Nič horšie ich už nemohlo ani postihnúť. Či pozreli hore, či upreli pohľad dolu, ohrozovalo ich toľko nebezpečenstva, že prevyšovalo ešte aj Eneove útrapy, o ktoré sa mu postarala rozhnevaná bohyňa Juno. Koľko ráz sa len v mračnách zablysko (a blýskalo sa ohnivo bez prestania), toľko hromov sa zosypalo na loď. More sa vše rozčeslo na dvojce a zvrhlo ich až na svoje dno, akoby im ukazovalo ich blízky hrob. Zavše sa vzopälo a vyšmarilo ich takmer až po oblohu, odkiaľ sa rútili zasa do hlbín, pričom zo všetkých strán bili do nich ozrutné vlny. A loď už horela zvrchu od bleskov a zospodu valili sa do nej cez diery mohutné prúdy vody, takže kapitán všetkých vyzval, aby sa nik nezdržoval dnu v lodi, lebo tam bez pomoci zahynie. Radil im odtrhať dosky, na ktorých sa mohli ešte azda zachrániť.

6. Motívy ktorého literárneho obdobia staroveku sú prítomné v ukážke č. 2?

antika – bohovia

7. Zaradte podčiarknuté slovné spojenie do skupiny slov s citovým zafarbením:

☐ deminutívum ☒ hyperbola ☐ vulgarizmus ☐ poetizmus

J. I. Bajza

UKÁŽKA 3

J.I. Bajza: René mládenca príhodi a skúsenosti

Tento živočích aj s mnohými inými čudnými potvorami je obyvateľom Nílu, ale iba v noci. Cez deň sa s obľubou pohybuje na súši, smelo si vykračuje alebo sa zakráda a utajuje, keď si zháňa dajakú živú potravu. Najradšej má ľudské mäso. Keď človeka zožerie, plače vrah nad jeho kosťami — no nie azda preto, že ho zmárnil, ale že nemá ešte jedného, čo by ho mohol podobne pochovať. Liahne sa z vajca takej veľkosti, ako je husacie. Mater znáša vajcia na jedno miesto a tam na nich sedí. Keď sa tento živočích z vajca vyklúje, na počudovanie rastie cez celý svoj život, a tak často sa vyskytujú i vyše osemnásť lakťov dlhé potvory. Zver má štyri krátke nohy s dlhými pazúrmí, husté zuby sa mu pri zavretí čelustí zasekujú do seba ako hrebene. Spodnou škraňou nikdy nehýbe a keď otvára papuľu, dvíha iba hornú. Jazyk nemá, patrí medzi nemých. V behu je vynikajúci, takže keď uteká, nik ho veru nedohoní; keď niekoho naháňa, nikto mu neunikne, ak beží rovno. Kto však pozná jeho spôsoby a vrtko kľučkuje, zachráni sa pred jeho bruchom, lebo potvora nemá v tele nijakých zhybov, a preto jej otáčanie zaberie veľa času. Ak ju obyvatelia dakedy pristihnú a chcú ju zahlušiť, prepichnú jej brucho, lebo na chrbte má takú tvrdú kožu, že sa jej nechytá a odskakuje od nej i najostrejší paloš.

Spomínaný živočích sa volá: krokodíl

8. Na základe textu ukážky dopíšete do textu posledné slovo.

9. Aký štýl a slohový postup je v ukážke č. 3 najvýraznejší?

☒ umelecký jazykový štýl a opisný slohový postup
☐ umelecký jazykový štýl a rozprávací slohový postup
☐ hovorový jazykový štýl a rozprávací slohový postup

10. Analyzujte prínos tohto románu pre čitateľa v dobovom kontexte.

Slováci nemali prístup k informáciám z iných krajín. Opisy exotických miest a zvierat boli pre nich prínosom a zdrojom nových poznatkov. Získavali tak nové informácie a predstavy o svete.

11. Aký kompozičný postup použil autor v celom diele?

☒ chronologický ☒ retrospektívny ☒ reťazový ☐ perspektívny

UKÁŽKA 1

J. Fándly: *Pilní domajší a poľní hospodár*

Prvá stránka

DRUHÉ OBETOVÁNÍ

Slováci, obzvlášť vi, ktorí ste na rozmnožení duchovných kníh míňli vistaviť Učené tovarišstvo slovenské, k vašemu duchovnému hospodárstvu obracá sa máličko mého svetského hospodárstva pero a jazyk. Piľno sa rozpamatajte, jak slávni bol náš slovenský národ, keď v starodávných časoch nad silníma, nad udatníma Rimani mnoho rázi zvíťazil, keď sa v tejto krajiňe usadil, v kteréj od štvrtého, pátého až d'evátého stoleta pod vlastníma, svého národu a jazyka slovenskíma králi v katolíckej víre zetrvával a panoval. Rozpamatajte sa, odkál' a jakého jazyka, z jakého národu boli kňazi, ktorí v d'evátém, v desátém stoletu v tejto slovákkej krajiňe víru katolícku prve ohlašovali? Kdo bol sv. Ciril a sv. Metod?...

§ 13.

O KRUMPLÁCH

Krumpľe alebošto koľempír, podzemské jablka (Erdepfl'e), zemnáki, zemáki, švábska repa, švábka. Táto úroda môže sa téš v týchto našich časoch len veľice rozmnožená ke strove pocitovať. Jedno jablko prostredné môže sa rozkrojiť na štvoro a do jamek, do zemi poklást, každí kúšček osve. Lepšej sa sadá krumpľe celé svojíma drobníma jablkami. Kdo chce ešte lepšej urobiť, ňech sková sa semeno také hrubé krumpľe jako sľepacé vajca, ňech jich z jaru sadi, keď mesíc schádzá na svetle okolo počátku dubňa. Krumpľe lúbá lachku, virobenu zem, vlchki, písečnatí grunt. ňehasené vápno v prach rospadnané je najlepší hnoj pre krumplovú zem, ale tento prach musí sa hned' zaorať lebo zakopať, abi ho veter ňeuchitiť.

1. Sú nasledujúce fakty o Slovenskom učenom tovarišstve pravdivé alebo nie?

Bol to spolok, ktorý sa zameriaval na kultúrnu a osvetovú činnosť.

P	N
☒	☐

Bolo založené v roku 1792 v Trnave.

☒	☐
-------------------------------------	--------------------------

Jeho členovia sa snažili o rozšírenie slovakizovanej češtiny.

☐	☒
--------------------------	-------------------------------------

Jeho členmi boli predstavitelia katolíckeho vierovyznania.

☒	☐
-------------------------------------	--------------------------

K jeho zakladateľom patrili Ján Kollár a Pavol Jozef Šafárik.

☐	☒
--------------------------	-------------------------------------

2. Všimnite si jazykové zvláštnosti ukážky a z nasledujúcich tvrdení vyberte tie, ktoré sa vzťahujú na prvú kodifikáciu spisovnej slovenčiny.

☒ jej kodifikátorom bol Anton Bernolák

☐ bola vytvorená na základe kultúrnej stredoslovenčiny

☐ systém hlások obsahoval dvojhlásky a ypsilon

☒ bola uzákonená v roku 1787

☒ mala etymologický pravopis, čiže platila zásada „Piš, ako počuješ.“

☒ jej gramatika bola opísaná v diele *Grammatica Slavica*

Titulná strana knihy *Pilní domajší a poľní hospodár* z r. 1792

3. Ktorú z historických udalostí nespomína Fándly v prvom odseku ukážky?

☒ porážku Slovanov rímskymi vojskami

☐ príchod Cyrila a Metoda na naše územie

☐ vládu panovníkov slovenského pôvodu

☐ starobylú tradíciu kresťanskej viery na našom území

4. Označte možnosť, ktorá vyplýva z druhého odseku ukážky.

☐ okrem zemiakov píše autor aj o sadení jabĺk

☐ autor v úvode vymenúva rôzne druhy zemiakov

☒ zemiaky na sadenie by mali mať veľkosť vajca

☐ autor odporúča hnojiť zemiaky haseným vápnom

5.

ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

Prečo sa Juraj Fándly snažil svojím dielom rozšíriť a udržať tradície života na Slovensku?

Snažil sa pôsobiť na ľudí takými témami, ktoré im boli blízke: rady pre domácnosť, pole i záhradu. Zároveň v dielach propagoval novú bernolákovskú slovenčinu.

UKÁŽKA 2

Juraj Fándly: Zelinkár

Táto knižka chce svojím obsahom človekovi ukázať, koľký osôh môže mať z rastlín. Aby to obsiahol v celej plnosti, treba mu nadobudnúť si ešte dvojakú vedomosť. Musí vedieť:

1. kedy, v ktorom čase si má zbierať užitočné bylinky,
2. ako rozoznať dobré bylinky od zlých.

Prihodný čas zberu bylín je vtedy, keď majú najväčšiu silu, keď puky vyháňajú na kvet.

Ak človek chce rozoznať dobré bylinky od zlých, radím mu toto: Kto sa bude držať predpisov tohto Zelinkára, nech sa takejto škody neobáva, v ňom sa totiž škodlivé bylinky neradia.

(...)

Láskavý čitateľ, v tejto knižke sú zhrnuté rady potrebné pre tvoje zdravie. Osobitne sa však drž tej rady, ktorá v nej nie je napísaná. Ktorá to je? Recipe: 1. Bonam consentiam. 2. Cordis laetitia. 3. Emperatam in cibis et potu diaetam et 4. Moderatam commotionem. Užívaj každý deň štyri piluly: 1. Dobré svedomie. 2. Veselosť srdca. 3. Miernosť v jedle a nápoji. 4. Mierny pohyb alebo prechádzku. Ži cnostne a zbožne. Usiluj sa zachovať si svedomie bez hriechu, lebo iba čisté svedomie je matkou nevinnnej veselosti a takáto veselosť je matkou dobrého zdravia.

6. Vyberte možnosti, ktoré vyplývajú z ukážky.

- ☒ Najvhodnejší čas zberu bylín je vtedy, keď začínajú kvitnúť.
- ☒ Autor vyzýva čitateľa k životu bez hriechu a k veselosti.
- ☐ Čitateľ sa nesmie pridŕžiavať rád, ktoré nie sú v knižke napísané.
- ☒ Autor ovládal latinský jazyk.
- ☐ Najväčšou obavou čitateľa je užitie škodlivej byliny.
- ☐ Autor odporúča čitateľovi, aby každý deň užíval štyri pilulky predpísané lekárom.

7. Do ktorého žánru vecnej literatúry môžeme zaradiť Fándlyho knižku Zelinkár?

- ☐ denník
- ☐ cestopis
- ☐ memoáre
- ☒ encyklopédia

8. Ktorý jazykový štýl prevažuje v ukážke?

- ☐ hovorový
- ☐ umelecký
- ☒ náučný
- ☐ rečnícky

Zelinkár z roku 1792

9. Ako môže vzdelanie človeka ovplyvniť kvalitu a dĺžku jeho života?

Je pravdepodobné, že človek so vzdelaním si bude vážiť svoje zdravie a pomocou vedomostí môže predchádzať rôznym ochoreniam alebo ich bude vedieť liečiť.

10. K pojmom vzťahujúcim sa k osvietenstvu napíšte písmeno „O“ a tie, ktoré súvisia s klasicizmom, označte písmenom „K“:

napodobňovanie klasického, čiže antického umenia

K

predstavitelia:
J. Hollý, J. Kollár a ďalší

K

predstavitelia:
A. Bernolák, J. Fándly a ďalší

O

básnici čerpajúci inšpiráciu zo
starovekej gréckej
a rímskej literatúry

K

11. SKUPINOVÁ PRÁCA

Pomocou internetu zistite, kto bol František Madva a čím sa preslávil.

Bol to kňaz, ľudový liečiteľ a národný buditeľ. Žil na prelome 18. a 19. storočia. Počas napoleonských vojen ošetroval chorých v skalickom kláštore. Na fare v Nitrianskom Rudne liečil ľudí bez rozlišovania ich stavu a majetku.

František Madva

UKÁŽKA 1

Ján Chalupka: Kocúrkovo alebo Len aby sme v hanbe nezostali

DEJSTVO TRETIE, Výstup 20.

PÁN Z CHUDOBÍC: Ja sa s vami do dišputácie nepúšťam, len na to vás upomínam, že sme vás pod tou výnimkou za rehtora povolali...

SVOBODA: ...aby som deti maďarčine pilne vyučoval. – A to aj urobím, lebo viem, že bez maďarskej reči na dnes si v Uhorsku ani chleba nenadobudneš a keby to šlo po hlave nerozumných, nebolo by bez nej ani hlásnika v Kocúrkove.

PÁN Z CHUDOBÍC: Ja som to u nás ten obyčaj uviedol, aby sa deti na ulici po maďarsky klaňali: Jó regelt, eštvít, adjon išten!¹

SVOBODA: Ja vám viac poviem. – My sme sa v Ožďanoch Otčenáš po grécky modlievali, ale preto sme sa i po maďarsky naučili a slovenčinu nezabudli.

PÁN Z CHUDOBÍC: Ale tá sa musí vykoreniť. – Keby náš kňaz nebol taký incarnatus Slavus², musel by mi aspoň na výročné slávnosti po maďarsky kázať, ako vraj tam pri Dunaji v Štítniku. – Tento náš ale len tú mizernú slovenčinu melie nedeľu po nedeľi.SVOBODA: (pre seba) Beata simplicitas!³ (Nahlas.) To už vidím, že je vaša urodzenosť prepriaty priateľ maďarčiny.

PÁN Z CHUDOBÍC: Dal by za ňu i čo nemám, poslednú košelu i len tento krk by som obetoval.

SVOBODA: Ja nie tak. Za maďarskú gramatiku by som si ja nedal krk vykrútiť, ba ani vlas na hlave sa nemá nikomu pohnúť. – Ale to ma mrzí, keď naši mladí ľudia, rodom Maďari, sa cudzím rečiam učia a svoju zanedbávajú.

(Vysvetlivky: 1 Dobré ráno, dobrý večer, daj bože!; 2 vtelený Slovan; 3 Blahoslavená prostota!)

1. Ktoré z nasledujúcich tvrdení vyplývajú z textu?

- ☐ Pán z Chudobíc zariadil, aby sa deti v Kocúrkove zdravili po slovensky.
- ☒ Učiteľ Svoboda uznáva potrebu maďarčiny, no odmieta odnáródňovanie Slovákov.
- ☐ Učiteľ Svoboda si myslí o pánovi z Chudobíc, že je vzdelaný človek a názorovo sa s ním zhodne.
- ☒ Pán z Chudobíc je presvedčený o tom, že by mala byť slovenčina zakázaná.

Ján Chalupka

2. Akým pojmom sa označovala v minulosti v našej literatúre komédia?

- ☐ činohra ☐ burleska ☒ veselohra ☐ trúchlohra

3. V ukážke je použitý tzv. „makarónsky jazyk“, ktorý vzniká kombináciou viacerých jazykov v rámci jedného prehovoru. Vypíšte všetky jazyky, ktorými rozprávajú postavy v ukážke.

slovenčina

maďarčina

latinčina

4. Analyzujte jazykovú stránku prehovorov oboch postáv v ukážke a rozhodnite, ako ich rečový prejav súvisí s ich spoločenským postavením, pôvodom, vzdelaním.

Sloboda hovorí po slovensky, je predstaviteľom inteligencie (ovláda maďarčinu aj latinčinu), je hrdý Slovak.

Pán z Chudobíc propaguje maďarčinu, pritom ju dobre neovláda. Pôvodom je slovenský zeman, ale odnáródnený.

5. Zamerajte sa na mená postáv, do ktorých autor skoncentroval ich charakteristiku.

Priradte k postavám povahové črty, ktoré ich vystihujú. A3B1C2

A) učiteľ Svoboda	1) lakomý, svoje remeslo nevykonáva svedomito
B) čižmársky majster Tesnošil	2) pyšný na zemiansky pôvod, no bez majetku
C) pán z Chudobíc	3) vzdelaný, jeho myslenie nie je zaťažené predsudkami

6. ZAMYSLETE SA A DISKUTUJTE

Zamyslite sa nad spoločenskou, politickou aj hospodárskou situáciou na Slovensku pred národným obrozením. Aký vzťah mali vtedajší Slováci k národnej identite a k materinskému jazyku?

Vtedajší Slováci ešte nepociťovali príslušnosť k slovenskému národu, ale skôr k Uhorsku. Rečou ľudu bola slovenčina, no vo vyššej spoločnosti sa hovorilo maďarčinou alebo nemčinou.

J. B. Molière

UKÁŽKA 1

J. B. Molière: Mizantrop

ALCEST:

Neznášam bez výnimky všetkých, vždy a všade.
Jedných preto, že zlí sú, s mrcha svedomím –
a druhých preto, že sú ľahostajní k nim, že nikdy nepocítia plameň nenávisti, ktorou by neresť mali stíhať ľudia čistí. Kam vedie taká mäkkosť, ukázal už skôr ten naničhodný človek, s ktorým vediem spor.
Na tom, že je to mamľas, všetci by sa zhodli, veď všetci vedú, aký hnusný je a podlý a jeho zbožný pohľad, presladený tón môže dnes imponovať iba hlupákom.

(preložil: V. Mihálik)

1. Kto je mizantrop?

- ☒ človek, ktorý nenávidí všetkých ľudí
- ☐ človek, ktorý je ľahostajný voči všetkému
- ☐ človek, ktorý klame a podvádza
- ☐ človek, ktorý je hlúpy

3. Prehovor Alcesta je:

- ☐ vnútorným monológom
- ☐ dialógom
- ☒ monológom
- ☐ rečnickou otázkou

5. Označte antonymum slova mizantrop.

- ☐ filatelista
- ☐ filológ
- ☐ fiakrista
- ☒ filantrop

7. Základným konfliktom klasicistického diela je konflikt medzi:

- ☐ bohatými a chudobnými
- ☐ vernosťou a zradou
- ☒ cťou a láskou
- ☐ láskou a nenávisťou

9. K akému jazykovému štýlu zaradíme ukážku?

- ☒ k umeleckému štýlu
- ☐ k hovorovému štýlu
- ☐ k rečnickému štýlu

2. Ako súhrnne nazývame slová – hlupák, mamľas, lump, mrcha?

- ☒ expresívne – citovo zafarbené
- ☐ deminutíva – zdrobneniny
- ☐ neutrálne
- ☐ epitetá – básnické prívlastky

4. Ktoré z uvedených diel napísal Molière?

- ☐ Cid
- ☒ Lakomec
- ☐ Faidra
- ☐ Mirandolina

6. Ktorý útvar nepatrí medzi tzv. vysoké žánre?

- ☐ tragédia
- ☐ epos
- ☒ komédia
- ☐ óda

8. Akými slovnými druhmi sú slová všetkých, vždy a všade?

- ☐ prídavné meno, príslovka spôsobu, príslovka miesta
- ☐ zámeno, príslovka miesta, príslovka príčiny
- ☐ prídavné meno, príslovka času, príslovka miesta
- ☒ všetky tri sú vymedzovacie zámená

10. Čo je epiteton? *Epiteton je básnický prívlastok.* Podčiarknite v ukážke epitetá.